

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

ARVIOINNIN OPAS 2015

Ammatillinen peruskoulutus
Näyttötutkinnot

6. uudistettu painos

© Opetushallitus ja tekijät

Oppaat ja käsikirjat 2015:11

ISBN 978-952-13-6166-1 (pdf)

ISSN-L 1798-8918

ISSN 1798-8926 (verkkojulkaisu)

Taitto: Jouni Halonen / Grano Oy

www.oph.fi/julkaisut

SISÄLTÖ

Lukijalle	5
Johdanto	6
A. AMMATILLINEN PERUSKOULUTUS	9
A1 Arvioinnin suunnittelu	9
A2 Arvioinnista tiedottaminen	14
A3 Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen	16
A3.1 Osaamisen tunnistaminen	16
A3.2 Osaamisen tunnustaminen	17
A3.3 Opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma	37
A4 Oppimisen arviointi	39
A5 Osaamisen arviointi	43
A5.1 Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit	43
A5.2 Opiskelijan osaamisen arviointi	46
A6 Osaamisen arvioinnista päättäminen	52
A7 Arviointiaineiston säilyttäminen	56
A7.1 Arviointiaineiston julkisuus	56
A7.2 Arviointiaineiston säilyttäminen	57
A8 Osaamisen osoittamisen uusiminen ja arvosanan korottaminen	60
A9 Osaamisen arvioinnin oikaiseminen	62
A10 Todistukset	63
A10.1 Todistusten liitteet.....	64
A10.2 Todistusmallit	64
A11 Arviointi erityisopetuksessa	65
A12 Arviointi valmentavassa koulutuksessa	72
A13 Maahanmuuttajien ja vieraskielisten opiskelijoiden arviointi	75
B NÄYTTÖTUTKINNOT	79
B1 Arvioinnin suunnittelu	79
B2 Arvioinnista tiedottaminen	84
B3 Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen	86
B3.1 Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnossa	88
B3.2 Henkilökohtainen opiskeluohjelma oppisopimuskoulutuksessa ..	90

B4	Oppimisen arviointi näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa	91
B4.1	Oppimisen arviointi näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa.....	91
B4.2	Oppimisen arviointi oppisopimuskoulutuksessa.....	92
B5	Osaamisen arviointi	93
B5.1	Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit	93
B5.2	Osaamisen arviointi näyttötutkinnoissa.....	93
B6	Arvioinnista päättäminen.....	98
B6.1	Arvioinnista päättäminen näyttötutkinnoissa	98
B6.2	Arvioinnista päättäminen oppisopimuskoulutuksessa.....	100
B7	Arviointiaineiston säilyttäminen.....	101
B7.1	Arviointiaineiston julkisuus	101
B7.2	Arviointiaineiston säilyttäminen	102
B8	Arvioinnin uusiminen näyttötutkinnoissa	104
B9	Osaamisen arvioinnin oikaisu näyttötutkinnoissa.....	105
B10	Todistukset.....	106
B10.1	Todistukset näyttötutkinnoissa	106
B10.2	Ammattikirja.....	106
B10.3	Kunniakirja.....	106
B10.4	Kansainväliseen käyttöön tarkoitetut tutkintotodistusten tai todistusten liitteet.....	107
B11	Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden osaamisen arviointi näyttötutkinnoissa	108
B12	Maahanmuuttajat näyttötutkinnon suorittajina	112
B13	Oppaassa käytettyjä käsitteitä	115
LIITTEET	.....	125
Liite 1.	Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ammatillisessa peruskoulutuksessa ja näyttötutkinnoissa	125
Liite 2.	Oppimisen/valmistavan koulutuksen ja osaamisen arviointi sekä arvioinnista päättäminen ammatillisessa peruskoulutuksessa ja näyttötutkinnoissa.....	128
Liite 3.	Elinikäisen oppimisen avaintaidot.....	131
Liite 4.	Ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja yleiset arviointikriteerit ammatillisessa peruskoulutuksessa	133
Liite 5.	Kielitaitovaatimukset palvelualoilla	137

Lukijalle

Tämä arvioinnin opas on tarkoitettu ammatillisen koulutuksen ja näyttötutkintojen järjestäjien, työelämän edustajien ja tutkintotoimikuntien sekä opiskelijoiden ja tutkinnon suorittajien käyttöön. Oppaan toivotaan helpottavan arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista ammatillisissa perustutkinnoissa sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijan arviointia säätelevät laki (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015) ja asetus (A 811/1998, muutokset 799/2014 ja 329/2015) ammatillisesta peruskoulutuksesta sekä Opetushallituksen määräykset ammatillisten perustutkintojen perusteista. Näyttötutkintojärjestelmässä tutkintosuoritusten arviointia säätelevät laki (L 631/1998, 788/2014) ja asetus (A 812/1998, 800/2014) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta sekä Opetushallituksen määräykset näyttötutkintojen ja ammatillisten perustutkintojen perusteista sekä todistuksia koskevat ohjeet ja määräykset.

Oppaassa on kaksi osaa: ammatillinen peruskoulutus (osa A) ja näyttötutkinnot (osa B). Oppisopimuskoulutus on käsitelty osassa B. Oppaan jäsenys on tehty arviointiprosessin kulun mukaisesti: se alkaa arvioinnin suunnittelusta ja tiedottamisesta ja etenee osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen, oppimisen ja osaamisen arviointiin, osaamisen arvioinnista päättämiseen ja todistusten kirjoittamiseen. Ammattitaitovaatimus-käsitteen rinnalla on ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä käytetty osaamistavoite-käsitettä silloin, kun on kyse ammatillisen perustutkinnon yhteisistä tutkinnon osista. Johdanto-kappaleessa kerrotut arvioinnin tehtävät ja tavoitteet kattavat sekä ammatillisen peruskoulutuksen että näyttötutkinnot.

Asiakokonaisuuksien yhteyteen on koottu usein esitettyjä kysymyksiä, joihin Opetushallituksen asiantuntijat ovat antaneet vastauksia päivittäisessä informaatio-ohjauksessa.

Opasta on päivitetty ammatillisen koulutuksen lainsäädännön ja tutkintojen perusteiden muutosten pohjalta ja osaamisperusteisuutta on vahvistettu. Oppaassa on hyödynnetty soveltuvin osin vuoden 2012 arviointioppaan tekstejä ja Näyttötutkinto-opasta.

Oppaan päivittämisessä laadinnasta ovat vastanneet Pirkko Laurila, Merja Lahdenkauppi ja Markku Kokkonen. Työhön ovat osallistuneet monet Ammattikoulutus-toimintayksikön asiantuntijat. Lämpimät kiitokset kaikille.

Sirkka-Liisa Kärki
yksikön päällikkö, opetusneuvos

Seppo Hyppönen
yksikön päällikkö, opetusneuvos

Johdanto

Laissa ammatillisesta peruskoulutuksesta (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 24 a §) on opiskelijan arviointi määritelty siten, että opiskelijan arvioinnilla ohjataan ja kannustetaan opiskelua, kehitetään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin, annetaan tietoa opiskelijan osaamisesta sekä varmistetaan perustutkinnon tai opetussuunnitelman perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttaminen. Opiskelijan oppimista ja osaamista tulee arvioida monipuolisesti ja riittävän usein koulutuksen aikana. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (L 631/1998, 788/2014, 15 a §) mukaan osaamisen arvioinnilla annetaan tietoa tutkinnon suorittajan osaamisesta ja varmistetaan tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten saavuttaminen. Tutkinnon suorittajan osaamista arvioidaan monipuolisesti vertaamalla sitä tutkinnon perusteissa määrättyyn osaamiseen.

Ohjaava ja kannustava arviointi

Arvioinnilla voidaan ohjata opiskelijaa toimimaan tutkinnon ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaisesti ja kannustaa häntä ”edistysaskelien saavuttamiseen”. Ohjaava ja kannustava arviointi on yhteistyötä, johon voivat osallistua kaikki oppimistapahtumassa mukana olevat, kuten opiskelija itse, opettajat, työpaikkaohjaaja ja muut opiskelijat. Ohjaava ja kannustava arviointi on jatkuvaa eri osapuolten välistä vuorovaikutteista keskustelua, jossa kuunnellaan toisten mielipiteitä ja keskustellaan niistä luottaen siihen, että kaikki pyrkivät edistämään opiskelijan oppimista. Ohjaavassa ja kannustavassa opiskelijan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan yksilölliset ratkaisut muun muassa osaamistavoitteiden asettamisessa, oppimisen etenemisessä sekä oppimismenetelmissä. Ohjaavaa ja kannustavaa arviointia toteutetaan oppimisen aikana sekä ammatillisessa peruskoulutuksessa että näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa.

Kriteeriperusteinen arviointi

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijan osaamista ja näyttötutkinnoissa tutkinnon suorittajan osaamista arvioidaan aina suhteessa tutkinnon perusteissa oleviin ammattitaitovaatimuksiin ja arviointikriteereihin, joiden tulee olla kaikkien arviointiin osallisena olevien tiedossa. Kriteeriperusteisessa arvioinnissa ei verrata osoitettua osaamista toisiin opiskelijoihin tai tutkinnon suorittajiin (ks. lisää luvut A5 ja B5). Tutkintojen perusteita uudistettaessa on sekä perus-, ammatti- että erikoisammattitutkinnoissa kiinnitetty erityistä huomiota kriteeriperusteisen arvioinnin kehittämiseen. Perustutkintojen perusteissa tämä on tarkoittanut arviointikriteerien määrittämistä kolmelle eri osaamisen tasolle ja

ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa hyväksytyt tason kriteerien määrittämistä. Kaikissa ammatillisissa tutkinnoissa kriteeriperusteisessa arvioinnissa ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteet (ammattillisessa peruskoulutuksessa) vastaavat kysymykseen, mitä on osattava, ja arviointikriteerit puolestaan vastaavat kysymykseen, minkä tasoisesti edellytetty osaaminen hallitaan.

Itsearviointia kehittävä arviointi

Kaikessa arvioinnissa opiskelijalle tai tutkinnon suorittajalle annetaan suorituksesta palautetta eli kuvataan tehty arviointi palautteena. Opiskelijan tai tutkinnon suorittajan itsearviointitaitojen kehittymiselle palautteen antaminen on tärkeää. Annettu palaute vaikuttaa siihen, millaisena opiskelija näkee itsensä opiskelijana ja tutkinnon suorittajana. Palautteen pitää olla konkreettista opiskelijan osaamisen analysointia niin, että opiskelija oppii havainnoimaan ja tiedostamaan omaa oppimistaan ja toimintaansa suhteessa tutkinnon ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin, yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteisiin (ammattillisessa peruskoulutuksessa) ja arviointikriteereihin. Palautteena ei riitä ”ihan hyvin meni” lausahdukset, vaan opiskelijan on saatava tietää, mitä hän jo osaa ja mitä pitäisi vielä opetella lisää. Opiskelijaa ohjataan havainnoimaan omaa osaamistaan ja työskentelyään jäsentämällä opiskelijalle annettu työ. Jäsentelyssä kerrotaan selkeästi, miten työ tulee tehdä, mihin seikkoihin kiinnitetään huomiota ja mitä arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit käytännössä tarkoittavat.

Opettaja voi omalla toiminnallaan lisätä opiskelijan itseohjautuvuutta ja näin vaikuttaa opiskelijan itsearvioinnin kehittymiseen. Opiskelijan itseohjautuvuus kehittyy vähitellen. Aluksi hän voi olla hyvinkin riippuvainen opettajan toiminnasta ja tarvitsee paljon palautetta arvioinnin tueksi. Sitä mukaa kun opiskelijaa ohjataan palautteen, arvioinnin ja motivoinnin avulla ottamaan vastuuta oppimisestaan, hänen kykynsä opiskella itsenäisesti lisääntyy. Vähitellen opettajan ja opiskelijan suhde opiskelijan itsearviointiin muuttuu niin, että opettaja tai työpaikkaohjaaja ryhtyy toimimaan motivoivana ohjaajana.

Opiskelijan tai tutkinnon suorittajan osaamisen arviointi laadun kehittäjänä

Osaamisen arviointi *tuottaa tietoa opiskelijan tai tutkinnon suorittajan osaamisesta ja osaamisen tasosta*. Koulutuksen ja tutkinnon järjestäjä kerää systemaattisesti tietoa tuloksistaan oman toimintansa kehittämiseksi. Seurattavia tuloksia ovat muun muassa ammattiosaamisen näytöistä ja muusta osaamisen arvioinnista sekä näyttötutkintojen tutkintotilaisuuksista saadut tiedot. Tämän tiedon pohjalta kehitetään osaamisen hankkimista, opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä, jotta osaaminen vastaa tutkinnon ammatillisten tutkinnon osi-

en ammattitaitovaatimuksia ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteita (ammattillisessa peruskoulutuksessa), ja siten varmistaa osaamisen laatu. Arviointisuunnitelmaa laadittaessa on huomioitava, että kaikilla ammattillisen koulutuksen järjestäjillä on oltava vuoteen 2015 mennessä toimiva laadunhallintaa ja laadun jatkuvaa parantamista tukeva järjestelmä.

Näyttötutkintojen järjestäjien käytössä oleva AIPAL-palautejärjestelmä on yksi tärkeä tietolähde näyttötutkintotoiminnan laadun seurannassa ja näyttötutkintojärjestelmän kehittämisessä. Ne tutkinnon järjestäjät, joilla on voimassa oleva näyttötutkintojen järjestämissopimus, voivat ottaa AIPAL-järjestelmän käyttöön kerätessään tutkinnon suorittajien palautetta. Palaute auttaa näyttötutkintojärjestelmän kehittämistä. AIPAL-järjestelmässä on tutkinnon järjestäjien mahdollista myös esittää omia kysymyksiä.

A. AMMATILLINEN PERUSKOULUTUS

A1 Arvioinnin suunnittelu

Arvioinnin suunnittelu lähtee aina perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksista, osaamistavoitteista, arvioinnin kohteista ja arviointikriteereistä sekä ammattitaidon osoittamistavoista. Arvioinnin, kuten muunkin toiminnan suunnittelussa, toiminnan laatu ja sen kehittäminen on otettava huomioon. Laadun kehittämiseksi selvitetään, miten aiemmat arviointimenetelmät ovat sopineet perustutkinnon perusteissa määriteltyjen ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden arviointiin ja millaista palautetta opiskelijat sekä työpaikat ovat antaneet.

Lain (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 25 §) mukaan *koulutuksen järjestäjä laatii suunnitelman osaamisen arvioinnin toteuttamisesta ja osaamisen arviointimenetelmistä*. Saman lain mukaan ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaavan toimielimen tehtäviin kuuluu hyväksyä suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista.

Valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta peruskoulutuksesta (A811/1998, muutokset 799/2014 ja 329/2015, 3 §) säädetään koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman sisällöstä. Sen mukaan koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman tulee sisältää *opiskelijan arvioinnin yleiset periaatteet* ja tutkintokohteisessa osassa *suunnitelman opiskelijan osaamisen arvioinnista*. Opiskelijan arvioinnin yleiset periaatteet on sisällytetty lakiin ja asetukseen ammatillisesta peruskoulutuksesta. Tämän lisäksi arvioinnin suunnitelmia tehtäessä on otettava huomioon säännökset koulutuksesta *tiedottamisesta* (L 630/1998, 787/2014, 14 a §) ja koulutuksen järjestäjän velvoitteesta tehdä yhteistyötä työelämän ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa (L 630/1998, 6 § ja 10 §).

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman yhteiseen osaan sisältyvässä opiskelijan arviointia koskeissa yleisissä periaatteissa on esitettävä muun muassa,

- miten opiskelijoille ja työelämälle tiedotetaan arvioinnista
- miten osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen toteutetaan
- miten oppiminen ja osaaminen arvioidaan
- miten arvioinnin suunnitelmat tehdään yhteistyössä työelämän edustajien kanssa
- miten ammattiosaamisen näytöt suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan
  - o yhteistyössä työelämän kanssa
  - o kuka voi toimia arvioijana
  - o mitkä ovat arviointiin osallistuvien vastuut, tehtävät ja työnjako

- o kuka vastaa arvioijien ohjaamisesta ja perehdyttämisestä
- o miten opiskelijaa ohjataan ja tuetaan ennen näyttöä, näytön aikana ja sen jälkeen
- miten opiskelijoiden itsearviointia kehitetään
- miten osaamisen arvosanan voi korottaa tai osaamisen osoittamisen uusia
- miten osaamisen arviointiin haetaan oikaisua ja kuinka asia käsitellään
- mitä arviointitietoa tallennetaan ja miten sitä säilytetään
- miten tutkintokohtaiset arviointisuunnitelmat toimitetaan hyväksyttäväksi
- miten HOPS:iin sisältyvät henkilökohtaiset arviointisuunnitelmat laaditaan, miten niiden toteutumista seurataan ja miten ja milloin niitä päivitetään
- miten hyväksytyjen arviointisuunnitelmien toteutumista seurataan
- miten kerätään palautetta ja hyödynnetään saatua tietoa toiminnan kehittämiseksi.

Tutkintokohtaiset oppimisen ja osaamisen arviointisuunnitelmat

Arviointisuunnitelmaa laadittaessa on muistettava erottaa oppimisen arviointi ja osaamisen arviointi. Oppimisen arviointi on oppimisen edistymisen seuraamista ohjaamalla ja kannustamalla opiskelijaa. Osaamisen arvioinnissa todetaan perustutkinnon perusteissa olevien arviointikriteerien perusteella, minkä osaamisen tason opiskelija on oppimisvaiheensa jälkeen saavuttanut. Oppimisen ja osaamisen arviointi on kuvattu luvuissa A4 ja A5.

Arviointisuunnitelmassa esitetään, miten opiskelijoiden saavuttama osaaminen arvioidaan.

Suunnitelman pohjana ovat aina perustutkinnon perusteissa määriteltyjen tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit sekä ammattitaidon osoittamistavat. Näitä ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita, arvioinnin kohteita ja arviointikriteereitä ei saa muuttaa eikä niihin lisätä omia kriteereitä arviointisuunnitelmaa laadittaessa, vaan tehdään suunnitelma siitä, miten arviointi toteutetaan.

Suunnitelmiin kirjataan selkeästi osaamisen arviointi:

- miten ammatillisissa tutkinnon osissa ammattiosaamisen näytöt toteutetaan perustutkinnon perusteiden mukaisesti ja mitä muita osaamisen arvioinnin menetelmiä voidaan tarvittaessa käyttää
- mitä arviointimenetelmiä käytetään yhteisissä tutkinnon osissa ja niiden osa-alueissa.

Osaamisen arviointi toteutetaan perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden, arvioinnin kohteiden ja arviointikriteereiden

pohjalta tutkinnon osittain ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueittain. Koska ammatillinen peruskoulutus on järjestettävä siten, että opiskelija voi suorittaa perustutkinnon sen laajuutta vastaavassa ajassa, tulee suunnitelma perustutkinnon osien osaamisen arvioinnista laatia samoin.

Perustutkinnon perusteiden mukaan ammatillisissa tutkinnon osissa osaaminen osoitetaan ammattiosaamisen näytöllä kaikissa tutkinnon osissa. Jos osaamista ei pystytä kattavasti osoittamaan ammattiosaamisen näytöllä, täydennetään osaamisen osoittamista jatkamalla näyttöä toisessa työpaikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Jos tarvitaan muuta osaamisen arviointia, on arviointimenetelmät valittava siten, että ne arvioivat osaamista monipuolisesti, kattavasti ja luotettavasti.

Tutkintokohtaisessa opiskelijan osaamisen arviointisuunnitelmassa esitetään ammatillisten tutkinnon osien osalta,

- missä ammattiosaamisen näytöt toteutetaan (tähän mahdollinen toteutus-suunnitelma ammattitaitokilpailuissa toteutettavista näytöistä)
- miten kattavasti näyttö toteutetaan (yksi tai useampi tutkinnon osa kerrallaan vai osia tutkinnon osista)
- millaista muuta osaamisen arviointia tutkinnon osassa mahdollisesti tarvitaan
- miten tutkinnon perusteisiin mahdollisesti sisältyvät erillispätevyudet toteutetaan
- kuka tai ketkä osallistuvat arviointiin ja ketkä päättävät arvosanasta (opettaja, opettajat ja työelämän edustajat yhdessä toimielimen päätöksen mukaisesti)
- miten arviointikeskustelu toteutetaan.

Yhteisten tutkinnon osien osalta esitetään,

- millä menetelmillä osaamisen arviointi toteutetaan osa-alueittain
- miten tutkinnon osien arvosana määräytyy
- ketkä päättävät tutkinnon osien ja osa-alueiden arvosanasta (opetuksesta vastaava opettaja tai opettajat yhdessä).

Osaamisen arvioinnin lisäksi on hyvä määritellä **oppimisen arvioinnista**,

- miten opetuksen aikainen oppimisen arviointi toteutetaan niin, että se tukee opiskelijaa perustutkinnon tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisessa
- miten ja milloin oppimisen edistymisestä annetaan opiskelijalle ohjaavaa ja kannustavaa palautetta

- miten opiskelijan itsearviointitaitoa kehitetään oppimisen aikana
- millaista tukea opiskelijalle voidaan tarjota.

Arvioijat

Ammatillisten tutkinnon osien arviointisuunnitelmassa määritellään, ketkä arvioivat ja osallistuvat arviointikeskusteluun ja ketkä päättävät ammattiosaamisen näyttöjen arvosanasta (ks. luku A5.2). Yhteisten tutkinnon osien osalta määritellään, ketkä päättävät tutkinnon osan arvosanan siihen kuuluvien osa-alueiden arvosanojen pohjalta. Arvioijien on otettava huomioon hallintolain mukainen mahdollinen esteellisyys, kuten se, että osaamisen arvioinnissa ja arvosanasta päätettäessä ei voi olla mukana opiskelijan lähiomaisia tai sukulaisia.

Arvioinnin ajoitus

Suunnitelmassa on hyvä määritellä, milloin tutkinnon osa toteutetaan ja arvioidaan. Ajoitusta voi täsmentää niin, että selviää, miten opetus etenee, milloin työssäoppimisjaksot ovat ja miten osaamisen arviointi eri menetelmineen (mm. ammattiosaamisen näytöt) ajoittuu perustutkinnon laajuutta (180 osp) vastaavalle ajalle ottaen huomioon sen, että vuoden aikana saavutettu osaaminen vastaa 60:tä osaamispistettä.

Suunnitelmien hyväksyminen

Koulutuksen järjestäjän nimeämä ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaava toimielin hyväksyy tutkintokohtaisten arviointisuunnitelmien osana olevat suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista. Muu osa arviointisuunnitelmista hyväksytään koulutuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Arviointitiedon hyödyntäminen

Arviointitieto antaa tietoa myös opettajille ja työpaikkaohjaajille siitä, miten opetus on osaltaan onnistunut. On hyvä suunnitella, miten, milloin ja millaisella kokoonpanolla pohditaan arviointitiedon antamaa palautetta ja siitä aiheutuvia toimenpiteitä.

Taulukko 1. Osaamisen arvioinnin suunnittelu ammatillisessa peruskoulutuksessa

Tutkinnon osa:							
Ammattitaitovaatimukset / osaamista-voitteet (perustutkinnon perusteet)	Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit (perustutkinnon perusteet)			Osaamisen arviointi	Arvioijat ja arvosanasta päättävät	Opetuksen toteutus	Ajoitus
	T1	H 2	K 3	Tutkinnon osien arviointi, missä/milloin/miten?			
				ammattiosaamisen näyttö	<ul style="list-style-type: none"> • muut arviointimenetelmät • yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> • oppimisympäristöt • menetelmät • ohjaus ja tuki • oppimisen arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> • opetuksen ajoitus • osaamisen arvioinnin ajoitus

Työelämäyhteistyö

Tutkintokohtaista arviointisuunnitelmaa laadittaessa pitäisi käytettävissä olevat työssäoppimispaikat olla tiedossa ja alustavasti sovittu siten, että suunnitelma voidaan laatia. Suunnitelma tarkentuu opiskelijakohtaisesti, kun tehdään työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävän koulutuksen (työssäoppimisen) ja ammattiosaamisen näyttöjen sopimus. Sopimuksessa sovitaan eri osapuolten tehtävät, opiskelijan ohjaus, oppimisen arviointi, osaamisen arviointi ja ammattiosaamisen näyttöjen järjestäminen. Lisäksi sopimuksessa sovitaan työpaikalla hankittavasta osaamisesta perustutkinnon perusteiden mukaisesti ja työssäoppimisen ajankohdasta ja kestosta (L 630/1998, muutos 787/2014, 16 §, A 811/1998, 799/2014, 5 §). Sopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että koulutustyöpaikalla on ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisen kannalta riittävästi tuotanto- ja palvelutoimintaa, tarpeellinen työvälineistö sekä koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevää henkilökuntaa kouluttamaan ja arvioimaan opiskelijoita (A 811/1998, 11 §, 799/2014, 5 §). Tämä edellyttää työssäoppimispaikkojen ja samalla ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamispaikkojen soveltuvuuden arviointia: mitä työpaikkoja on käytettävissä, mitä niissä voidaan oppia ja millaista osaamista näyttää, milloin niihin voidaan mennä, kuka on yhteyshenkilö ja ottaa opiskelijan vastaan, kuka opastaa ja kuka arvioi. Sopimuksessa tulee olla mainittu nimeltä henkilö tai henkilöt, jotka ovat mukana ammattiosaamisen näyttöarvosanasta päättämisessä.

A2 Arvioinnista tiedottaminen

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia ennen osaamisen arvioimista, että opiskelija saa tietoonsa, mitä osaamista suorituksissa edellytetään; mitkä ovat tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet, mitkä arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit. Samoin opiskelijalle tulee selvittää oppimisen ja osaamisen arviointien tarkoitus ja se, miten todistukseen tuleva arvosana muodostuu. Arvioinnista tiedottamista säätelee laki ammatillisesta peruskoulutuksesta (L 630/1998, muutos 787/2014, 14 a §).

Suunnitelmallisuus on tehokkaan tiedottamisen laatuvaatimus. Arvioinnista on tiedotettava suunnitelmallisesti kertomalla tarpeellista tietoa (mitä tiedotetaan) oikeaan aikaan (milloin tiedotetaan) oikeille henkilöille (kenelle tiedotetaan) selkeästi ja varmistamalla perillemeno (miten tiedotetaan).

Tarpeellinen tieto täsmentää arvioinnin ongelmiin liittyviä kysymyksiä ja antaa niihin vastauksia. On ratkaistava, mikä tieto on tarpeellista eri ryhmille.

Oikeaan aikaan tapahtuva tiedottaminen tarkoittaa sitä, että kaikki arviointiin osallistuvat henkilöt sekä henkilö, jonka tutkintosuoritusta arvioidaan, saavat ennen arvioinnin eri vaiheita tarkan tiedon arvioinnin periaatteista ja niiden soveltamisesta.

Oikeita henkilöitä tiedottamisessa ovat kaikki ne, joita arviointi koskee: opiskelijat, arvioijat, työelämän edustajat, nuorien opiskelijoiden huoltajat jne. Kohderyhmään kuuluvien määrä vaihtelee tapauskohtaisesti.

Selkeys on tärkeää tiedotettaessa. Viestinnässä syntyy helposti väärinkäsityksiä, joilta voi välttyä ainakin jossakin määrin käyttämällä tavallisia ilmaisuja ja esimerkkejä.

Viestin perillemeno kannattaa varmistaa konkreettisesti. Pelkkä tiedottaminen ei aina riitä, koska eri kohderyhmät voivat tulkita asioita eri tavoin. Tiedottamisen tulee olla avointa ja ilmapiiirin vuorovaikutteista.

Seuraavista arviointiin liittyvistä asioista on ainakin hyvä tiedottaa:

- arvioinnin tehtävät ja tavoitteet eli miksi arvioidaan
- aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen
- arviointimenetelmät
- oppimisen aikainen arviointi ja sen merkitys
- arvioinnin kohteet eli mitä asioita arvioidaan
- arviointikriteerit eli minkä mukaisesti arviointi tehdään

- arvosanan muodostuminen ammatillisessa perustutkinnossa osaamisen arvioinnin pohjalta
- arvioinnista päättäminen
- ammatillisessa peruskoulutuksessa osaamisen osoittamisen uusiminen ja arvosanan korottaminen
- osaamisen arvioinnin oikaiseminen
- tutkintotodistuksen saaminen ja todistuksen sisältö.

A3 Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Formaalin (virallisen) koulutuksen ulkopuolella hankitun osaamisen tunnistaminen on yksi Euroopan komission elinikäisen oppimisen aihealueista. Siinä tavoitteeksi asetetaan erityisesti epäviralliseen (nonformaaliseen) koulutukseen osallistuminen ja arkioppiminen (informaalinen) ja niissä saavutettujen oppimistulosten ja osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen.

Osaamista voidaan hankkia monin eri tavoin, eri aikoina ja eri paikoissa. Oppimista tapahtuu virallisessa koulutuksessa oppilaitoksissa, mutta myös työelämässä, perheen piirissä, harrastusten parissa sekä eri tiedonvälitysten kautta ja niitä käyttämällä tapahtuvana arkioppimisena (informaali oppiminen). Arkioppiminen on useimmiten ”vahingossa tapahtuvaa” oppimista eli toimintaa, jota ei ole suunniteltu erilliseksi oppimistapahtumaksi. Arkioppiminen voi olla myös suunniteltua ja tavoitteellista. Silloin se eroaa virallisesta (formaalisesta) ja epävirallisesta (nonformaalisesta) oppimisesta siten, että suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus ovat oppijan itsensä määrittelemiä. Elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaan arkioppimisessa hankittu osaaminen tulee saada näkyväksi ja siten tunnustaa koulutusjärjestelmässä.

Osaamisen tunnustaminen mahdollistaa joustavammat opintopolut. Jokaiselle opiskelijalle tulee laatia aikaisemmin hankitun osaamisen pohjalta omat henkilökohtaiset tutkinnon osien suorittamistavat ja ajat. Näin saadaan perustutkin-
tojen suorittaminen joustavammaksi, vältetään opintojen päällekkäisyyttä ja lyhennetään opiskeluaikaa. Samalla voidaan lisätä perustutkinnon suorittamisen taloudellisuutta ja tehokkuutta.

Opiskelijan oikeudesta saada suoritettavan perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita vastaavaa osaamistaan tunnistettua ja tunnustettua on määrätty laissa ja asetuksessa ammatillisesta peruskoulutuksesta (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 30 § ja A 811/1998, 12 a §).

Opetushallitus on antanut osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mitoituk-
sen periaatteista ja arvosanojen muuntamisesta ammatillisessa peruskoulutuk-
sessa erillismääräyksen dnro 93/011/2014, muutos 2015.

A3.1 Osaamisen tunnistaminen

Osaamisen tunnistamisessa on kyse siitä, että selvitetään, millaista osaamista opiskelija on hankkinut aikaisemmillä opinnoilla tai aikaisemmin tehdyllä työllä. Aikaisemmin hankittua osaamista verrataan perustutkinnon tai opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoit-
teisiin. Osaamisen tunnistaminen voidaan tehdä opintojen alussa, ennen uuden tutkinnon osan opintojen aloittamista tai opiskelun aikana.

Ammatillisen peruskoulutuksen aloitusvaiheessa opiskelijoiden osaamisen tunnistaminen toteutetaan usein ns. opiskelijan lähtötason kartoituksena. Tässä kartoituksessa selvitetään tavallisimmin matemaattista ja kielellistä osaamista. Lähtötason kartoittamisen pääasiallinen tarkoitus on selvittää opiskelijan valmiuksia ja oppimisen edellytyksiä selviytyä suoritettavasta perustutkinnosta. Opiskelijan mahdolliset luku- ja kirjoitushäiriöt tai matemaattiset vaikeudet, jotka kartoituksella selviävät, otetaan huomioon ohjaus- ja tukitoiminnan tarvetta määriteltäessä.

Edellä mainitun lisäksi selvitetään aina ennen uuden tutkinnon osan aloittamista, onko opiskelijalla aikaisemmin hankittua osaamista kyseisen tutkinnon osan sisältämistä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista. Ennen uuden tutkinnon osan aloittamista opettajien tulisi selvittää opiskelijoille tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset, osaamistavoitteet, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit tarkasti, jotta opiskelija saisi käsityksen siitä, onko tutkinnon osassa sellaista osaamista, jota hänellä jo on. Tämän perusteella opiskelija voi hakea osaamisen tunnustamista, jolloin hänellä on oltava riittävä selvitys osaamisestaan. Jos osaamisesta ei ole riittävä selvitystä (tutkintotodistuksia, opintojen todistuksia, työtodistuksia ym.), käytetään osaamisen tunnustamisessa muita menetelmiä, kuten opetettavaan asiaan liittyvien tehtävien tekemistä, haastatteluja tai oman osaamisen kuvaamista. Apuna voidaan käyttää myös www.osaan.fi, josta löytyy tutkintojen ammattitaitovaatimukset.

Myös opiskelun aikana hankittua osaamista voidaan tunnustaa ja tunnustaa osaksi tutkintoa, silloin kun se vastaa tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita.

Osaamisen tunnustaminen voi johtaa osaamisen tunnustamiseen tai opiskelijan opiskelun tukemiseen. Osaamisen tunnustamisen perusteella voi opettaja suunnitella alkavan opetuksensa siten, että opetuksessa otetaan huomioon opiskelijoiden lähtötaso.

A3.2 Osaamisen tunnustaminen

Opiskelijan aikaisemmin muualla suorittamat opinnot tai työssä hankittu osaaminen tunnustetaan, mikäli näin hankittu osaaminen vastaa suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 30 §). Opiskelija voi saada osaamisen tunnustamisella suoritettua perustutkintoon sisältyviä tutkinnon osia tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueita. Aikaisemmin hankittu osaaminen voi kattaa koko tutkinnon osan tai vain osia tutkinnon osasta. Osaamisen tunnustamisessa ja tunnustamisessa noudatetaan ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 25 §:n säännöksiä osaamisen arvioinnista, 25 b §:n säännöksiä arvioinnista päättämisestä ja 25 c §:n säännöksiä arvioinnin oikaisemisesta.

Osaamisen tunnustamisella vältetään opintojen päällekkäisyyttä ja lyhennetään opiskeluaikaa. Näitä muualla suoritettuja opintoja tai muutoin hankittua osaamista voivat olla esimerkiksi ammatilliset opinnot, lukio-opinnot, ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa suoritettavat opinnot, muut erilliset peruskoulun jälkeiset koulutukset ja kurssit, ulkomailla suoritettavat opinnot, opinnot avoimessa korkeakoulussa, kansanopistossa, kansalais- ja työväenopistossa sekä työssä ja harrastustoiminnassa hankittu osaaminen.

Osaamista tunnustettaessa koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että

- tunnustettu osaaminen vastaa suoritettavan perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita ja arviointikriteereitä
- tunnustettavasta osaamisesta on riittävä selvitys
- tunnustettava osaaminen on ajantasaista.

Jos muualla suoritetuista opinnoista tai muutoin hankitusta koko tutkinnon osan kattavasta osaamisesta tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueista ei ole arvosanaa, tulee järjestää arviointi ja arvioida osaaminen suoritettavan perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien pohjalta.

Osaamisen tunnustamisesta tiedottaminen

Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijoille osaamisen tunnustamisen mahdollisuudesta, minkälaista aineistoa ja millaisia selvityksiä osaamisen tunnustaminen edellyttää, keneen otetaan yhteyttä ja milloin osaamisen tunnustamista voidaan hakea. Osaamisen tunnustamista edeltää osaamisen tunnistaminen, jossa selvitetään, onko opiskelijalla tarvittavat selvitykset osaamisestaan.

Riittävä selvitys osaamisesta

Mikäli osaamisen tunnistamisessa tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueen osaamistavoitteet todetaan saavutetuiksi, osaaminen tunnustetaan. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on, että osaamisen tunnistamisen yhteydessä saatu selvitys opiskelijan osaamisesta on luotettava ja riittävä osaamisen tunnustamiseen ja siitä ilmenee, että opiskelijan osaaminen on ajantasaista.

Ammatillisen perustutkinnon perusteissa määritellään, mitkä *lukion erilliset kurssit* vastaavat yhteisten tutkinnon osien osa-alueita siinä tapauksessa, että lukion kyseisen oppiaineen oppimäärää ei ole kokonaan suoritettu tai opiskelijalla ei ole lukion päättötodistusta.

Osaamisen tunnustamisessa on otettava huomioon sellaiset tutkinnot ja tutkinnon osat, joiden osoittamistavoista on määräykset muussa lainsäädännössä. Tällaisia tutkintoja ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja, lentokoneasennuksen perustutkinto, logistiikan perustutkinto ja merenkulkualan perustutkinto.

Kuka tunnustaa aikaisemmin hankittua osaamista

Osaamisen tunnustaminen on osa opiskelijan arviointia, ja sitä koskevat samat säädökset kuin muutakin opiskelijan arviointia. Mikäli osaamisen tunnustamisessa on opiskelijan osaamista verrattava suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin, osaamisen tunnustamisesta päättävät kyseisten tutkinnon osien tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden opettajat. **Opettajan arviointitehtävää ei voi delegoida muulle henkilöstölle, vaan kyseessä olevan opettajan tulee päättää osaamisen vastaavuudesta.**

Tunnustettavan osaamisen määrä

Osaamisen tunnustamisella suoritetuksi saatujen perustutkinnon tutkinnon osien määrällä ei ole ylärajaa. Opiskelija voi saada osaamisensa perusteella hyvinkin suuren osan suoritettavasta perustutkinnosta tunnustettua.

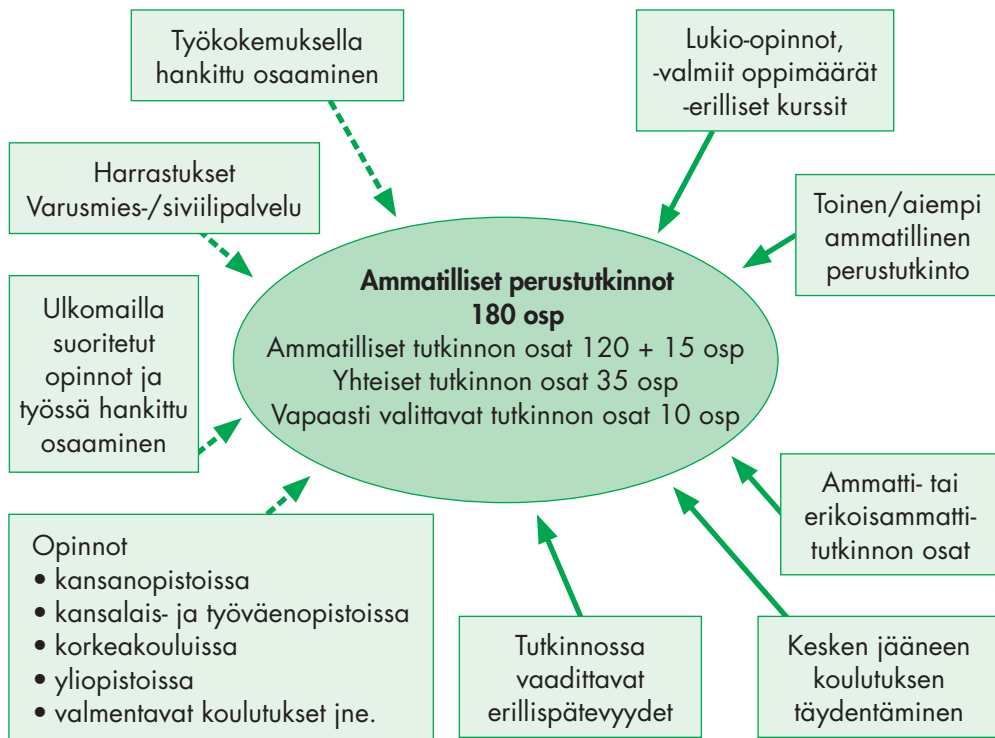
Osaamisen ajantasaisuus

Aikaisemmin hankitulle osaamiselle ei säädöksissä ole määrätty mitään yleistä aikarajaa, jota ennen hankittua osaamista ei voitaisi tunnustaa. Mikäli aikaisemmin joko tutkinnon suorittamisella tai muulla tavoin hankittua osaamista ei ole ylläpidetty tai osaamisalueella on tapahtunut suuria muutoksia, osaaminen voi vanhentua. Osaamisen ajantasaisuus voidaan varmistaa tarvittaessa koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi työtodistusten, tehtävien, haastattelun tai ammattiosaamisen näytön perusteella.

Tunnustetusta osaamisesta saadun arvosanan korottaminen

Osaamisen tunnustamisella suoritetuksi saatujen perustutkinnon tutkinnon osien tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanoja voi korottaa koulutuksen aikana. Korotukset voivat tulla kyseeseen, kun osaamista on tunnustettu esimerkiksi lukion päättötodistuksen pohjalta. Lukion todistuksessa voi esimerkiksi pitkä matematiikka olla heikolla arvosanalla, josta arvosanamuunnoksella tulee myös heikko osa-alueen arvosana, ja se vaikuttaa siten koko kyseisen tutkinnon osan arvosanaan. Opiskelija voi korottaa yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanaa joko lukiossa lukion tavoitteiden mukaisesti tai ammatillisessa oppilaitoksessa ammatillisen perustutkinnon osaamistavoitteiden mukaisesti. Jälkimmäisessä tapauksessa tulee siis ammatillisen peruskoulutuksen mukainen suoritus, eikä opintasuoritusrekisteriin tule mainintaa lukiosta.

Arvosanojen korotukset perustutkinnon suorittamisen jälkeen tehdään yksityisopiskelijana. Näistä yksityisopiskelijana suoritetuista korotuksista annetaan aina erillinen todistus suoritetuista tutkinnon osista todistusmallien mukaisesti.

Kuvio 1. Mitä tunnustettavaksi haettavat opinnot ja osaaminen voivat ammatillisessa peruskoulutuksessa olla?

Lukio-opintojen tunnustaminen päättötodistuksen pohjalta

Lukion koko oppimäärän suorittamisella hankittua osaamista tunnustetaan ammatillisen perustutkinnon

- yhteisiin tutkinnon osiin siten, että vaadittavasta 35 osaamispisteen laajuudesta kertyy osaamisen tunnustamisella 32 osaamispisteen laajuisesti

Lisäksi opiskelija voi valintojensa mukaisesti saada osaamista tunnustettua

- ammatillisiin valinnaisiin tutkinnon osiin (Tutkinnon osa vapaasti valittavista tutkinnon osista, 5-15 osp)
- vapaasti valittaviin tutkinnon osiin 10 osaamispisteen laajuisesti, mikäli suoritettavat tutkinnon osat sisältävät uuden asetuksen 801/2014 vapaasti valittavilta tutkinnon osilta edellyttämän sisällön.

Yhteisistä tutkinnon osista *Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp* -tutkinnon osasta tulee suoritetuksi kaikki sen osa-alueet 11 osaamispisteen laajui-

sesti lukion äidinkielen, toisen kotimaisen kielen sekä vieraan kielen oppimäärillä hankitun osaamisen tunnustamisella.

Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 9 osp -tutkinnon osan osa-alueet tulee suoritettua 8 osaamispisteen laajuisesti, jolloin Matematiikka- sekä Fysiikka ja kemia -osa-alueet tulevat suoritettua lukion matematiikan, fysiikan ja kemian oppimäärillä hankitulla osaamisella. Osaamispisteitä voi opiskelijakohtaisesti kertyä lisää, mikäli opiskelija on opiskellut Tieto- ja viestintätekniikka ja sen hyödyntäminen -osa-alueita vastaavia lukion soveltavia kursseja.

Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen, 8 osp -tutkinnon osan osa-alueet tulee suoritettua 6 osaamispisteen laajuisesti. Yhteiskuntataidot sekä Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto -osa-alueet tulevat suoritettua lukion yhteiskuntaopin sekä liikunnan ja terveystiedon oppimäärillä hankitun osaamisen tunnustamisella. Osaamispisteitä voi opiskelijakohtaisesti kertyä lisää, mikäli opiskelija on opiskellut Työelämätaidot- sekä Yrittäjyys ja yritystoiminta -osa-alueita vastaavia lukion soveltavia kursseja.

Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen, 7 osp -tutkinnon osan osa-alueista tulee suoritetuksi kaikki 7 osaamispistettä lukion vastaavien oppiaineiden suoritettujen oppimäärien tunnustamisella. Jos oppiaineen oppimäärän arvosana puuttuu, opiskelijan on osoitettava osaamisensa arvosanan saadakseen.

Edellä määritelty lukio-opinnoilla hankitun osaamisen tunnustaminen on tehty vuoden 2003 lukion opetussuunnitelman perusteiden (dro 33/011/2003) sisältämien kurssien ja valtioneuvoston asetuksessa 955/2002 määritellyn nuorille annettavan lukiokoulutuksen tuntijaon perusteella. Tämän tuntijaon mukaisten kurssien sisältämä osaaminen kattaa edellä mainittujen yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien lisäksi vapaasti valittavat tutkinnon osat 25 osaamispisteen laajuisesti siten, että ammatillisista tutkinnon osista on osoitettu 15 osaamispistettä vapaasti valittaviin tutkinnon osiin niiden alkuperäisten 10 osaamispisteen lisäksi.

Mikäli opetus on toteutettu edellä mainitusta tuntijaosta poikkeavasti, osaamisen tunnustaminen on tarkistettava aina tapauskohtaisesti.

Lukion yksittäisten oppiaineiden oppimäärien tunnustaminen

Vaikka opiskelijalla ei ole lukion päättötodistusta, mutta hän on suorittanut lukion eri **oppiaineiden oppimääriä**, joista lukio on antanut lopullisen oppimäärän arvosanan, tunnustetaan osaaminen ammatilliseen perustutkintoon siten, että näitä oppimääriä vastaavat yhteisten tutkinnon osien osa-alueet tulevat suoritetuiksi.

Lukion erillisten kurssien tunnustaminen

Perustutkinnon perusteissa on määritelty, mitkä lukion erilliset kurssit vastaavat ammatillisen perustutkinnon yhteisten tutkinnon osien osa-alueita. Vastaavuus on määritelty suoraan lukion kurssien tavoitteiden ja sisällön sekä yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien perusteella. Vastaavuuden määrittelyssä on käytetty lukion opetussuunnitelman perusteita 2003. Jos opiskelijan todistus on vanhemman tai aikuislukion opetussuunnitelman perusteen mukainen, koulutuksen järjestäjä tekee opintojen vastaavuuden vertailun.

Lukion erillisten kurssien (ei lopullista oppimäärän arvosanaa) tunnustaminen tarkoittaa sitä, että opiskelijan ei tarvitse opiskella ammatillisessa oppilaitoksessa perustutkinnon niitä tutkinnon osien osa-alueita, jotka hän on opiskellut lukion kursseina. Näissä tapauksissa ammatillisen perustutkinnon osaamistavoitteiden mukainen osaaminen on käyty hankkimassa lukiossa. Nämä suoritettut lukion kurssit merkitään yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteina opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan HOPS:iin ja opintosuoritusrekisteriin tai muuhun viralliseen opiskelijatietohallinnon järjestelmään. Osaamispisteitä näille osa-alueiden osaamistavoitteille ei tarvitse erikseen merkitä. Kyseisen tutkinnon osan osa-alueen arvosanan antaa opetuksesta vastaava opettaja/opettajat ammatillisen perustutkinnon osaamistavoitteiden mukaisesti. Osa-alueiden osaamispisteet ja arvosanat merkitään opintosuoritusrekisteriin. Näiden osa-alueiden kohdalle ei tule alaviitemerkintää lukiosuorituksesta, koska niiden arvosana on annettu ammatillisen perustutkinnon osaamistavoitteiden mukaisesti.

Koulutuksen järjestäjä voi yhteistyössä lukion kanssa tarjota omalla ”valinnais-tarjottimellaan” lukiossa suoritettavia lukion eri oppiaineiden kursseja

- yhteisten tutkinnon osien valinnaisissa osa-alueissa
- vapaasti valittavissa tutkinnon osissa (yhteensä 25 osp:n laajuisesti siten, että ammatillisista tutkinnon osista osoitetaan 15 osp vapaasti valittaviin tutkinnon osiin).

Vapaasti valittavissa tutkinnon osissa tarjotut lukion kurssit ovat kukin erillisiä tutkinnon osia, ja ne merkitään tutkintotodistukseen lukion suorituksina arvosanoineen. (Katso Todistusmallit 1.4.) Näiden valittujen lukion kurssien osaamispisteet määräytyvät siten, että yksi lukion suoritettu kurssi vastaa 1,5 osaamispistettä.

Taulukko 2. Lukion kurssien ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden sisältämien osaamisen vastaavuus

LUKION TUNTIJAON (VnA 955/2002) JA LUKION OPEUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN 2003 MUKAISET KURSSIT		PERUSTUTKINNON YHTEISET TUTKINNON OSAT JA NIIDEN OSA-ALUEET osaamispiteineen		
	Ammatillisen perustutkinnon yhteisten tutkinnon osien osa-alueita vastaavat kurssit	Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp		
Oppiaine	pakolliset kurssit (suluissa valinnaisia kursseja)	vastaavuus yhteisten tutkinnon osien osa-alueisiin	pakolliset osp	valinnaiset osp
Äidinkieli	ÄI 1, ÄI2, ÄI4 + jokin seuraavista ÄI3 tai ÄI5 tai ÄI6 tai ÄI7	vastaavat tavoitteiltaan pakollisia ja valinnaisia äidinkielen osaamistavoitteita	5	0-3
Toinen kotimainen kieli	RUA1 tai RUB1	vastaa tavoitteiltaan pakollisia ja valinnaisia ruotsin osaamistavoitteita	1	0-3
Vieras kieli, englanti	ENA1 ja ENA3 tai B-kielessä ENB1 ja ENB2	vastaavat tavoitteiltaan pakollisia ja valinnaisia englannin osaamistavoitteita	2	0-3
Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 9 osp				
Matematiikka	MAB1, MAB2 ja MAB7 tai MAA1 ja MAA2 tai MAA1 ja MAA3	vastaavat tavoitteiltaan pakollisia ja valinnaisia matematiikan osaamistavoitteita	3	0-3
Fysiikka	FY1 (valinnainen FY2)	FY1 + KE1 vastaavat tavoitteiltaan pakollisia osaamistavoitteita FY1, FY2 + KE1 fysiikka ja kemia -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita	2	0-3
Kemia	KE1			
---	-	lukion pakollisissa kursseissa ei ole vastaavaa	1	0-3
		Tieto- ja viestintä-tekniikka sekä sen hyödyntäminen		

LUKION TUNTIJAON (VnA 955/2002) JA LUKION OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN 2003 MUKAISET KURSSIT		PERUSTUTKINNON YHTEISET TUTKINNON OSAT JA NIIDEN OSA-ALUEET osaamispiesteineen	
			Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen, 8 osp
Yhteiskuntaoppi	YH1 ja YH2	vastaavat tavoitteiltaan pakollisia ja valinnaisia yhteiskuntataidot-osa-alueen osaamistavoitteita	Yhteiskuntataidot 1 0-3
	-	lukion pakollisissa kurseissa ei ole vastaavaa	Työelämätaidot 1 0-3
	-	lukion pakollisissa kurseissa ei ole vastaavaa	Yrittäjyys ja yritystoiminta 1 0-3
Liikunta	LI1 tai LI2, (valinnainen LI5)	LI1 ja TE1 tai LI2 ja TE1 vastaavat pakollisia osaamistavoitteita (LI5 ja TE2 valinnaisia osaamistavoitteita)	Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto 2 0-3
Terveystieto	TE1 (valinnainen TE2)		
Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen, 7 osp			
			Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen, 7 osp
Musiikki	MU1, MU2	lukion pakollisissa kurseissa ei ole vastaavaa	Kulttuurien tuntemus 0-3
Kuvataide	KU1, KU2	Kaksi luettelusta lukion kurseista vastaa taide- ja kulttuuri -osa-alueen, 3 osp:n osaamistavoitteita	Taide- ja kulttuuri 0-3
Uskonto	FI1 +UE1, UE2, UE3 tai FI1 +UO1, UO2, UO3 tai FI1 +ET1, ET2, ET3	Joku kolmesta esitetyistä ryhmästä vastaa etiikka-osa-alueen 3 osp:n osaamistavoitteita	Etiikka 0-3
Filosofia			
Psykologia	PS1 (valinnaiset PS2, PS4, PS5)	PS1 vastaa psykologia-osa-alueen 1 osp:n laajuisia osaa osaamistavoitteista PS1, PS2, PS4 ja PS5 vastaavat psykologian 3 osp:n osaamistavoitteita	Psykologia 0-3
Biologia	BI3	BI3 vastaa ympäristöosaaminen-osa-alueen 1 osp:n laajuisia osaa osaamistavoitteista	Ympäristö-osaaminen 0-3

Toisen ammatillisen perustutkinnon tutkinnon osien tunnustaminen

Toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, joka on suoritettu vuosina 1999–2001 tai 2009–2010 vahvistettujen perustutkinnon perusteiden mukaisesti, voidaan tunnustaa osaamista seuraavasti:

- ammatillisiin tutkinnon osiin, jos hankittu osaaminen vastaa suoritettavan tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia
- ammatillisiin valinnaisiin tutkinnon osiin (Tutkinnon osa ammatillisesta perustutkinnosta, 10-15 osp) enintään 15 osaamispisteen laajuisesti
- yhteisiin tutkinnon osiin, jolloin osaamisen tunnustamisella kertyy osaamista 32 osaamispisteen laajuisesti jäljempänä olevan listauksen mukaisesti
- ammatillisiin valinnaisiin tutkinnon osiin (Tutkinnon osa vapaasti valittavista tutkinnon osista, 5-15 osp)
- vapaasti valittaviin tutkinnon osiin 10 osaamispisteen laajuisesti, mikäli suoritettavat tutkinnon osat sisältävät uuden asetuksen 801/2014 vapaasti valittavilta tutkinnon osilta edellyttämän sisällön.

Ammatillisiin valinnaisiin sisältyvään Tutkinnon osa ammatillisesta perustutkinnosta (10-15 osp), tunnustetaan osaamista aikaisemmin suoritettusta perustutkinnosta enintään 15 osaamispisteen laajuisesti. Opintoviikkoina määriteltyjen tutkinnon osien laajuus määräytyy niiden sisältämän osaamisen kattavuuden, vaikeusasteen ja merkittävyyden mukaan suhteessa suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksiin.

Edellä mainittuina vuosina vahvistettujen perustutkinnon perusteiden mukaan suoritetuista tutkinnon osista (opintokokonaisuuksista) tunnustetaan osaamista vuonna 2014 vahvistettujen perustutkinnon perusteiden yhteisiin tutkinnon osiin seuraavasti:

Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp -tutkinnon osasta tulee suoritetuksi sekä pakolliset että valinnaiset osa-alueet, eli tutkinnon osa tulee suoritetuksi kokonaan aikaisemmin suoritetuilla pakollisten äidinkielen, toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen tutkinnon osilla (opintokokonaisuuksilla).

Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 9 osp -tutkinnon osasta tulee suoritetuksi pakolliset Matematiikka- ja Fysiikka ja kemia -osa-alueet 5 osaamispisteen laajuisesti ja niiden valinnaisia osa-alueita 3 osaamispisteen laajuisesti aikaisemmin suoritettujen pakollisten matematiikan sekä fysiikan ja kemian tutkinnon osien (opintokokonaisuuksien) tunnustamisella.

Mikäli opiskelija on pakollisten tutkinnon osien (opintokokonaisuuksien) lisäksi suorittanut valinnaisena tieto- ja viestintätekniikkaa, on koulutuksen järjestäjän arvioitava suoritusten vastaavuus vuoden 2014 perustutkinnon perusteiden Tieto- ja viestintätekniikka ja sen hyödyntäminen -osa-alueen osaamistavoitteisiin ja arviointikriteereihin ja tehtävä tarvittava osaamisen tunnustaminen.

Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen, 8 osp -tutkinnon osasta tulee suoritetuksi pakolliset Yhteiskuntataidot- ja Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto -osa-alueet 3 osaamispisteen laajuisesti sekä valinnaisia osa-alueita 2 osaamispisteen laajuisesti aikaisemmin suoritettujen pakollisten yhteiskunta-, yritys- ja työelämätiedon sekä liikunnan ja terveystiedon tutkinnon osien (opintokokonaisuuksien) tunnustamisella.

Mikäli opiskelija on pakollisten tutkinnon osien (opintokokonaisuuksien) lisäksi suorittanut valinnaisena yritystoimintaan tai työelämätaitoihin liittyviä opintoja, on koulutuksen järjestäjän arvioitava suoritusten vastaavuus vuoden 2014 perustutkinnon perusteiden Työelämätaidot- sekä Yrittäjyys- ja yritystoiminta -tutkinnon osan osa-alueiden osaamistavoitteisiin ja arviointikriteereihin ja tehtävä tarvittava osaamisen tunnustaminen.

Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen, 7 osp -tutkinnon osasta tulee suoritetuksi Taide ja kulttuuri -osa-alue 2 osaamispisteen laajuisesti aikaisemmin suoritettuna pakollisen Taide ja kulttuuri -tutkinnon osan tai (opintokokonaisuuden) tunnustamisella.

Lisäksi suoritettujen ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien valinnaisten tutkinnon osien (yhteisten opintojen valinnaisten opintokokonaisuuksien) tunnustamisella saadaan suoritettua yhteisten tutkinnon osien osa-alueita 6 osaamispisteen laajuisesti. Näistä valinnaisista tutkinnon osista tai opintokokonaisuuksista voidaan osaamista tunnustaa 5 osaamispisteen laajuisesti Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen -tutkinnon osaan ja yhden osaamispisteen laajuisesti siihen tutkinnon osaan, jonka osa-alueisiin kyseinen osaaminen sisältyy.

Osaamisen tunnustamisessa *Vapaasti valittaviin tutkinnon osiin* on otettava huomioon uusi asetus 801/2014, 5 §, jonka mukaan vapaasti valittavien tutkinnon osien tulee tukea perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita. Ne voivat olla

- 1) ammatillisia tutkinnon osia, jotka voivat olla oman tai jonkin muun koulutusalan ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon osia

- 2) paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia, jotka voivat sisältää työelämän alueellisten ja paikallisten ammattitaitovaatimusten ja opiskelijan ammattitaidon syventämistarpeiden mukaisia tutkinnon osia ja joiden tulee vastata laajemmin paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin kuin pelkästään yhden yrityksen tarpeisiin
- 3) yhteisiä tutkinnon osia tai niiden osa-alueita tai lukio-opintoja, jotka toteutetaan lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti
- 4) jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia opintoja, jotka voivat olla esimerkiksi ammattikorkeakoulussa, yliopistossa ja kansalaisopistossa suoritettavia opintoja ja muita jatko-opintovalmiuksia tukevia opintoja
- 5) työkokemuksen kautta hankittua osaamista, jonka tulee tukea suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita.

Jos aikaisemmin suoritettujen perustutkinnon vapaasti valittaviin tutkinnon osiin on sisällytetty esimerkiksi sellaista harrastustoimintaa, joka ei täytä edellä mainittuja uuden asetuksen mukaisia sisältöjä, ei osaamista voida tunnustaa. Tällöin opiskelijalta edellytetään lisäsuorituksia niin, että vapaasti valittavien tutkinnon osien osaamispistemäärä täyttyy.

Kun osaamista tunnustetaan vapaasti valittaviin tutkinnon osiin, laajuus määräytyy hankitun osaamisen kattavuuden, vaikeusasteen ja merkittävyyden mukaan suhteessa suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksiin tai osaamistavoitteisiin.

Mikäli toisen ammatillisen perustutkinnon suorittamisesta on aikaa (suoritettu ennen vuosina 1999–2001 tai 2009–2010 vahvistettuja perusteita), tulee koulutuksen järjestäjän arvioida suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden vastaavuus sen perustutkinnon tai opetussuunnitelman perusteisiin, joiden mukaan aikaisempi perustutkinto on suoritettu. Lisäksi tulee varmistaa osaamisen ajantasaisuus, jotta osaaminen voidaan tunnustaa.

Ammatti- tai erikoisammattitutkinnon tutkinnon osien tunnustaminen

Ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta voidaan tunnustaa osaamista

- ammatillisiin tutkinnon osiin, jos hankittu osaaminen vastaa suoritettavan tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia
- ammatillisiin valinnaisiin tutkinnon osiin (Tutkinnon osa ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta) 15 osaamispisteen laajuisesti
- ammatillisiin valinnaisiin tutkinnon osiin (Tutkinnon osa vapaasti valittavista tutkinnon osista, 5-15 osp)
- vapaasti valittaviin tutkinnon osiin 10 osaamispisteen laajuisesti, mikäli suoritettujen tutkinnon osat sisältävät uuden asetuksen 801/2014 vapaasti valittavilta tutkinnon osilta edellyttämän sisällön.

Kun osaamista tunnustetaan vapaasti valittaviin tutkinnon osiin, laajuus määräytyy hankitun osaamisen kattavuuden, vaikeusasteen ja merkittävyyden mukaan suhteessa suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksiin tai osamistavoitteisiin.

Mikäli osaaminen tunnustetaan ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta, merkitään arvosanaksi hyväksytty.

Ammatillisen perustutkinnon täydentämiseen liittyvä osaamisen tunnustaminen

Opiskelu-aika on määritelty laissa (L 630/1998, muutos 246/2015, 31 §) siten, että opiskelijan on suoritettava opintonsa enintään yhtä vuotta perustutkinnon laajuudeksi määriteltyä aikaa pidemmässä ajassa, jollei opiskelijalle perustellusta syystä myönnetä suoritusajkaan pidennystä.

Mikäli vuosina 1999–2001 tai vuosina 2009–2010 vahvistettujen perustutkinnon perusteiden mukaan aloitetut opinnot ovat jääneet kesken, on opiskelijalla aikaa suorittaa perustutkintonsa loppuun näiden perustutkinnon perusteiden mukaisesti uuden lain voimaantuloon saakka eli 1.8.2015 mennessä.

Jos opinnot ovat tämän aikarajan 1.8.2015 jälkeen edelleen kesken, perustutkinto on suoritettava loppuun 1.8.2015 voimaan tulevien perustutkinnon perusteiden mukaisesti. Tällöin osaamista tunnustetaan ja tunnustetaan jo suoritettujen opintojen ja uusien perustutkinnon perusteiden tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteiden vastaavuuden mukaisesti. Osaamisen tunnustamisessa noudatetaan niitä periaatteita, jotka on mainittu edellä kohdassa *Toisen ammatillisen perustutkinnon tutkinnon osien tunnustaminen*.

Osaamisen tunnustaminen ammattikorkeakouluopinnoista

Opiskelijalle voidaan tunnustaa osaamista aikaisemmin suoritetuista ammattikorkeakouluopinnoista

- ammatillisiin tutkinnon osiin, jos hankittu osaaminen vastaa suoritettavan tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia
- ammatillisiin valinnaisiin tutkinnon osiin (Tutkinnon osa ammattikorkeakouluopinnoista, 15 osp) 15 osaamispisteen laajuisesti
- yhteisiin tutkinnon osiin, jos hankittu osaaminen vastaa osaamistavoitteita
- ammatillisiin valinnaisiin tutkinnon osiin (Tutkinnon osa vapaasti valittavista tutkinnon osista, 5-15 osp)
- vapaasti valittaviin tutkinnon osiin 10 osaamispisteen laajuisesti, mikäli suoritettavat tutkinnon osat sisältävät uuden asetuksen 801/2014 vapaasti valittavilta tutkinnon osilta edellyttämän sisällön.

Kun osaamista tunnustetaan vapaasti valittaviin tutkinnon osiin, laajuus määräytyy hankitun osaamisen kattavuuden, vaikeusasteen ja merkittävyyden mukaan suhteessa suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksiin tai osaamistavoitteisiin.

Mikäli osaamista tunnustetaan aikaisemmin suoritetuista ammattikorkeakouluopinnoista perustutkinnon ammatillisiin pakollisiin tutkinnon osiin tai niihin valinnaisiin tutkinnon osiin, joiden ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit on määritelty perustutkinnon perusteissa, merkitään päättö- ja näyttötodistukseen suoritettavan perustutkinnon tutkinnon osan nimi. Osaamispisteet määräytyvät perustutkinnon perusteissa määriteltyjen tutkinnon osien pisteytyksestä sen mukaan, miten korkeakouluopinnoilla hankittu osaaminen vastaa perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita. Jos hankittu osaaminen kattaa koko tutkinnon osan, tulee laajuudeksi suoritettavan tutkinnon osan laajuus ja arvosana saadaan ammattikorkeakouluopintojen arvosanasta muuntamalla se 5-portaiselta asteikolta asteikolle 1–3. Taulukko arvosanojen muuntamisesta on Opetushallituksen määräyksessä (Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mitoituksen periaatteet ja arvosanojen muuntaminen ammatillisessa peruskoulutuksessa 93/011/2014, muutos 2015).

Myös muista korkeakouluopinnoista voidaan osaamista tunnustaa sen mukaan, kuin niiden opinnoilla hankittu osaaminen vastaa suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita ja arviointikriteereitä tai asetuksessa säädettyjä vapaasti valittavia tutkinnon osia (A 801/2014, muutos 331/2015, 5 §).

Erillispätevyksien tunnustaminen

Mikäli perustutkintoon sisältyy erillispätevyksien suorittamisia ja niistä on opiskelijalla jo olemassa todiste (hygieniosaamistodistus, EA1-kortti, tulityökortti jne.), ne tunnustetaan. Tällöin on kuitenkin varmistettava niiden voimassaoloaika ja ajantasaisuus.

Työkokemuksella hankitun osaamisen tunnustaminen

Opiskelijan työtehtävissä (mm. kesätyö ja koulutuksen aikainen työkokemus) hankkima osaaminen voidaan tunnustaa suoritettavassa perustutkinnossa. Jos työkokemuksella hankittu osaaminen kattaa perustutkinnon perusteissa sellaisen tutkinnon osan, jonka ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ja arviointikriteerit on perusteissa määrätty, on opiskelijan arvosanan saadakseen osoitettava osaamisensa ammatillisissa tutkinnon osissa ammattiosaamisen näytöllä ja muissa tutkinnon osissa koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Jos työssä hankittu osaaminen kattaa vain osittain tutkinnon osan, on tarvittava osaaminen hankittava, jonka jälkeen koko tutkinnon osan kattava osaaminen arvioidaan.

Työssäoloaikaa ei sinällään voi mihinkään tutkinnon osiin tunnustaa – työpaikka on paikka, missä asioita opitaan, ja näin hankittu osaaminen tunnustetaan. Jos työkokemuksella hankittua osaamista tunnustetaan vapaasti valittaviin tutkinnon osiin, pitää aina selvittää, mitä opiskelija on työssä oppinut. Hankittu osaaminen määritellään tutkinnon osana, jolle merkitään nimi ja laajuus tutkintotodistukseen. Laajuus määritellään osaamispisteinä sen mukaan, mikä on kyseiseen tutkinnon osaan sisältyvän osaamisen kattavuus, vaikeusaste ja merkittävyys suhteessa tutkinnon ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukseen tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteisiin. Tutkintotodistuksessa vapaasti valittavissa tutkinnon osissa pitää aina olla tutkinnon osien nimi ja laajuus, ”työkokemus” tai ”työssäoppiminen” eivät ole tutkinnon osien nimiä. Työkokemuksella hankitun osaamisen tulee kaikissa tapauksissa tukea suoritettavan tutkinnon ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita (A 801/2014, muutos 331/2015, 5 §).

Ulkomailla suoritettujen opintojen ja ulkomailla työkokemuksella hankitun osaamisen tunnustaminen

Ulkomailla suoritettujen opintojen ja ulkomailla työkokemuksella hankittu osaaminen voidaan tunnustaa, jos osaaminen vastaa ammatillisen perustutkinnon perusteissa määriteltyjen tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita ja arviointikriteereitä ja osaaminen on arvioitu. Tällöin todistukseen merkitään perustutkinnon perusteiden tutkinnon osan nimi ja laajuus sekä arvosana. Mikäli opintojen vastaavuudet eivät selviä todistuksista, on opiskelijan osoitettava osaamisensa siten, että se voidaan arvioida. Vapaasti valittaviin tutkinnon osiin voidaan tunnustaa sellaista osaamista, josta ei löydy tutkinnon osien vastaavuutta tai jonka arviointi on suoritettu asteikolla, joka ei ole verrattavissa ammatillisessa peruskoulutuksessa käytettyyn asteikkoon. Tunnustetun osaamisen on kuitenkin täytettävä asetuksen edellyttämä vapaasti valittavien tutkinnon osien sisältö ja osaaminen (A 801/2014, muutos 331/2015, 5 §). Työkokemuksella ulkomailla hankittu osaaminen tunnustetaan kuten Suomessakin työelämässä hankittu osaaminen.

Ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten eurooppalaisella siirtojärjestelmällä ECVET (European credit transfer system for vocational education and training) voidaan tukea EU:n jäsenmaissa muualla suoritettujen opintojen tai muutoin hankitun ja arvioidun osaamisen tunnustamista ja hyödyntämistä osana tutkintoja.

ECVETin ja opintosuoritusten siirtämisen keskeisenä edellytyksenä on organisaatioiden välinen kumppanuus ja keskinäinen luottamus. Kumppanien solmiman yhteistyösopimuksen tavoitteena on tarjota yhteistyölle ja verkostoitumi-

selle yleinen kehys, jonka avulla luodaan keskinäisen luottamuksen ilmapiiri ja autetaan kumppaneita suunnittelemaan opiskelijoiden opintosuoritusten siirtoa.

Yhteistyösopimus (MoU) on koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten, yritysten ja työssäoppimispaikkojen välinen sopimusasiakirja. Se on luonteeltaan yleis-sopimus/puitesopimus, jossa määritellään karkeasti yhteistyön muodot ja linjaukset. Yhteistyösopimus rakentaa vastavuoroista luottamusta tutkintojen ja tutkinnon osien vahvistamisessa ja tunnustamisessa.

Kahden organisaation välisessä yhteistyösopimuksessa sovitaan yhteistyön periaatteet liikkuvuudelle ja henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (oppimissopimus, Learning Agreement) puolestaan tehdään kullekin liikkuvuusjaksolle valmistautuvalle opiskelijalle tai tutkinnon suorittajalle. Se edesauttaa työssäoppimisen ja opiskelun tavoitteellisuutta ja osaamisen tunnistamista. Sopimus selkeyttää sekä oppijan, ohjaajan että lähettävän ja vastaanottavan tahon tehtäviä, vastuita ja rooleja.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (oppimissopimuksen) allekirjoittavat opiskelija sekä lähettävän että vastaanottavan organisaation (koulutuksen järjestäjän tai työpaikan tai molempien) edustajat. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (oppimissopimus) sisältää muun muassa liikkuvuusjaksolle valmistautuvan opiskelijan henkilötiedot, liikkuvuusjakson keston, liikkuvuudelle asetetut ammattitaitovaatimukset tai oppimistavoitteet, osaamispisteet (ECVET-pisteet), arviointikriteerit ja -menetelmät sekä saavutettujen oppimistulosten tunnistamisen ja tunnustamisen.

ECVET-oppaassa on yksityiskohtaisemmin ohjeistettu siirtojärjestelmän käyttö. Opas löytyy osoitteesta www.oph.fi

Osaamisen tunnustaminen ammattitaitokilpailuista

Taitaja-kilpailujen kilpailutehtävät perustuvat ammatillisten perustutkintojen tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin. Kilpailusuorituksia arvioivat niin opetuksen kuin työelämänkin edustajat. Kilpailijoiden käytössä olevat koneet, laitteet ja työskentely-ympäristö on tehty mahdollisimman hyvin vastaamaan työelämän tilanteita. Näistä lähtökohdista katsottuna kyseessä on vastaavanlainen tilanne kuin oppilaitosnäytössä.

Jos kilpailuihin valmennettava on vielä kilpailusuorituksen aikana ammatillisessa peruskoulutuksessa, hänen osaamisensa semifinaalien tai kilpailujen aikana arvioidaan osana tai kokonaan ammattiosaamisen näyttönä. Tämän mahdollisuuden tulee olla kirjattuna koulutuksen järjestäjän tutkintokohtaises-

sa opetussuunnitelmassa, toimielimen hyväksymässä ammattiosaamisen näytön arviointisuunnitelmassa sekä tarkemmin opiskelijoiden henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa.

Muu osaamisen tunnustaminen

Kansanopistoissa, kansalais- ja työväenopistoissa ja muualla suoritettujen opinnot, jotka vastaavat suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita, voidaan tunnustaa suoritettavaan perustutkintoon. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että aikaisemmin suoritettujen opintojen vastaavat suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita ja arviointikriteereitä. Jos aikaisemmin suoritetuista opinnoista ei ole arvosanaa, on järjestettävä osaamisen arviointi, jotta tutkintotodistukseen saadaan arvosana. Vain se vapaasti valittaviin tutkinnon osiin tunnustettu osaaminen, joka on jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevaa tai työkokemuksen kautta hankittua osaamista, voidaan arvioida koulutuksen järjestäjän päätöksellä arvosanalla hyväksytyksi.

Myös epävirallisen koulutuksen ja arkioppimisen tuottamaa, muutakin kuin työkokemuksella hankittua osaamista, voidaan tunnustaa. Koulutuksen järjestäjä päättää tarkemmin, miten osaamista tunnustetaan esimerkiksi varusmies- tai siviilipalveluksesta, harrastustoiminnoista, vapaaehtoistyöstä, autokoulusta jne. ja miten osaaminen arvioidaan ja miten se nimetään. Päätös osaamisen tunnustamisesta tehdään sen pohjalta, miten hankittu osaaminen vastaa perustutkinnon perusteissa määriteltyjen ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteita ja arviointikriteereitä tai asetuksessa säädettyjä vapaasti valittavia tutkinnon osia (A 801/2014, muutos 331/2015, 5 §).

Tunnustetun osaamisen merkintä tutkintotodistukseen

Ammatillisten perustutkintojen ja valmentavien koulutusten todistuksista on laadittu mallit Opetushallituksen sivustolle www.oph.fi. Näissä todistusmallissa on ohjeistettu osaamisen tunnustamisen merkinnät.

Kysymyksiä ja vastauksia:

Kysymys:

Voiko osaamista tunnustaa ammatillisiin tutkinnon osiin niin, että viitteeksi tulee ”osaaminen tunnustettu työkokemuksen perusteella”? Jos voi, niin tarvitaanko silloin arvosana osaamisesta vai riittääkö merkintä ”suoritettu”?

Vastaus:

Jos työkokemuksella tai muulla tavalla hankittu osaaminen kattaa sellaisen ammatillisen tutkinnon osan, jonka ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit on suoritettavan perustutkinnon perusteissa, tarvitaan tutkintotodistukseen kyseisen tutkinnon osan arvosana. Näin ollen opiskelijan osaaminen on arvioitava. Kun kyseessä on osaamisen tunnustaminen ammatillisiin tutkinnon osiin, on osaaminen osoitettava ammattiosaamisen näytöllä perustutkinnon perusteiden mukaisesti. Todistukseen ei merkitä, miten opiskelija on osaamisensa hankkinut eli työpaikkaa.

Opiskelija voi saada työkokemuksella hankittua osaamista tunnustettua vapaasti valittaviin tutkinnon osiin, mikäli hankittu osaaminen tukee suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita. Tällöin arvosana voi olla koulutuksen järjestäjän päätöksellä hyväksytty.

Kysymys:

Opiskelijalta on jäänyt ammatillisen perustutkinnon suorittaminen kesken. Hän on tullut opiskelemaan toista perustutkintoa oppilaitokseemme. Hänen opintosuoritusotteessaan on matematiikan 3 ov kohdalle merkitty kokonaisarvosanaksi H2, ja alapuolella näkyvät yksittäisten opintojaksojen arvosanat. Annammeko arvosanaksi tuon H2 vai poimimmeko erillisten opintojaksojen arvosanat ja annamme niiden pohjalta oman arviomme?

Vastaus:

Kun aikaisemmin suoritetun ammatillisen peruskoulutuksen ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien koko tutkinnon osan arvosana on annettu, se siirretään sellaisenaan opiskelijan opintosuoritusrekisteriin Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen -tutkinnon osan osa-alueeksi alaviitemerkinnällä, mistä perustutkinnosta ja missä oppilaitoksessa arvosana on annettu.

Kysymys:

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja aloittanut opiskelun ammattikorkeakoulussa tekniikan alalla. Hän on keskeyttänyt amk-opinnot ja tullut opiskelemaan tekniikan alalle oppilaitokseemme. Voidaanko hänen ammattikorkeakoulussa suorittamansa fysiikka ja matematiikka tunnustaa ammatilliseen perustutkintoon, jos ne tavoitteiltaan vastaavat perustutkinnon perusteita? Hänellä on ammattikorkeakouluopinnoista paremmat matematiikan ja fysiikan arvosanat kuin lukiosta.

Vastaus:

Aina voidaan suorittavan tutkinnon osaamistavoitteita vastaavaa osaamista tunnustaa riippumatta siitä, missä osaaminen on hankittu. Jos osaamisesta on sellainen selvitys, jossa on valmiit arvosanat ja arvosanat voidaan muuntaa hyväksytyllä muuntotaulukolla, arvosanat voidaan suoraan merkitä opintosuoritusrekisteriin yhteisten tutkinnon osien osa-alueina.

Kysymys

Voiko ammatilliseen perustutkintoon tunnustaa opintoja yliopisto- tai korkeakouluopinnoista?

Vastaus:

Kaikkea hankittua ja osoitettua osaamista, joka on suorittavan tutkinnon ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita vastaavaa ja josta on riittävän luotettavat selvitys, voidaan tunnustaa. Se, missä osaaminen on hankittu, ei vaikuta tunnustamiseen.

Kysymys:

Kun opiskelija on lukiossa suorittanut äidinkielen kaksi kurssia ja ammatillisessa koulutuksessa muut äidinkielen osaamistavoitteet, pitääkö äidinkielen opettajan antaa hänelle koko äidinkielen osa-alueen arvosana? Eikö toimistosihteerä voi laskea niistä keskiarvoa?

Vastaus:

Niissä tapauksissa, joissa opiskelija ei ole saanut lukiosta koko kyseisen oppiaineen eli tässä tapauksessa äidinkielen koko oppimäärän arvosanaa, ammatillisen koulutuksen äidinkielen opettaja antaa hänelle tämän osa-alueen arvosanan ammatillisen perustutkinnon osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien perusteella. Arvosanasta päättää aina se opettaja, jolla on oikeus opettaa kyseistä tutkinnon osan osa-alueita. Keskiarvoja ei lasketa, vaan arviointi tehdään perustutkinnon perusteiden kyseisen tutkinnon osan osa-alueen arviointikriteerien pohjalta.

Kysymys:

Opiskelijalta on jäänyt kesken vanhan liiketalouden perustutkinnon suorittaminen. Matematiikasta puuttuu arvosana. Voiko hän tulla suorittamaan vielä tutkintonsa loppuun, ja miten todistus kirjoitetaan?

Vastaus:

Uuden ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015) ja asetuksen (A 811/1998, muutokset 799/2014 ja 329/2015) tultua voimaan 1.8.2015 kaikki siirtyvät suorittamaan perustutkintoaan uusien perustutkinnon perusteiden mukaisesti. Tämä koskee myös aikaisemmin aloitettuja ja kesken jääneitä perustutkintoja. Opiskelijan tulee olla yhteydessä koulutuksen järjestäjään/oppilaitokseen ja kysyä mahdollisuutta tulla suorittamaan perustutkintonsa loppuun uusien perustutkinnon perusteiden mukaisesti. Tällöin aikaisemmin hankitusta osaamisesta tunnustetaan kaikki se, mikä vastaa uuden perustutkinnon perusteiden mukaisia ammattitaitovaatimuksia, osaamistavoitteita ja arviointikriteereitä.

Kysymys:

Jos hotelli- ja ravintola-alan perustutkinnosta ravintolakokiksi valmistunut opiskelija aloittaa hiusalan perustutkinnon parturi-kampaajan opinnot, voiko hän saada ammatillisiin tutkinnon osiin osaamista tunnustettua, vaikka tutkinnon nimeä ei perusteissa olevassa luettelossa olekaan?

Vastaus:

Hiusalan perustutkinnossa on valinnaisissa tutkinnon osissa kohdassa ”tutkinnon osa ammatillisesta perustutkinnosta, 10–15 osp” määritelty, mistä perustutkinnoista tutkinnon osa voidaan valita. Osaamista voidaan tunnustaa tähän kohtaan vain näistä määritellyistä perustutkinnoista.

Vapaasti valittavissa tutkinnon osissa voi olla oman tai muun koulutusalan ammatillisen perustutkinnon tutkinnon osia, jotka tukevat suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita. Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida, onko opiskelijan aikaisemmin suorittamassa perustutkinnossa tällaisia suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita tukevia tutkinnon osia.

Kysymys:

Miten toimitaan, jos opiskelija ei halua käyttää oikeuttaan osaamisen tunnustamiseen?

Vastaus:

Osaamisen tunnustamisella vältetään opintojen päällekkäisyyttä ja lyhennetään opiskeluaikaa. Lukio-opinnot ja toisen ammatillisen perustutkinnon yhteisten tutkinnon osien osaaminen on päällekkäistä koulutusta ja siksi se on tunnustettava. Koulutuksen järjestäjä saa rahoituksen vain jäljelle jäävälle koulutusajalle. Muiden tutkinnon osien osalta, esim. valinnaisten ja vapaasti valittavien tutkinnon osien osalta, opiskelija voi itse päättää, tuoko osaamistaan tai aikaisemmin suoritettuja opintoja tunnustettavaksi. Opiskelija voi koulutuksen aikana korottaa myös osaamisen tunnustamisella suoritetuksi saatujen tutkinnon osien tai osa-alueiden (esim. lukio-opinnot) arvosanoja.

Kysymys:

Voiko opiskelija ehdottaa osaamisen tunnustamista erillisten lukion kurssi-arvosanojen pohjalta, vaikka hänellä olisi lukion päättötodistus tai vastaavan oppiaineen oppimäärän arvosana?

Vastaus:

Ei voi. Jos opiskelijalla on lukion päättötodistus tai kyseisestä lukion oppiaineesta oppimäärän arvosana, niitä on käytettävä osaamisen tunnustamisessa.

Kysymys:

Opiskelija on ollut Ruotsissa töissä niin, että hänellä on vahva kielitaito ruotsin kielessä. Hän on osoittanut osaamisensa yhteisten tutkinnon osien ruotsin kielessä ja saanut siihen osa-alueeseen osaamistaan tunnustettua. Lisäksi hän haluaa, että hänen ruotsin osaamistaan tunnustetaan vapaasti valittaviin tutkinnon osiin. Miten määritellään osaamisen laajuus ja arvosana?

Vastaus:

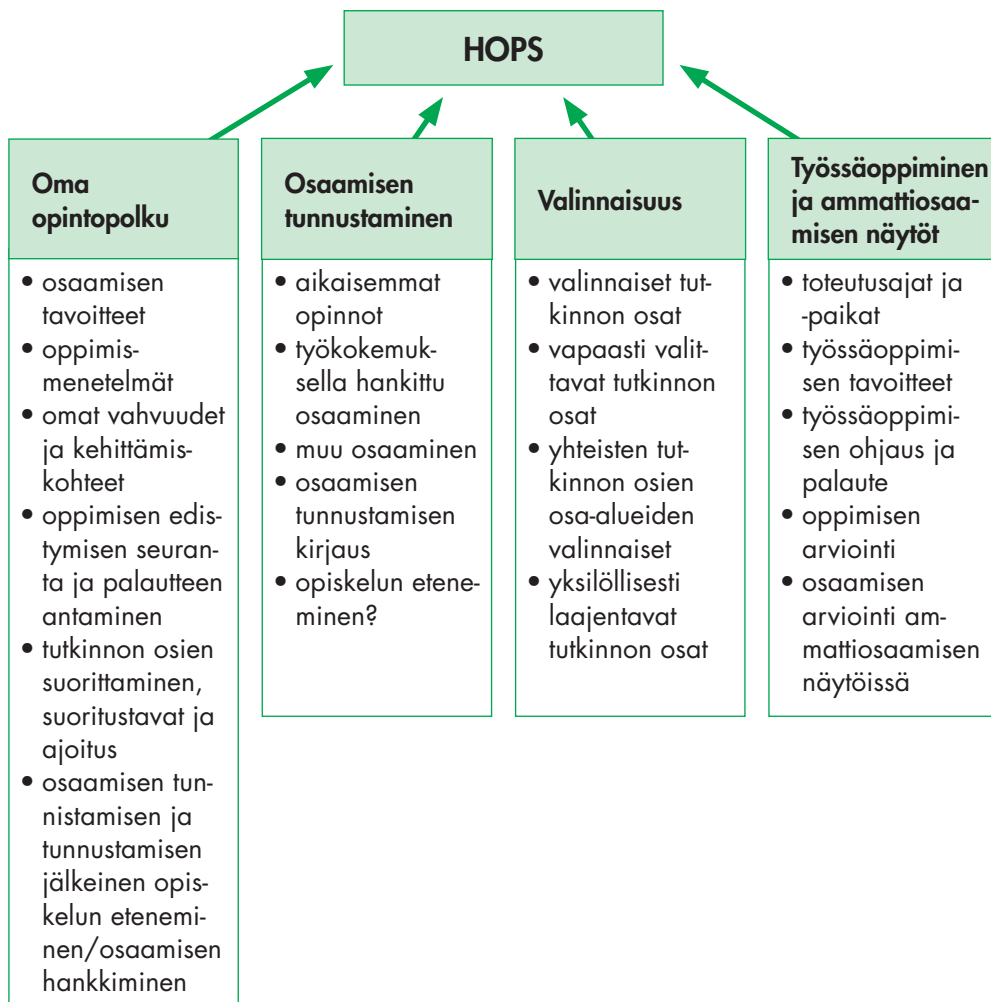
Vapaasti valittaviin tutkinnon osiin voidaan tunnustaa ruotsia 10 osaamispisteen laajuisesti. Tämän osaamisen tulee olla muuta kuin se, mitä on jo edellä tunnustettu yhteisten tutkinnon osien osa-alueeseen. Koulutuksen järjestäjän tulee määritellä, millaisella ruotsin kielen osaamistavoitteilla saavutetaan esimerkiksi 10 osaamispisteen laajuinen osaaminen, ja tehdä osaamisen tunnustaminen sen pohjalta. Koska kyseinen osaaminen on hankittu työkokemuksen kautta, voidaan koulutuksen järjestäjän päätöksellä merkitä arvosanaksi hyväksyty.

A3.3 Opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 14 § ja 29 a §) on säädetty, että koulutuksen järjestäjän on laadittava opetussuunnitelma siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin opintoihin valintoihin. Edelleen säädetään, että *koulutuksen järjestäjän tulee laatia yhdessä opiskelijan kanssa opiskelijan yksilöllisiin tavoitteisiin ja valintoihin perustuva henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jota päivitetään opiskelun aikana*. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan toteutetaan opetus, ohjaus ja arviointi tarvittavine tukitoimineen.

Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa määritellään osaamisen tavoitteet, oppimismenetelmät, tutkinnon osien suorittaminen, suoritustavat ja ajoitus sekä osaamisen arviointi. Siihen merkitään opiskelijakohtaisesti osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, opiskelun etenemismahdollisuus osaamisen tunnistamisen jälkeen, opiskelijan valinnaiset tutkinnon osat sekä työssäoppiminen, työssäoppimispaikat ja -ajat. Oppimisen arviointi dokumentoidaan myös henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa tulee huomioida myös opiskelun valmiuksien erilaisuus.

Kun ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijalle tunnustetaan aikaisemmin hankittua osaamista, merkitään osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan ja osaamisen hankkiminen suunnitellaan jo opitun pohjalta. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on hyvä tehdä aina ennen kyseisten tutkinnon osien toteuttamista, mutta opiskelijoille tulee antaa mahdollisuus osaamisen tunnistamiseen myös kyseisten tutkinnon osien opiskelun aikana (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 30 §). Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadintaan osallistuvat opettajat ja opinto-ohjaaja yhdessä opiskelijan kanssa koulutuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa pitää päivittää opintojen edetessä.

Kuvio 2. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman muodostuminen

Kysymyksiä ja vastauksia:

Kysymys:

Opiskelijalle on tunnustettu osaamista, ja hänelle tulee ylimääräisiä hyppytunteja kahdessa seuraavassa jaksossa. Miten hänet saadaan suorittamaan joitakin seuraavia tutkinnon osia, jotta hänen opintonsa etenisivät?

Vastaus:

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelma tulee laatia siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilölliseen osaamisen hankkimiseen ja osoittamiseen ja että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin opintoihin valintoihin. Koulutuksen järjestäjä suunnittelee tutkinnon osien suoritustapoja ja aikataulutusta siten, että yksilöllisyys mahdollistuu. Opiskelijan yksilöllisiä ja joustavia opintopolkuja tulee siis tukea niin, että hänen opiskelunsa etenee.

A4 Oppimisen arviointi

Laissa ammatillisesta peruskoulutuksesta on säädetty oppimisen arviointi (L 630/1998, 787/2014, 24 b §). Sen mukaan *oppimista arvioidaan antamalla opiskelijalle suullista tai kirjallista palautetta*. Opetuksesta vastaavan opettajan tai opettajien tehtävä on arvioida opiskelijan oppimista. Työssäoppimisen aikana opiskelijan oppimisesta ja osaamisen kehittymisestä antaa palautetta myös työpaikkaohjaaja.

Ammattitaidon oppiminen ja ammatillinen kasvu (amatillisen identiteetin kehittyminen) tarkoittavat aikaisempien tieto-, ajatus- ja toimintamallien täydentämistä ja uudelleenjärjestämistä. Arvioinnilla tuetaan opiskelijan yksilöllistä tapaa jäsentää, hankkia, käsitellä ja arvioida opetuksessa saatua tietoa ja taitoa. Jokaisella on aikaisempien tieto-, ajatus- ja toimintamalliensa perusteella erilainen lähtötilanne osaamisessaan, jonka pohjalta hän hahmottaa ja vastaanottaa uutta. Opettajan tehtävä on arvioinnin avulla tukea opiskelijan ammatillista kasvua haluttuun suuntaan. Opiskelija tarvitsee omassa ammatillisessa kasvussaan sellaisen henkilön tukea, joka osaa keskustella ja antaa palautetta siitä, miten edetään kohti työelämän edellyttämää ammattitaitoa. Syvälinen oppiminen vaatii oppimiskokemusten käsittelyä kokeneiden työntekijöiden ja opettajien kanssa.

Kun opiskelija opiskelee perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaisesti, hänen oppimistaan arvioidaan. Oppimisen arviointi on opiskelijan oppimisen etenemisen seuraamista tukemalla ja ohjaimalla opiskelijaa ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisessa sekä opiskelijan itsearviointitaidon kehittämistä. Oppimisen arvioinnin perusteella tehdään mahdolliset muutokset opetukseen ja oppimisen tukemiseen parempiin oppimistuloksiin pääsemiseksi.

Sen jälkeen, kun opiskelija on oppinut perustutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet, hän osoittaa osaamisensa perustutkinnon perusteiden mukaisesti, jolloin hänen osaamisensa arvioidaan.

Oppimisen arvioinnin tavoitteena on, että opiskelija tietää, mitä hän osaa ja mitä vielä pitää oppia, jotta päästään perustutkinnon perusteissa määrättyihin ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin.

Oppimisen arviointi on ensisijaisesti oppimisen etenemisen seuraamista ja opiskelijan osaamisen kehittymisestä ja palautteen antamista lähinnä sanallisesti. Oppimisen arviointi ei vaikuta tutkintotodistukseen tulevaan arvosanaan, joten oppimisesta ei anneta arvosanoja. Keskeistä on, että opiskelija saa oppimisestaan ohjaavaa ja kannustavaa palautetta sekä oppilaitoksessa opiskelunsa aikana että työssäoppimisen aikana. Oppimisen arviointi dokumentoidaan

koulutuksen järjestäjän ohjeistamalla tavalla hyödyntämällä esimerkiksi henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa.

Opiskelijan kanssa tulee keskustella annetusta palautteesta ja hänelle tulee antaa mahdollisuus kehittää toimintaansa saamansa palautteen jälkeen.

Oppimisen etenemisen seuraaminen on oppimisen arvioinnin keskeinen tehtävä. Koulutuksen järjestäjä päättää omissa ohjeissaan, miten oppimisen etenemistä seurataan. Koulutuksen järjestäjän omassa opetussuunnitelmassa voi olla edeltävyysehtoja opinnoissa etenemiselle. Edeltävyysehdoilla seurataan ja varmistetaan oppimisen riittävyys esimerkiksi uuden tutkinnon osan opiskeluun, työssäoppimisjaksolle tai ammattiosaamisen näyttöihin. Edeltävyysehdot on selvitettävä opiskelijalle ennakkoon, ja mikäli on ilmeistä, että opiskelijalla on esteitä oppimisessaan, ne pyritään poistamaan riittävillä tukitoimilla.

Itsearviointitaidon kehittäminen on oppimisen arvioinnin toinen tärkeä tavoite. Itsearviointitaito on keskeinen osa ammattitaitoa työelämässä. Työnantaja asettaa tavoitteet laadukkaalle työlle, ja työntekijän on itse kyettävä suunnittelemaan työnsä sekä arvioimaan, milloin työ täyttää laatuvaatimukset. Opiskelijaa tulee ohjata vastaanottamaan ja käyttämään työnantajan, työtovereiden ja asiakkaiden antamaa palautetta itsearvioinnissaan. Kun opettaja arvostaa opiskelijan halua oppia ja kehittää itseään, hän suhtautuu pieniinkin edistysaskeliin myönteisesti. Opettajan myönteinen asenne välittyy opiskelijaan ja vaikuttaa opiskelijan käsitykseen itsestään oppijana. Opiskelijaa ohjataan havainnoimaan ja tiedostamaan omaa toimintaansa ja oppimistaan tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten, osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien pohjalta.

Opiskelijan **ammattillista kasvua** tuetaan oppimisen ja koko koulutuksen ajan. Ammatillinen kasvu tapahtuu asteittain. Ammattitaito opitaan vähitellen, jolloin etenemistä seurataan ja ohjataan arvioinnin avulla. Perustutkinnon perusteisiin on sisällytetty ammatillisen kasvun peruspolku jäsentämällä ammatilliset tutkinnon osat tutkinnon pakollisiin ja osaamisaloittain eriytyviin tutkinnon osiin. Tutkinnon pakolliset ammatilliset tutkinnon osat vastaavat pääosin oppimispolun alkuvaiheen ammattitaitovaatimuksia, jotka kaikkien tutkinnon suorittajien on hallittava riippumatta siitä, minkä osaamisalan he valitsevat. Osaamisaloittain eriytyvät tutkinnon osat ja valinnaiset tutkinnon osat vastaavat oppimispolun loppuvaiheen ammattitaitovaatimuksia.

Opettajan ja työpaikkaohjaajan antamalla kannustavalla palautteella on suuri merkitys **opiskelijan motivoinnissa ja innostamisessa**. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoita tulisi motivoida perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksissa ja arviointikriteereissä mainittujen työtoimintojen hallinnan

saavuttamiseen. Opiskelijat voivat itse seurata oppimisensa edistymistä erilaisen itsearviointimenetelmien avulla.

Hyvä keino opiskelijoiden motivoimiseksi on linkittää opeteltava asia tai taito suoraan perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksiin tai osaamista-voitteisiin ja niiden arviointikriteereihin. Näin opiskelijalle tulee selväksi, mihin arvioitavaan osaamiseen oppimisella kulloinkin pyritään.

Opeteltava asia tai taito	Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
	Työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Liittyy tähän osaamisen arvioinnin kohtaan	Näytteenotto ja spektrometrisen analyysin tekeminen	ottaa näytteen itsenäisesti ja tekee vaaditun spektrometrisen analyysin tarvitun ajoittain ohjauksella	ottaa ja käsittelee näytteen itsenäisesti sekä tekee rutiinomaisen spektrometrisen analyysin ja pitää laitteen toimintakuntoisena myös vieraskielisen ohjeen avulla, mutta tarvitsee joskus ohjausta	ottaa ja käsittelee näytteen itsenäisesti sekä tekee vaaditun spektrometrisen analyysin sujuvasti ja pitää laitteen toimintakuntoisena myös vieraskielisen ohjeen avulla

Kuvio 3. Opeteltavan asian tai taidon linkittäminen tutkinnon perusteisiin

Kysymyksiä ja vastauksia:

Kysymys:

Miten kirjataan ja huomioidaan, kun opiskelijat koulutuksen järjestäjän arviointiohjeiden mukaan koulusta erotessaan saavat opintosuoritusotteeseen S-merkinnän ammatillisista tutkinnon osista, joista on vain jokin osa suoritettu, mutta ei koko tutkinnon osaa.

Vastaus:

Opiskelijalle annetaan koulusta erotessa todistus suoritetuista tutkinnon osista. Todistukseen kirjataan vain suoritettut tutkinnon osat arvosanoineen. Muut tutkinnon osaa pienemmät suoritukset merkitään todistuksen liitteenä annettavaan otteeseen opintosuoritusrekisteristä. Liitteeksi on hyvä laittaa kuvaus opiskelijan osasuoritusten sisällöstä, jotta opiskelijan vaihtaessa oppilaitosta voidaan todeta, mitkä asiat on jo opiskeltu.

A5 Osaamisen arviointi

A5.1 Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit

Ammatillisten perustutkintojen perusteissa on määritelty tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteet sekä arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit tasoille tyydyttävä (1), hyvä (2) ja kiitettävä (3). Ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteet on määritelty oppimistuloksina (tiedot, taidot, osaaminen tai pätevyys).

Perustutkintojen perusteisiin määriteltyjä ammattitaitovaatimuksia ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteita, arvioinnin kohteita ja arviointikriteereitä ei saa koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa muuttaa. Arvioinnin yhtenäistämisen kannalta on oleellista, että perustutkinnon perusteiden mukaan perustutkinnon suorittaneet on arvioitu aina samojen kriteereiden mukaisesti huolimatta siitä, missä he ovat opiskelleet tai perustutkintonsa suorittaneet. Tämä on tärkeä tieto kaikille arviointiin osallistuville.

Arvioinnin kohteet

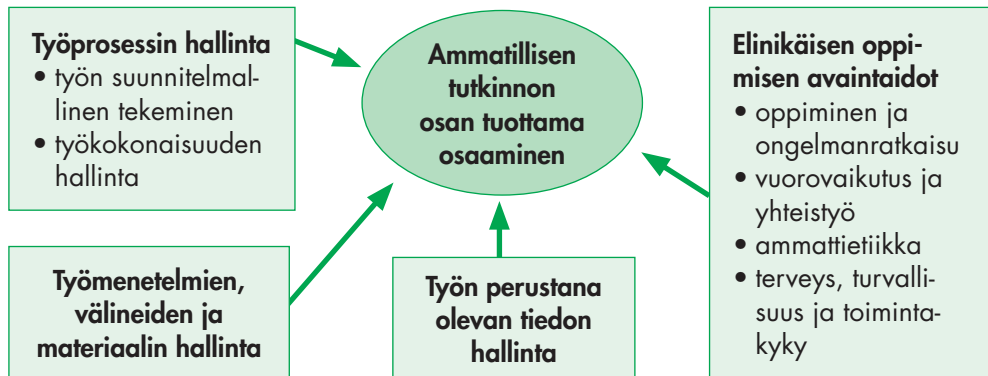
Ammatillisten tutkinnon osien arvioinnin kohteet on kuvattu työprosessin, työvälineiden, menetelmien ja materiaalin sekä työn perustana olevan tiedon ja elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallintana (Ammatillisten perustutkintojen perusteet 2014).

Työprosessin hallinnassa on tarkoitus arvioida työkokonaisuuden toteuttamista (miten opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa suorittaa työn oikeassa järjestyksessä työvaiheittain), itsenäisyyttä ja vastuullisuutta työn toteuttamisessa, kykyä suunnitella omaa työtään ja arvioida työnsä onnistumista sekä kehittää omaa toimintaansa. Jos työhön normaalisti sisältyy suunnitelman tekeminen, kuuluu sen arviointi tähän kohtaan.

Työmenetelmien, -välineiden ja -materiaalin hallinnassa osoitetaan, miten opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa työskennellä erilaisilla työmenetelmillä, miten osaa käyttää työhönsä kuuluvia työvälineitä ja koneita sekä tarvittavaa työmateriaalia.

Työn perustana olevan tiedon hallinnassa osoitetaan, miten opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa käytännön työssä soveltaa sitä tietopohjaa, joka kuuluu työvaiheeseen liittyä. Opettajan on opetuksessaan varmistettava, että kaikki se tietopohja, joka opetetaan, on työn tekemisessä tarvittavaa tietoa, ja opetettava ne käytännön työvaiheet, joissa opetetun tietopohjan osaaminen näkyy.

Elinikäisen oppimisen avaintaidoissa osoitetaan yhdestätoista avaintaidosta erikseen neljän hallinta: oppiminen ja ongelmanratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky. Muut elinikäisen oppimisen avaintaidot on sisällytetty yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteisiin ja ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin ja arviointikriteereihin. Elinikäisen oppimisen avaintaidot on esitetty liitteessä 3.

Kuvio 4. Ammatillisen tutkinnon osan tuottama ammatillinen osaaminen

Yhteisiin tutkinnon osiin ei ole laadittu osaamistavoitteita tutkinnon osittain, vaan yhteiset tutkinnon osat muodostavat neljä temaattista kokonaisuutta. Osaamistavoitteet on laadittu näihin neljään tutkinnon osaan sisältyviin osa-alueisiin. Näiden neljän tutkinnon osan arvosanat kirjataan tutkintotodistukseen ja osa-alueiden arvosanat kirjataan opiskelijan opintosuoritusrekisteriin.

Yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteet on kirjoitettu osamismena, ja ne ovat saman sisältöisiä kaikissa perustutkinnoissa. Yhteisiin tutkinnon osiin on lisätty uusia pakollisia osaamistavoitteita, jotka koskevat tietoa ja viestintätekniikkaa sekä sen hyödyntämistä, työelämätaitoja, yrittäjyyttä ja yritystoimintaa sekä työkyvyn ylläpitämistä. Näistä kolme ensimmäistä muodostavat kukin oman osa-alueen. Työkyvyn ylläpitäminen muodostaa yhdessä liikunnan ja terveystiedon kanssa oman osa-alueen.

Arviointikriteerit

Arviointikriteereillä kuvataan arvioinnin kohteena olevan ammattitaidon erityyppistä hallintaa. Perustutkinnon perusteisiin määriteltyjä arviointikriteereitä ei saa muuttaa. Niiden tulee olla kaikkien tiedossa, ja niiden mukaan arvioidaan opiskelijan osaamista.

Ammatillisen peruskoulutuksen osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen määrittämisen periaatteista ja arvosanojen muuntamisesta annetun Opetushallituksen erillismääräyksen liitteessä (dnro 93/011/2014, muutos 2015) on määritelty yleisellä tasolla **ammattillisia tutkinnon osia koskevat** arviointikriteerit arvioinnin kohteittain kolmelle osaamisen tasolle. Näiden pohjalta ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjät laativat sellaisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit, joita ei ole tutkinnon perusteissa määritelty. Seuraavassa on kooste näistä yleisistä keskeisistä kriteereistä, jotka kuvaavat perustutkintojen ammatillisten tutkinnon osien tyydyttävän, hyvän ja kiitettävän tason osaamista. Koko arviointitaulukko on tämän oppaan liitteessä 4.

Tyydyttävän tason arviointikriteerit on määritelty siten, että opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii tutuissa työtehtävissä, työskentelee siten, että työn lopputulos on hyväksyttävissä työn suunnitelman tai laatutavoitteiden mukaisesti, mutta hän tarvitsee työvaiheissa etenemisessä ajoittaista ohjausta. Hän käyttää työhönsä liittyviä keskeisimpiä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja ja tarvitsee ohjausta tiedon hankinnassa ja soveltamisessa.

Arvioinnissa on huomattava, että tyydyttävän tason osaamisessa määritelty ohjaus ei ole jatkuvaa, vaan jokaisessa työssä on jokin tai joitakin vaikeita kohtia, joista suoriutuakseen tyydyttävän tason opiskelija tai tutkinnon suorittaja tarvitsee ohjausta. On siis erotettava jatkuvan ohjauksen ja ajoittaisen ohjauksen ero ja näiden kahden ohjauksen vaikutus annettavaan arvosanaan. Tyydyttävä taso on määritelty niin, että sen tason saavuttaessaan opiskelija tai tutkinnon suorittaja pystyy työllistymään alan perustehtäviin ja erikoistumisalansa työhön. Monille opiskelijoille tyydyttävän tason osaamisen saavuttaminen opiskelun kuluessa on jo varsin vaativa tehtävä.

Hyvän tason osaamisessa opiskelija tai tutkinnon suorittaja ottaa huomioon työskentelyssään työnsä kokonaisuuden ja työskentelee siten, että työn lopputulos sisältää työtehtävän erityisvaatimuksia ja etenee sujuvasti työvaiheesta toiseen. Hän tekee annetut tehtävät omatoimisesti ja huolehtii työtehtävistään alusta loppuun ja vastaa omasta työosuudestaan. Hän käyttää työhönsä liittyviä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja omatoimisesti sekä hankkii ja käyttää työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti.

Kiitettävän tason osaamisessa opiskelija tai tutkinnon suorittaja arvioi sekä kehittää työskentelytapojaan ja työympäristöään, ottaa huomioon työnsä kokonaisuuden toimintaympäristönsä osana ja työskentelee työpaikan erityisvaatimusten mukaisesti siten, että työn lopputulos on tavoitteiden mukainen. Hän etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti sovittaen työnsä työympäristön muuhun toimintaan ja tekee omalla vastuualueellaan omatoimisesti muitakin

kuin annettuja työtehtäviä. Hän valitsee työhönsä sopivimmat työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit ja käyttää niitä sujuvasti vaihtelevissa työtilanteissa. Hän hankkii ja käyttää itsenäisesti tietoa vaihtelevissa työtilanteissa ja perustelee työhön liittyviä ratkaisujaan hankkimansa tiedon pohjalta.

A5.2 Opiskelijan osaamisen arviointi

Opiskelijan osaamisen arviointi määritellään laissa ammatillisesta peruskoulutuksesta (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 25 §).

Opiskelijan osaamista arvioidaan sen jälkeen, kun hänellä on ensin ollut mahdollisuus oppia perustutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Osaamisen arvioinnissa opiskelijan osaamista verrataan perustutkinnon perusteissa määrättyyn osaamiseen. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman tutkintokohtaiseen osaan koulutuksen järjestäjä laatii suunnitelman opiskelijan osaamisen arvioinnista, jossa kuvataan osaamisen arvioinnin toteuttaminen ja osaamisen arviointimenetelmät tutkinnon osittain.

Osaamisen arvioinnissa pyritään perustutkinnon perusteissa olevien ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden syvälliseen osaamiseen siten, että pitkälläkin aikavälillä opitut tutkinnon osan sisältämät ammattitaitovaatimukset ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteet hallitaan, kun koko tutkinnon osa tai osa-alue on opiskeltu. Siksi osaamista arvioitaessa arvioidaan kokonaisuuksien hallintaa, ei vain pieniä osasia.

Kaikille ammattitaitovaatimuksille ja osaamistavoitteille on laadittu kolmiporaiset arviointikriteerit. Ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet kuvaavat, **mitä** asioita opiskelijan pitäisi osata, ja arviointikriteerit kuvaavat, **miten** asiat pitäisi osata.

Ammatillisissa tutkinnon osissa työelämän edellyttämä osaaminen ilmaistaan ammattitaitovaatimuksina ja arvioidaan ammattiosaamisen näytöllä sekä tarvittaessa muulla tavoin. Ammattiosaamisen näytöissä opiskelija osoittaa osaamisensa työtilanteissa ja -tehtävissä työpaikalla, oppilaitoksessa tai muussa koulutuksen järjestäjän osoittamassa paikassa.

Ammatilliset tutkinnon osat ja niiden ammattitaitovaatimukset on laadittu siten, että ne kattavat työelämän jonkin työkokonaisuuden. Opiskelijan tulee osoittaa osaamisensa ammattiosaamisen näytössä niin, että työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä. Mikäli työpaikassa ei pystytä osoittamaan kattavasti koko tutkinnon osan sisältämää osaamista, voidaan ammattiosaamisen näyttöä jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että

osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu. Vain siinä tilanteessa, että tutkinnon osa sisältää sellaista osaamista, jota ei pystytä työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä kattavasti osoittamaan, osaamisen osoittamista voidaan täydentää muulla osaamisen arvioinnilla.

Päällekkäistä osaamisen arviointia tulisi välttää. Esimerkiksi työssäoppiminen on ohjattua ja arvioitua oppimisen arviointia, jossa opiskelijaa ohjataan ja kannustetaan ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseen ja itsearviointiin. Oppimisvaiheen jälkeen osaaminen arvioidaan ammattiosaamisen näytöllä.

<p>Oppilaitoksessa opiskelija oppii tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia.</p>	<p>Työssäoppimispaikassa opiskelija oppii tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia ja harjaantuu jo oppimassaan.</p>	<p>Opiskelija osoittaa osaamisensa (ammattitaitonsa) työtä tekemällä (ammattiosaamisen näytöt).</p>
<p style="text-align: center;">Oppiminen</p> <p>Arvioidaan opiskelijan oppimista ohjaamalla ja kannustamalla, seuraamalla edistymistä ja antamalla palautetta suullisesti tai kirjallisesti. Arvosanaa ei anneta oppimisesta.</p>		<p>Arvioidaan, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut tutkinnon osassa edellytetyn osaamisen (ammattitaitovaatimukset perustutkinnon perusteiden mukaisesti).</p>

Kuvio 5. Oppimisen arviointi oppilaitoksessa ja työssäoppimispaikassa sekä osaamisen arviointi

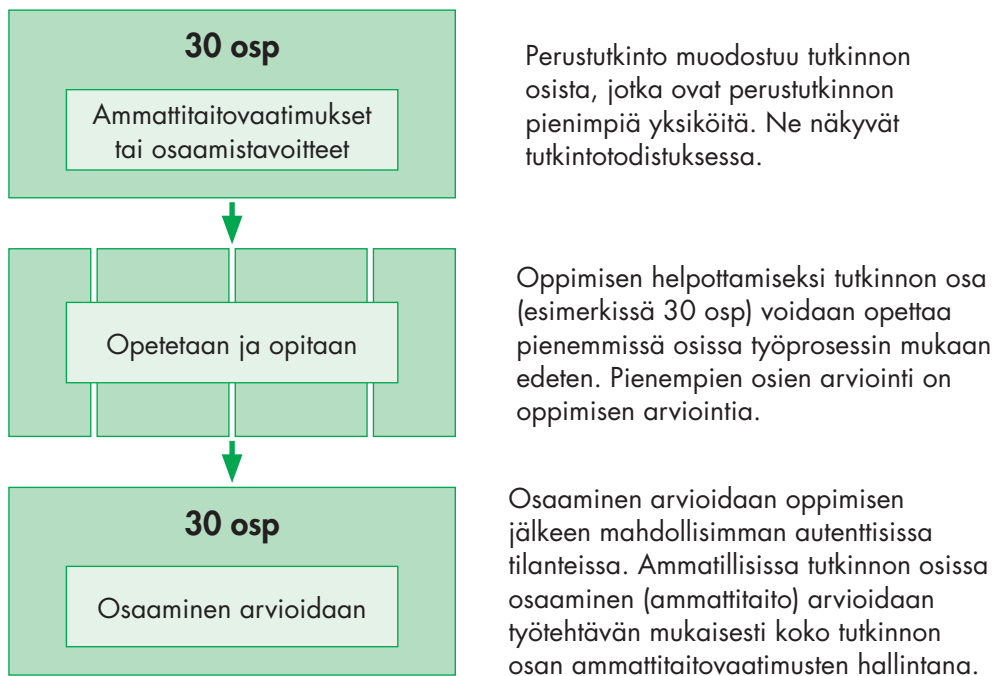
Arvioinnissa on muistettava, että ammatillisen perustutkinnon muodostumisen perusyksikkö on tutkinnon osa. Tutkinnon osat näkyvät tutkintotodistuksessa. Ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset arvioidaan perustutkinnon perusteiden mukaan kokonaisuuksina (osaamisen arviointi). Kokonaisuuk-sien arviointi on ammatillisissa tutkinnon osissa erittäin tärkeää, koska nämä tutkinnon osat on laadittu työelämän toimintakokonaisuuksien mukaisesti.

Yhteiset tutkinnon osat ja niiden osa-alueet eivät samalla tavalla muodostu työkokonaisuuksista kuten ammatilliset tutkinnon osat. Myös näiden tutkinnon osien osa-alueissa osaamisen arviointi suunnitellaan niin, että opiskelija osoittaa hallitsevansa mahdollisimman laajasti osa-alueen kokonaisuuden, vaikka asiat olisi opeteltu pienempinä osina.

Yhteisten tutkinnon osien osa-alueissa osaamisen arviointi on hyvä liittää ammatillisten tutkinnon osien sisältämän osaamisen arvioinnin yhteyteen silloin, kun se on luontevaa. Tällöin osaamisen arviointi kytkeytyy siihen työhön, mis-

sä opiskelijat tulevassa työssään näitä tietoja ja taitoja joutuvat käyttämään. Tutkintokohtaisessa arviointisuunnitelmassa kuvataan, mitä tutkintokohtaista osaamista yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteissa ja arviointikriteereissä edellytetään ja miten tämä osaaminen arvioidaan mahdollisimman autenttisissa tilanteissa. Arvioinnin suunnittelussa on tehtävä yhteistyötä ammattisten opettajien kanssa, jotta osaamisen arviointi ammattitaidon osoittamisen yhteydessä onnistuisi.

Oppimisen ja osaamisen arvioinnin ero voidaan havainnollistaa seuraavalla kuvalla. Laajojen tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset voidaan opettaa pienemmissä osissa oppimisen helpottamiseksi. Pienempien osien arviointi on oppimisen arviointia.

Kuvio 6. *Oppimisen ja osaamisen arvioinnin ero tutkinnon osassa*

Ammattiosaamisen näytöt

Laissa ja asetuksessa ammatillisesta peruskoulutuksesta (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 25 §, 25 a §, 25 b §, A 811/1998, 799/2014, 5 §) on säädetty *opiskelijan osaamisen arvioinnista, ammattiosaamisen näytöistä, ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaavasta toimielimestä, arvioinnista ja arvioijista, näyttöpaikkojen sopivuuden edellytyksistä ja työturvallisuudesta*. Nämä säädöksissä esitetyt asiat on otettava huomioon, kun

ammattiosaamisen näyttöjä suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan oppilaitosten ja työpaikkojen yhteistyönä tutkinnon perusteiden pohjalta.

Opiskelijan osaaminen (ammattitaito) arvioidaan ammatillisissa tutkinnon osissa ammattiosaamisen näytöllä perusteiden mukaisesti tekemällä käytännön työtä. Ammattiosaamisen näytöt on tarkoitettu toteutettavaksi aidoissa työelämän ympäristöissä aina silloin, kun se on mahdollista.

Ammattiosaamisen näytöllä arvioidaan kaikki ammatilliset tutkinnon osat, myös valinnaiset tutkinnon osat ja vapaasti valittavat, mikäli ne ovat ammatillisia. Samoin yhteisiä tutkinnon osien osa-alueita voidaan arvioida ammattiosaamisen näytön yhteydessä.

Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että ammattiosaamisen näytöllä osoitetaan kattavasti perustutkinnon perusteissa edellytetyt ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit.

Ammattiosaamisen näyttöjä ei ole tarkoitettu ns. loppukokeeksi opintojen loppuvaiheeseen, vaan ne on tarkoitettu arviointimenetelmiksi koko koulutuksen ajalle. Opiskelijalla tulee olla myös työpaikalla mahdollisuus oppia perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten mukaisesti ennen kuin hänen osaamistaan arvioidaan ammattiosaamisen näytöllä.

Ammattiosaamisen näytön toteuttamiselle ei ole säädöksissä asetettu mitään ajallista määrää. **Näytön kesto** riippuu tehtävästä työstä; erilaiset tehtävät edellyttävät eripituisia työskentelyaikoja. Oleellista ammattiosaamisen näytössä on, että opiskelijan osaamisesta saadaan luotettavaa tietoa, jonka perusteella arvosana osaamisesta voidaan antaa. Näytön kesto voidaan sopia opiskelija- ja työpaikkakohtaisesti siten, että sen jälkeen, kun opiskelijalla on ensin ollut mahdollisuus oppia sovitut, tutkinnon ammattitaitovaatimusten mukaiset asiat, opiskelija voi osoittaa osaamistaan sovitun ajanjakson aikana. Opiskelijan jännittämisen ja työpaikkojen mahdollisten ruuhkapäivien vaikutukset arviointiin tulisi pyrkiä eliminoimaan ammattiosaamisen näyttöjä suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Ammattiosaamisen näytön arvioivat siihen tehtävään nimetyt henkilöt. Ennen ammattiosaamisen näyttöä arviointiin osallistuvat arvioijat käyvät läpi arviointisuunnitelman: mikä on näytössä tehtävä työ, mihin tutkinnon osaan se liittyy ja mitkä ovat näin ollen arvioinnin kohteet ja kriteerit. Ammattiosaamisen näytössä arvioija arvioi opiskelijan osaamista seuraamalla ja havainnoimalla hänen työntekeään ja samanaikaisesti opiskelija toteuttaa itsearviointiaan.

Arvioijat voivat tallentaa havaintonsa arviointilomakkeelle. Jos työpaikalla on hankalaa käyttää arviointilomaketta, voi työpaikkaohjaaja ammattiosaamisen näytön jälkeisessä arviointikeskustelussa arvioida opiskelijan työskentelyä joko suullisesti tai kirjallisesti. Tämän pohjalta yhdessä opettajan ja opiskelijan kanssa verrataan osaamista arviointikriteereihin, mille osaamisen tasolle ammattiosaamisen näyttö sijoittuu.

Ammattiosaamisen näytön arvosana annetaan aina kaikista ammatillisista tutkinnon osista, vaikka näyttö voidaan toteuttaa niin, että samassa näytössä on yksi tai useampi tutkinnon osa kerrallaan. Jos samassa ammattiosaamisen näytössä arvioidaan useampaan tutkinnon osaan sisältyvää osaamista, tulee kaikista tutkinnon osista antaa erillinen arvosana arvioinnin kohteittain ja dokumentoida ne erikseen. Jos tutkinnon osan ammattiosaamisen näyttö annetaan useammassa kuin yhdessä osassa, jokaisesta osasta annetaan arvosanat arvioinnin kohteittain. Ammattiosaamisen näytön kokonaisarvosanaa ei kuitenkaan muodosteta ennen kuin tutkinnon osa on osoitettu näytöillä niin kattavasti kuin perustutkinnon perusteissa on määrätty.

Koulutuksen järjestäjä huolehtii siitä, että opiskelija saa riittävästi tukea ja ohjausta ammattiosaamisen näyttöjen suorittamiseen. Tukea ja ohjausta annetaan ennen ammattiosaamisen näyttöjä, niiden aikana sekä ohjaavana palautteena niiden jälkeen.

Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaava toimielin

Ammattiosaamisen näyttöjen toiminnan tueksi kolmivuotiskaudeksi nimetyn toimielimen jäsenet edustavat työ- ja elinkeinoelämää, koulutuksen järjestäjää, opettajia ja opiskelijoita. Toimielimen tehtävänä on hyväksyä koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman osana olevat suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista sekä ammattiosaamisen näyttöjen arvioijista. Toimielin valvoo näyttötoimintaa ja käsittelee osaamisen arviointia koskevat oikaisuvaatimukset. Lisäksi toimielimen puheenjohtaja allekirjoittaa näyttötodistuksen sekä todistuksen suoritetuista ammattiosaamisen näytöistä.

Arviointikeskustelu

Opiskelijan arviointiin sisältyy olennaisesti arviointikeskustelu, joka käydään kaikkien arviointiin osallistuneiden kesken. Keskusteluja voidaan käydä opettajien kesken tai opettajien, työpaikkaohjaajan ja opiskelijan kesken. Arviointikeskustelun tavoitteena on päästä yhteisymmärrykseen opiskelijan osaamisesta suhteessa ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamistavoitteisiin ja luoda hyvät edellytykset opiskelijan oppimiselle jatkossa.

Arviointikeskustelussa lähdetään aina opiskelijan kokemuksista ja vahvuuksista sekä siitä, millainen käsitys hänellä on osaamisensa tasosta ja ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamisesta. Lopuksi siirrytään kehittymistä vaativaan osaamiseen. Keskusteluun osallistuvat tuovat esille omat käsityksensä opiskelijan osaamisesta. Keskustelussa arvioidaan opiskelijan toimintaa, ei hänen persoonaansa. Arvioitavan tunnetila tulee ottaa huomioon. Virheiden etsimistä tulee välttää, ja pikemminkin opiskelija pitäisi saada miettimään, mitä hänen pitäisi tai mitä hän voisi tehdä toisin. Häntä tulee ohjata kehittämään osaamistaan ja työskentelyään.

Arviointikeskustelu tulee valmistella niin, että jokainen siihen osallistuja osaa valmistautua siihen. Ammattiosaamisen näytön jälkeisessä arviointikeskustelussa opettajan tehtävänä on varmistaa, että keskustelu käydään perustutkinnon perusteiden mukaisesti.

Kysymyksiä ja vastauksia:

Kysymys:

Onko toisen asteen opiskelijoiden osallistuttava opetukseen vai riittääkö pelkkä näyttö?

Vastaus:

Nykyinen lainsäädäntö sisältää edelleen opiskelijan velvollisuuden osallistua opetukseen ja ilmoittaa poissaoloistaan (L 630/1998, 34 §, muutos 246/2015, 31 §). Opiskelija voi sopia opettajan kanssa osaamisen hankkimistavoista. Opiskelijaa ei voi laittaa suorittamaan väliin jääneitä oppitunteja tunti tunnilta, jos hän osaa asian. Oppituntien tarkoitushan on saada opiskelija oppimaan, ei istumaan tunnilla. Jos opiskelija oppii jollakin muulla tavalla tai jossakin muussa paikassa kuin oppituntien aikana, olisi syytä keskustella asiasta opiskelijan kanssa ja muuttaa hänen henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaansa. Opettajan tehtävä on seurata oppimisen etenemistä ja varmistaa, että opiskelijat ovat oppineet asiat ainakin tyydyttävän tasolla, ennen kuin he osoittavat osaamisensa. Mikäli opiskelija jo ennen opetusta osaa opetettavana olevan asian, hänen osaamisensa tunnustetaan ja tunnustetaan. Tämän jälkeen hänet on hyvä ohjata seuraavien tutkinnon osien, esim. vapaasti valittavien tutkinnon osien, suorittamiseen.

A6 Osaamisen arvioinnista päättäminen

Tutkinnon osan arvosana päätetään osaamisen arvioinnin perusteella. Tutkinnon osan ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden osaamisen arvioinnista päättää opetuksesta vastaava opettaja tai opettajat yhdessä, jos useampi opettaja on ollut opettamassa ja arvioimassa osaamista.

Ammattiosaamisen näytön arvosanan päättävät opettajat ja työelämän edustajat pääsääntöisesti yhdessä toimielimen päätöksen mukaisesti. Arvioijat käyttävät julkista valtaa, ja heidän esteellisyyteensä sovelletaan, mitä hallintolain 27–29 §:ssä säädetään (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 25 b §).

Tutkintotodistukseen tulevat arvosanat annetaan aina osaamisen arvioinnin pohjalta arviointiasteikolla tyydyttävä (1), hyvä (2) ja kiitettävä (3). Arvosana annetaan kaikista tutkintoon kuuluvista tutkinnon osista. Poikkeuksena ovat ne vapaasti valittavat tutkinnon osat, jotka ovat jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia tai työkokemuksen kautta hankittua osaamista. Nämä voidaan arvioida koulutuksen järjestäjän päätöksellä arvosanalla hyväksytty.

Kun oppilaitos tarjoaa **vapaasti valittavia tutkinnon osia**, koulutuksen järjestäjä laatii niihin ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit sekä määrittelee laajuuden osaamispisteinä. Opettajan on aina arvioitava nämä vapaasti valittavat tutkinnon osat asteikolla tyydyttävä (1), hyvä (2) ja kiitettävä (3) paitsi edellä mainittuja (jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia tai työkokemuksen kautta hankittua osaamista), joista voidaan antaa arvosanaksi koulutuksen järjestäjän päätöksellä hyväksytty.

Arvosana annetaan tutkinnon osittain tutkinnon perusteissa olevien arviointikriteereiden perusteella. Muita arviointikriteereitä ei käytetä. Arvioinnin perustelut on aina kirjattava; näin annetulle arvosanalle löytyy perustelut myös siinä tilanteessa, kun opiskelija on tyytymätön saamaansa arvosanaan.

Ammatillisissa tutkinnon osissa opettaja ja työpaikkaohjaaja päättävät arviointikeskustelun jälkeen ammattiosaamisen näytön arvosanasta joko yhdessä tai kumpikin erikseen koulutuksen järjestäjän nimeämän toimielimen päätöksen mukaisesti.

Ammattiosaamisen näytön arvosana annetaan arvioinnin kohteittain (ks. luku A5.1) annettujen arviointien pohjalta jokaiselle tutkinnon osalle erikseen. Jos ammattiosaamisen näytössä arvioinnin kohteiden arvosanat eroavat paljon toisistaan, niistä ei mekaanisesti lasketa keskiarvoa. Sen sijaan arvioinnista päättä-

vät katsovat opiskelijan osaamisen kokonaisuutena ja arvioivat, mikä tutkinnon osan osaamisesta on olennaista perustutkinnon perusteiden pohjalta.

Opiskelijoille annetaan tutkintotodistukseen tulevat arvosanat osaamisen arvioinnin perusteella siten, että näyttötodistukseen tulee arvosana ammattiosaamisen näytöistä. Päättötodistuksen arvosana määräytyy ammattiosaamisen näytön ja mahdollisen muun osaamisen arvioinnin pohjalta edellä olevalla ammattiosaamisen näytön arvosanan muodostumisen periaatteella.

Yhteisistä tutkinnon osista annetaan jokaisesta neljästä tutkinnon osasta arvosana tutkintotodistukseen. Tutkinnon osan arvosana annetaan sen sisältämien osa-alueiden arvosanojen pohjalta. Tutkinnon osan arvosanaa määritettäessä on otettava huomioon se osaamispistemäärä, jonka opiskelija on osaamisellaan hankkinut kullekin tutkinnon osan osa-alueelle. Arvosanasta päättävät yhdessä ne opettajat, jotka ovat antaneet osa-alueiden arvosanat. Mikäli ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukseen on sisällytetty esimerkiksi kielitaidon hallintaa, se arvioidaan ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksena.

Kysymyksiä ja vastauksia:

Kysymys:

Opiskelija ei ole lukenut ruotsia peruskoulussa. Voidaanko opiskelija vapauttaa ja mitä hänelle merkitään tutkintotodistukseen?

Vastaus:

Jos opiskelija ei ole lukenut peruskoulussa tai muutoin ruotsia, vapauttaminen ei ole enää automaattisesti ensimmäinen vaihtoehto, vaan hänen ruotsin kielen opetusta lähdetään suunnittelemaan opiskelijälähtöisesti. Tavoitteena on saavuttaa perustutkinnon perusteiden mukaisesti vähintään T1-taso. Jos opiskelija tukitoimista huolimatta ei yllä ruotsin kielen T1-tasoon, voi koulutuksen järjestäjä poiketa perustutkinnon perusteista hänen kohdallaan, mikäli ruotsin kielen osaamistavoitteet katsotaan todella kohtuuttomiksi (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 21 §). Jos opiskelijan kohdalla poiketaan ruotsin kielen suorittamisesta, on hänen kuitenkin suoritettava joko äidinkieltä tai vierasta kieltä lisää niin, että Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen tutkinnon osan osaamispistemäärä (11 osp) täyttyy (A 801/2014, 3 §).

Opintosuoritusrekisteriin ja tutkintotodistukseen on ruotsin kielen kohdalle merkittävä alaviite, jossa poikkeamisen perusteena pitää ilmoittaa lakiviittaus.

Kysymys:

Miten yhteisissä tutkinnon osissa Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen -tutkinnon osan arvosana muodostetaan, jos opiskelija on sisällyttänyt ko. tutkinnon osaan matematiikkaa, äidinkieltä, vierasta kieltä ja psykologiaa? Kuka arvosanan antaa?

Vastaus:

Tutkinnon osan arvosana määräytyy opiskelijan suorittamien eri osa-alueiden arvosanoista niin, että otetaan huomioon osa-alueiden laajuus osaamispisteinä. Vaikka opiskelija olisi valinnut Sosiaalinen ja kulttuurinen -tutkinnon osan kaikki osa-alueet muista yhteisten tutkinnon osien osa-alueista, annetaan arvosana näistä opiskelijan valitsemista osa-alueista tutkintotodistukseen Sosiaalinen ja kulttuurinen tutkinnon osalle. Arvosanasta päättävät yhdessä ne opettajat, jotka ovat antaneet osa-alueiden arvosanat.

Kysymys:

Kun ammatillisiin tutkinnon osiin sisältyy äidinkieltä ja viestintää sekä vieraiden kielten hallintaa, onko suotavaa, että äidinkielen ja vieraiden kielten opettaja osallistuu ammattiosaamisen näyttöjen arviointiin?

Vastaus:

Jos ammatillisiin tutkinnon osiin sisältyy kielitaidon osaamista, olisi luontevaa, että kyseisten opintojen opettaja/opettajat arvioivat niiden osaamisen, mutta koulutuksen järjestäjä ja viime kädessä toimitus päättää ammattiosaamisen näyttöjen arvioijista. Toisaalta ammattiosaamisen näytön yhteydessä on myös mahdollista arvioida yhteisiä tutkinnon osien osa-alueita, jolloin niiden opettajan tuleekin olla arvioinnissa mukana.

Kysymys:

Opiskelija on menossa suorittamaan ammatillisiin valinnaisiin tutkinnon osiin kuuluvaa työssäoppimisjaksoa. Hän on perustanut äitinsä kanssa yrityksen, jossa hän haluaisi kyseisen jakson suorittaa. Yrityksessä ei ole muita työntekijöitä, joten jakson ohjaajana ja arvioijana toimisi opiskelijan äiti. Onko jakson suorittaminen mahdollista tämänkaltaisessa tilanteessa?

Vastaus:

Opiskelija voi ihan hyvin mennä työssäoppimaan perheyritykseen. Työpaikalle mennään oppimaan ja siellä opiskelijaa ohjataan, kannustetaan, opastetaan ja motivoidaan saavuttamaan tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukset. Tämän voi tehdä myös opiskelijan sukulainen.

Kun opiskelija on oppinut asiat, hän näyttää osaamisensa ammattiosaamisen näytöllä työpaikallaan. Tämän osaamisen arvioinnin perusteella annetaan arvosana näyttötodistukseen. Arvioinnista päätettäessä on otettava huomioon hallintolaki (434/2003, 27–28 §), jonka mukaan muun muassa lähisukulainen eli tässä tapauksessa äiti ei voi arvioida eikä antaa opiskelijan arvosanaa. Tämä pitää ottaa huomioon koulutuksen järjestäjän arviointiohjeissa sekä tutkinto-kohtaisissa arviointisuunnitelmissa ja toimielimen päätöksissä ammattiosaamisen näyttöjen arvioijista.

A7 Arviointiaineiston säilyttäminen

Koulutuksen järjestäjien velvollisuus on henkilötietolain (523/1999) mukaisesti noudattaa hyvää tiedonhallintatapaa ja vastata siitä, että järjestäjien henkilöstöllä on tarvittava tieto käsiteltävien asiakirjojen julkisuudesta sekä tietojen antamisesta ja käsittelyssä että asiakirjojen ja tietojärjestelmien suojaamisesta käytettävistä menettelyistä. Henkilöstön on siis syytä perehtyä hyvään tiedonhallintatapaan, dokumentointiin ja arkistoinnin keskeisiin periaatteisiin.

Koulutuksen järjestäjän on varattava *opiskelijoille tilaisuus tutustua kirjallisesti tai muutoin tallennettuun osaamisen arvioinnin aineistoon, jota on säilytettävä vähintään kuuden kuukauden ajan arvosanan antamisesta* (A 811/1998, muutos 799/2014, 11 a §).

Koulutuksen järjestäjällä on vastuu todistusten arkistoinnista ja tarvittaessa kopioiden antamisesta todistuksista. Koulutuksen järjestäjän omissa arkistointiohjeissa tulisi olla kirjattuna periaatteet, miten arviointiaineistoa kerätään ja säilytetään, muun muassa asiakirjojen säilytysajat, säilytyspaikat arkistossa ja arkistointivasuut. Lisätietoja arkistonmuodostussuunnitelman laatimisen periaatteista löytyy Kansallisarkistosta (www.ams-opas.fi). Niin ikään Kansallisarkisto on määrännyt (17.11.2003 KA 321/43/03) pysyvästi säilytettäväksi tutkintotodistukset ja todistukset tutkinnon osan tai osien suorittamisesta, mikäli tietoja ei ole tallennettu pintorekisteriin.

Tutkintosuoritusten arvioinnit voidaan laatia myös sähköisessä muodossa. Arkistoitava kappale voi olla paperimuodossa, josta löytyvät asiakirjan hyväksymistä ja päivittämistä koskevat tiedot päivättyinä ja allekirjoitettuina. Nykyisin arkistointi tuntee myös sähköisen allekirjoituksen, joten asiakirjat ovat virallisesti arkistoitavissa myös sähköisesti.

A7.1 Arviointiaineiston julkisuus

Koulutuksen järjestämisessä on otettava huomioon, että osa tutkinnon järjestämisessä ja arviointiprosessissa syntyvästä aineistosta on salassa pidettävää. Tällainen asiakirja on muun muassa henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS) voi sisältää sellaisia asioita, että ne ovat osittain salaisia.

Julkisuuslain (621/1999) 24 §:ssä on 32-kohtainen luettelo asiakirjojen salassapitoperusteista. Opiskelijan ja tutkintosuoritusten arviointia (mukaan lukien ammattiosaamisen näytöt ja työssäoppiminen) koskevat lähinnä seuraavat kohdat:

- 17: asiakirjat, jotka sisältävät tietoja julkisyhteisön liike- tai ammattisalaisuudesta
- 20: asiakirjat, jotka sisältävät tietoja yksityisestä liike- tai ammattisalaisuudesta
- 22: asiakirjat, jotka sisältävät tietoja pääsy- tai muusta kokeesta tai testistä
- 29: asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilölle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta ja sen tuloksesta
- 30: oppilashuoltoa ja oppilaan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat, oppilaan ja kokelaan koesuoritukset sekä sellaiset oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja
- 31: asiakirjat, jotka sisältävät tiedon henkilön ilmoittamasta salaisesta puhelinnumerosta.

Soveltuvuuskokeen numeroarviointi on salainen, jos se selvästi kertoo henkilökohtaisista ominaisuuksista. Muuten numeroarviointi on julkinen. Samoin julkista on sanallinen arviointi, jossa ei arvioida henkilökohtaisia ominaisuuksia. Tällaisia ovat maininnat siitä, onko opiskelija saavuttanut asetetut tavoitteet ja tarvitseeko hän lisäharjoitusta. Käyttäytymisen sanallinen arviointi on henkilökohtaisten ominaisuuksien arviointia, joten se on salassa pidettävää.

A7.2 Arviointiaineiston säilyttäminen

Arviointiaineisto, jonka pohjalta tutkintotodistukseen (päättö- ja näyttötodistus) tulevat arvosanat on annettu, on säilytettävä vähintään kuuden kuukauden ajan arvosanan antamisesta (A 811/1998, muutos 799/2014, 11 a §). Arvioinnin dokumentointi tulee tehdä sellaisella tarkkuudella, että sen avulla voidaan tarvittaessa tehdä uusi arviointi.

Ammattiosaamisen näyttöjen osalta säilytetään arviointilomake. Mikäli ammattiosaamisen näyttöä ei ole pystytty toteuttamaan koko tutkinnon osasta, vaan ne on jouduttu toteuttamaan osina, on tärkeää, että näiden näyttöjen arviointilomakkeet säilytetään vaadittavan kuuden kuukauden ajan lopullisen arvosanan antamisesta. Kesken opintojen eroavalle opiskelijalle on annettava todistus suoritetuista tutkinnon osista sekä liitteenä osina toteutettujen näyttöjen arviointilomake, jos kyseisestä tutkinnon osasta ei vielä ole koko näytön arvosanaa. Arviointilomakkeiden avulla opiskelija voi myöhemmin saada osaamistaan tunnustettua jatkaessaan opintojaan toisessa oppilaitoksessa.

Kun tutkinnon osasta on annettu arvosana, sen on löydyttävä oppilaitoksen arkistointijärjestelmästä. Opettajien on hyvä säilyttää kaikki tutkinnon osien arvosanan antamiseen liittyvä arviointiaineisto ainakin niin kauan, kunnes koko

tutkinnon osa on arvioitu. Arviointiaineiston säilyttämisessä on hyvä muistaa erottaa oppimisen ja osaamisen arvioinneista kertyvä materiaali. Ainoastaan osaamisen arvioinnista kertynyt arviointimateriaali tulee säilyttää. Kun tutkintotodistus tai todistus tutkinnon osan tai osien suorittamisesta on annettu, osaamisen arvioinnin oikaisuaika on kulunut umpeen tai osaamisen arvioinnin oikaisupyyntö on käsitelty, voidaan arviointimateriaalit todistuksia ja opinto-suoritusrekisteriä lukuun ottamatta hävittää.

Arviointiprosessissa syntyviä dokumentoitavia asioita

Sopimusasiakirjat

- työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen sopimukset (erillinen koulutuksen järjestäjän ja työnantajan välinen puitesopimus)
- opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, joka sisältää työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen suunnitelmat

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

- Osaamisen tunnistaminen/alkukartoitus
  - opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (sisältää muun muassa opiskelijakohtaisten tukitoimenpiteiden suunnittelun)
- Osaamisen tunnustaminen
  - tutkinnon osat tai osia tutkinnon osista
  - osaamisen tunnustaminen ulkomailla tehdyistä suorituksista

Oppimisen aikaisen arvioinnin dokumentointi

- dokumentointi opintokorttiin tai opintorekisteriin, henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan (ei arvosanoja, S-merkintä, sanallinen arviointi)

Osaamisen arviointi ja arvosanasta päättäminen

- Ammattiosaamisen näytöt
  - arviointilomakkeelle arvioinnin kohteittain (työprosessin hallinta, työmenetelmien, välineiden ja -materiaalin hallinta, työn perustana olevan tiedon hallinta, elinikäisen oppimisen avaintaidot)
  - arvioinnin perustelut: minkä perusteella lopullinen tutkinnon osan arvosana on annettu
  - tutkinnon osan osasta annettujen näyttöjen arviointilomake (annettavissa esimerkiksi erotodistuksen liitteeksi)

Todistukset:

- tutkintotodistus ja liitteenä ote opintosuoritusrekisteristä tai muu vastaava selvitys sekä opiskelijan pyynnöstä kansainväliseen käyttöön tarkoitettu liite
- todistukset suoritetusta koulutuksesta (ammattilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus)
- todistus suoritetuista tutkinnon osista ja ammattiosaamisen näytöistä
- todistus suoritetuista koulutuksen osista.

A8 Osaamisen osoittamisen uusiminen ja arvosanan korottaminen

Koulutuksen järjestäjän tulee järjestää mahdollisuus osaamisen osoittamisen uusimiseen, jos osaamisen arviointi on hylätty, tai hyväksytyin arvosanan korottamiseen. Opiskelijalla on oikeus korottaa saamaansa tutkinnon osien, ammattiosaamisen näyttöjen tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden hyväksytyä arvosanaa.

Jos opiskelijan osaamisen arviointi on hylätty, koulutuksen järjestäjän tulee tarvittaessa varata opiskelijalle mahdollisuus muutoin osoittaa sellainen osaaminen, joka mahdollistaa opiskelun etenemisen (L 630/1998, muutos 787/2014, 25 d §).

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman tutkintokohtaisessa osassa jokaisen tutkinnon osan, ammattiosaamisen näytön ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden kohdalla on selvitettävä, miten kyseisen tutkinnon osan tai osa-alueen osaamisen osoittamisen voi uusida tai arvosanan korottaa. Uusinta- ja korotusmahdollisuudet pitää tiedottaa opiskelijalle etukäteen. Opiskelijalta voidaan edellyttää parempaa oppimisen edistymistä ja siten osaamisensa vahvistamista ennen uusimis- ja korottamistilaisuutta.

Säädökset ammatillisesta peruskoulutuksesta eivät ota kantaa siihen, kuinka monta kertaa opiskelija voi osaamisen osoittamisen uusida tai korottaa saamaansa arvosanaa. Niinpä mitään määrällisiä rajoja ei ole syytä asettaa. Jos koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa on määritelty tutkinnon osien tai niitä pienempien kokonaisuuksien suorittamisjärjestys, tulee opiskelijoille hylätyn suorituksen jälkeen antaa mahdollisuus osaamisensa osoittamiseen siten, että opiskelu voi edetä.

Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys:

Oppilaitoksesta valmistunut opiskelija ottaa yhteyttä ja kysyy, voiko hän tulla korottamaan tutkintotodistuksensa arvosanoja. Miten meidän tulee toimia tällaisessa tilanteessa?

Vastaus:

Lain 630/1998, muutos 787/2014, 25 d §:n mukaan opiskelijalla on opiskelunsa aikana oikeus uusida ja korottaa saamansa osaamisen arvosana. Opiskelun päätyttyä voi uusida ja korottaa saamiaan osaamisen arvosanoja yksityisopiskelijana lain 630/1998 27 §:n mukaisesti. Koulutuksen järjestäjä päättää yksityisopiskelijaksi ottamisesta. Yksityisopiskelijalta voidaan periä järjestettävistä kokeista

asetuksen 1323/2001 mukainen maksu. Jos opiskelija haluaa korottaa ammatillisten tutkinnon osien arvosanoja, ammatillinen oppilaitos voi ottaa yksityisopiskelijan opetusryhmään opiskelemaan tietyn tutkinnon osan, mutta maksua ei voi periä opetuksesta vaan pelkästään kokeesta.

Kysymys:

Missä säädöksessä on mainittu osaamisen arvosanan korottamisesta tieto siitä, milloin arvosanan saa vielä korottaa? Onko niin, että arvosanan saa korottaa vuoden kuluessa siitä, kun on arvosanan saanut? Jos korottaa tuon ajan jälkeen, käsitelläänkö asia yksityisopiskelijana?

Vastaus:

Lain 630/1998, muutos 787/2014, 25 d §:n mukaan opiskelijalle on annettava mahdollisuus osaamisen osoittamisen uusintaan tai osaamisen arvosanan korottamiseen. Tämä oikeus opiskelijalla on koko opiskelunsa ajan. Sen jälkeen, kun opiskelija on saanut tutkintotodistuksen, hänet voidaan ottaa yksityisopiskelijana korottamaan arvosanojaan.

Jos opiskelija keskeytyksen jälkeen tulee jatkamaan opintojaan, hän suorittaa opintonsa voimassa olevien perustutkinnon perusteiden mukaisesti ja hänellä on normaali oikeus arvosanojensa korotuksiin.

Kysymys:

Opiskelija on saanut ammatillisen perustutkinnon tutkintotodistuksen, johon hänelle on vapaasti valittaviin opintoihin arvioitu opintoja arvosanalla T1. Nyt opiskelija kysyy, voiko hän korottaa näitä T1-arvosanoja tai voidaanko hänelle tehdä uusi todistus, johon T1-arvosanat merkitään suoritettu-merkinnällä. Miten menettelemme?

Vastaus:

Annettua tutkintotodistusta voi muuttaa ainoastaan siinä tapauksessa, että todistuksessa on havaittu koulutuksen järjestäjän tekemä selkeä virhe. Koulutuksen päätyttyä opiskelija voi yksityisopiskelijana korottaa saamiaan arvosanoja. Korotukset suoritetaan ja arvioidaan voimassa olevien perustutkinnon perusteiden mukaisesti. Opiskelijalle annetaan todistus suoritetuista tutkinnon osista OPH:n Internet-sivulla (www.oph.fi) olevien todistusmallien mukaisesti.

A9 Osaamisen arvioinnin oikaiseminen

Lain 630/1998, muutos 787/2014, 25 c §:n mukaan *opiskelijoilla on oikeus saada tietoonsa, miten hänen osaamisensa on arvioitu, ja tehdä arvioinnista oikaisupyynnö tarvittaessa*. Oikaisua voidaan pyytää tutkinnon osien, ammattiosaamisen näyttöjen ja yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden arvosanoista.

Opiskelijan ja opettajien on oltava tietoisia arvioinnin oikaisun toimenpiteistä. Ensisijaisesti opiskelija keskustelee arvosanoistaan arvioinnin suorittaneen opettajan/opettajien kanssa, mutta jos tämän keskustelun jälkeenkin opiskelija on tyytymätön saamaansa arvosanaan, hänellä on oikeus tehdä asiasta oikaisupyynnö.

Osaamisensa arviointiin tyytymätön opiskelija voi pyytää siihen suullisesti tai kirjallisesti oikaisua rehtorilta, opettajalta tai muulta päätöksen tehneeltä henkilöltä. Ensimmäinen oikaisupyynnö on tehtävä suullisesti tai kirjallisesti 14 päivän kuluessa siitä, kun opiskelijalla on ollut tilaisuus saada arvioinnin tulokset ja arviointiperusteiden soveltamisen perusteet tietoonsa. Oikaisupyynnö tehdään arvioinnin tehneelle opettajalle/opettajille tai rehtorille siten kuin koulutuksen järjestäjä on ohjeistanut. Oikaisupäätöksessä voidaan päätyä siihen, että arviointi on tehty perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaisesti, tai päätyä määräämään uusi arviointi.

Jos opiskelija on esitetyn oikaisupyynnön jälkeen tyytymätön tehtyyn päätökseen, hän voi tehdä arviointiinsa kirjallisen oikaisupyynnön koulutuksen järjestäjän nimeämältä ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaavalta toimielimeltä 14 päivän kuluessa siitä, kun hän on saanut tiedon ensimmäisen oikaisupyynnön päätöksestä. Toimielin voi velvoittaa toimittamaan uuden arvioinnin, jos arviointipäätös on ilmeisesti virheellinen.

Opiskelijan arvioinnin perusteista tiedotetaan opiskelijoille jo ennen opintojen alkamista (ks. Arvioinnista tiedottaminen). Näin varmistetaan, että opiskelija pystyy asettamaan oppimiselleen tavoitteet, ymmärtää, mistä arvosanat muodostuvat (arvioinnin kriteerit), ja osaa verrata omaa osaamistaan ammattitaitovaatimuksiin tai osaamistavoitteisiin (arviointikeskustelut, itsearviointi). Näin ehkäistään tarpeettomia oikaisupyynnöjä.

A10 Todistukset

Todistuksista on voimassa, mitä laissa ja asetuksessa ammatillisesta peruskoulutuksesta (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 25 e §, A 811/1998, muutokset 799/2014 ja 329/2015, 10 §, 13, 13 a §) on säädetty. Arvosanat tutkintotodistukseen annetaan kaikista perustutkinnon perusteiden mukaisista tutkinnon osista. Poikkeuksena ovat ne vapaasti valittavat tutkinnon osat, jotka ovat jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia tai työkokemuksen kautta hankittua osaamista. Nämä voidaan arvioida koulutuksen järjestäjän päätöksellä arvosanalla hyväksytyt.

Opetushallitus on antanut todistuksiin ja niiden liitteisiin merkittävistä tiedoista ammatillisessa peruskoulutuksessa erillismääräyksen, dnro 90/011/2014, muutos 2015. Todistusmalleista on laadittu erillinen Opetushallituksen ohjeistus, joka löytyy osoitteesta www.oph.fi.

Tutkintotodistus

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetaan **tutkintotodistus**, kun opiskelija on suorittanut kaikki perustutkintoon kuuluvat tutkinnon osat ja ammattiosaamisen näytöt hyväksytysti. Tutkintotodistus sisältää päättötodistuksen ja näyttötodistuksen.

Todistus suoritetuista tutkinnon osista ja ammattiosaamisen näytöistä

Opiskelijalle annetaan todistus hänen suorittamistaan tutkinnon osista ja ammattiosaamisen näytöistä hänen erotessaan kesken perustutkinnon suorittamisen ja myös opiskelun aikana hänen pyynnöstään (L 630/1998, muutokset 787/2014 ja 246/2015, 25 e §, A 811/1998, muutokset 799/2014 ja 329/2015, 13 §).

Todistus suoritetusta koulutuksesta

Todistus suoritetusta koulutuksesta annetaan ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavasta koulutuksesta ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta.

Todistus suoritetuista koulutuksen osista

Opiskelijalle annetaan todistus hänen suorittamistaan koulutuksen osista hänen erotessaan kesken koulutuksen suorittamisen ja myös opiskelun aikana hänen pyynnöstään.

Todistus kuljetusalan perustason ammattipätevyyskoulutuksen suorittamisesta

Todistuksesta kuljetusalan perustason ammattipätevyyskoulutuksen suorittamisesta on voimassa, mitä laissa ja asetuksessa (L 273/2007, A 640/2007) on säädetty ja mitä Opetushallituksen laatimissa Todistusmalleissa ohjeistetaan.

A10.1 Todistusten liitteet

Tutkintotodistukseen ja todistukseen suoritetuista tutkinnon osista tulee liittää valtioneuvoston asetuksen (A 811/1998, muutos 799/2014, 13 a §) mukaisesti ote opintosuoritusrekisteristä tai muu vastaava selvitys, josta ilmenevät opiskelijan suorittamat yhteisten tutkinnon osien pakolliset ja valinnaiset osat alueet ja niiden osaamisen arviointi sekä muut tutkinnon osaa pienemmät kokonaisuudet. Opintosuoritusrekisteriotteen tai muun vastaavan selvityksen tulee noudattaa perustutkinnon perusteiden määräystä ja rakennetta. Todistukseen suoritetusta koulutuksesta ja todistukseen suoritetuista koulutuksen osista (valmentava koulutus) tulee myös liittää ote opintosuoritusrekisteristä tai muu vastaava selvitys, josta ilmenevät opiskelijan suorittamat koulutuksen osaa pienemmät kokonaisuudet.

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijan pyynnöstä kansainväliseen käyttöön tarkoitettu liite, joka sisältää tiedot opiskelijan suorittaman perustutkinnon tuottamasta osaamisesta, tutkinnon tasosta ja asemasta suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

Todistukseen suoritetuista tutkinnon osista tulee liittää selvitys ammattipätevyydestä, joka opiskelijalla on suoritettujen tutkinnon osien perusteella. Todistusmalleissa on ohjeistus todistusten liitteiden sisällöstä.

A10.2 Todistusmallit

Opetushallitus on laatinut edellä mainituista todistuksista suomen- ja ruotsinkielisiä malleja. Todistusmallit täydentävät perustutkintojen perusteissa ja valmentavien koulutusten perusteissa olevia määräyksiä todistusten sisällöstä. Todistusmallit ovat saatavissa Opetushallituksen Internet-sivuilla (www.oph.fi). Todistusmallien yhteyteen on laadittu yleisiä ohjeita todistusten laadinnasta ja osaamisen tunnustamisen merkinnöistä.

A11 Arviointi erityisopetuksessa

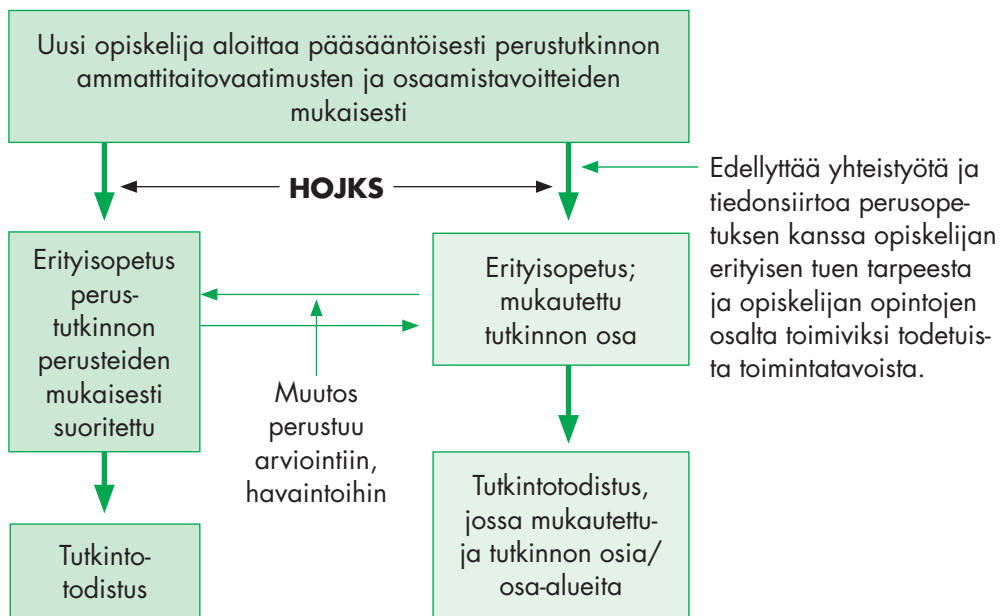
Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden arvioinnissa lähdetään ensisijaisesti siitä, että opiskelija suorittaa perustutkinnon niiden perusteissa määriteltyjen ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden sekä arviointikriteereiden mukaisesti, joskin erityisesti tuettuina. Koska opiskelijat ilmaisevat osaamistaan eri tavoin, heillä on oltava mahdollisuus näyttää osaamisensa monipuolisin ja vaihtelevin tavoin. Osaaminen on voitava osoittaa niillä kommunikointitavoilla ja niillä menetelmillä, jotka painottuvat opiskelussa. Erityisen tärkeää on soveltuvan arviointimenetelmän löytyminen silloin, kun kyseessä on opiskelijan vamma, sairaus tai oppimisvaikeudet, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriöt. Opiskelijan tarvitsemat apuvälineet, tulkkaus, henkilökohtainen avustaja, tieto- ja viestintätekniset keinot yms. eivät saa vaikuttaa opiskelijan arvioinnin arvosanaa alentavasti.

Erityisopetuksena annettavassa opetuksessa opiskelun ensisijaisena tavoitteena on perustutkinnon suorittaminen sellaisen tuen ja ohjauksen sekä erityisjärjestelyjen avulla, mikä on opiskelijan yksilöllisen tarpeen mukaista. Mikäli opiskelija ei jossakin tutkinnon osassa saavuta perustutkinnon perusteissa ilmaistuja T1-tason ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita, opetus voidaan mukauttaa (L 630/1998, muutos 246/2015, 19 a §, A 811/1998, muutos 329/2015, 8 §.). Tutkinnon osalle laaditaan mukautetut ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ja osaamisen arviointi, joista koulutuksen järjestäjä päättää. Mukautetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet voidaan tehdä opiskelijalle yhteen tai useampaan tutkinnon osaan tai yhteisten tutkinnon osien osaluueeseen. Säädösten mukaan erityisopetuksessa opetus on mukautettava siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyuden kuin muussa ammatillisessa peruskoulutuksessa. Mukautettaessa opiskelijalle tulee aina tehdä henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), johon sisältyy muun muassa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Näihin asiakirjoihin dokumentoidaan syy, miksi opiskelija tarvitsee erityistä tukea, sekä suunnitelmat erityisistä tukitoimista ja niiden toteutumisen seuranta ja opiskelijan osaamisen arviointitiedot. Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan koko koulutuksen ajan ja toiminta dokumentoidaan luotettavasti.

Mukauttamisen tarpeen toteaa yleensä opettaja omien havaintojensa perusteella. Ennen mukauttamispäätöstä opiskelijan tulee toimittaa mahdolliset lausunnot ja muut tarpeelliset dokumentit. Mukautetut ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit tulee laatia ennen opetuksen alkamista ja mukautus tulee dokumentoida HOJKS:iin. Jos opiskelija oppii ja edistyy tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaisesti, hänen osaamistaan arvioidaan perustutkinnon perusteissa olevien arviointikriteereiden mukaisesti. Opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa koko perustutkinto mukautettujen ammattitaitovaatimusten, osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien mukaisesti tai vain joitakin tutkinnon osia mukautetusti.

Aina ei voi etukäteen tietää, millaiset mahdollisuudet opiskelijalla on suoriutua perustutkinnon ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista. Esimerkiksi peruskoulussa erityisopetuksessa ollut nuori voi varsin hyvin suoriutua perustutkinnosta ammatillisen koulutuksen oppimisympäristössä, jossa osaamisensa voi näyttää monin eri tavoin. Epävarmoissa tapauksissa on syytä lähteä toteuttamaan opetusta suoraan perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden pohjalta ja opiskelun aikana havainnoida oppimisen edistymistä ja vasta tarvittaessa mukauttaa ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita ja osaamisen arviointia.

Seuraavassa kuviossa on esitetty opiskelijoiden erilaiset mahdollisuudet edetä ammatillisessa peruskoulutuksessa.

Kuvio 7. Perustutkinnon suorittaminen erityisopetuksena

Arviointi on suoritettava mukautettujen ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaisesti, jolloin niille on laadittava arviointikriteerit. Arvosana-asteikko on T1–K3.

Mukautetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet johdetaan siten, että mukautetun kiitettävän ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet ovat vaatimustasoltaan alempia kuin perustutkinnon perusteiden T1-tasolla. Mukautetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet laaditaan kaikille mukautettaville tutkinnon osille käytössä olevan arvosana-asteikon eri tasoille.

Kiitettävä 3
Hyvä 2
Tyydyttävä 1

Perustutkinnon perusteiden mukaiset
ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet

Kiitettävä 3 ^{M)}
Hyvä 2 ^{M)}
Tyydyttävä 1 ^{M)}

Mukautetut ammattitaitovaatimukset ja
osaamistavoitteet

^{M)} Tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia/osaamistavoitteita ja osaamisen arviointia on mukautettu ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (630/1998, muutos 246/2015 19 a §:n) perusteella.

Mukauttaminen tarkoittaa ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden sopeuttamista opiskelijan oppimisedellytysten mukaisiksi ja mukautetun arvosana-asteikon tasolle. Mukauttaminen voi koskea ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden määrällistä rajoittamista tai niiden laadullista muutosta siten, että ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita kevennetään. On erityisen tärkeää, että kaikki opiskelijaa opettavat ja ohjaavat henkilöt tietävät mukautetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet ja toimivat niiden mukaisesti.

Opiskelijan on tiedettävä, että mukautettujen ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaan suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn ja niissä menestymiseen.

Mukautuksen merkitys on syytä hyvin huolellisesti selvittää sekä opiskelijalle että hänen huoltajalleen HOJKS- ja HOPS-keskusteluissa ja heitä tulee kuulla ennen päätöstä ja HOJKS:n vahvistamista. Heille tulee kertoa, millaiset mahdollisuudet opiskelijalla on päästä jatko-opintoihin, ja ennen kaikkea, millaiset edellytykset hänellä on niissä menestyä. Toisaalta tulee myös korostaa opiskelijan realististen tavoitteiden merkitystä hänen psyykkiselle hyvinvoinnilleen, opinnoissa etenemiselleen ja työllistymiselleen. Erityisopetuksen tavoitteena on tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten opiskelumahdollisuuksien edistäminen. Ammatillisessa peruskoulutuksessa se tarkoittaa muun muassa sitä, että opinnoissa edistymistä ja onnistumista, ammatillisen osaamisen hankkimista sekä mahdollisuutta työllistyä edistetään yksilöllisesti kunkin opiskelijan tarpeiden mukaan.

Opiskelijalle **annetaan tutkintotodistus**, vaikka yksi tai useampia tutkinnon osia tai osa-alueita olisi mukautettu tai hänen kohdallaan on poikettu perustutkinnon perusteista lain 630/2014, muutos 246/2015, 19 a §:ssä ja/tai 21 §:ssä mainituin perustein. Mukautus tai poikkeaminen ei vaikuta muodolliseen

jatko-opintokelpoisuuteen. Vastaanottavan oppilaitoksen tulee ratkaista, onko opiskelijalla edellytyksiä jatko-opintoihin. Koulutuspoliittisissa linjauksissamme on vahvasti korostettu tasa-arvoisia koulutusmahdollisuuksia ja elinikäisen oppimisen periaatetta. Siksi myös perustutkinnon mukautetuin ammattitaitovaatimuksin ja osaamistavoitein suorittaneilla opiskelijoilla tulee olla omien edellytystensä mukaisesti mahdollisuus jatko-opintoihin ja osaamisensa täysimääräiseen näyttämiseen.

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden *mukautetuin ammattitaitovaatimuksin ja osaamistavoitein* toteutettujen arvosanojen kohdalle merkitään viite M) ja todistukseen merkitään alaviite: ”Tutkinnon osan ammattitaitovaatimuk- sia/osaamistavoitteita ja osaamisen arviointia on mukautettu (*ja/tai niistä on poikettu*) ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (630/1998, muutos 246/2015) 19 a (*ja/tai* 21) §:n perusteella.” Alaviitteeseen merkitään se pykälä, jonka perusteella perustutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksia/osaamistavoitteita on mukautettu tai niistä on poikettu.

Mukauttaminen tai poikkeaminen voi koskea koko tutkinnon osaa tai vain osaa siitä tai esimerkiksi yhteisten tutkinnon osien yhtä osa-aluetta.

Todistuksiin merkitään suoritettujen tutkinnon osat ryhmiteltyinä perustutkinnon perusteiden mukaisesti, niiden laajuudet, arvosanat ja lisäksi erityisopetuksessa sanallinen kuvaus opiskelijan osaamisesta. Todistukseen liitetään myös tieto siitä ammattipätevyydestä, joka opiskelijalla on suoritettujen tutkinnon osien perusteella. Todistusmallit 2015 on saatavilla Opetushallituksen Internet-sivuilla (www.oph.fi).

Koulutuksen järjestäjä ei saa antaa tutkintotodistusta tai todistusta suoritetuista tutkinnon osista, jos opiskelija ei ole saavuttanut keskeisiä tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita.

Tällöin koulutuksen järjestäjä antaa todistuksen opiskelijan osaamisesta.

Edellä esitetty tilanne voi syntyä silloin, kun perustutkinnon osia jää kokonaan suorittamatta tai ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet on määritelty niin suppeiksi, että opiskelijan osaaminen jää olennaisilta osin puutteelliseksi. Päätökset ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukauttamisesta sekä siitä, mikä perustutkinnon suorittamisessa on olennaista, tekee koulutuksen järjestäjä.

Kun opiskelijalle annetaan todistus suoritetuista tutkinnon osista tai todistus opiskelijan osaamisesta, kirjoitetaan alaviitteeseen maininta, että opiskelijan opiskelu on päättynyt.

Kysymyksiä ja vastauksia:

Kysymys:

Sellainen tapaus on helppo ymmärtää, jossa vain jokin tutkinnon osa on mukautettu ja olennainen osa perustutkintoa on suoritettu normaalisti. Entä, jos annamme jollekin kokonaan mukautetun tutkintotodistuksen? Hallitseeko hän silti perustutkintoon vaadittavat tiedot ja taidot olennaisilta osin? Toisaalta kuka määrittelee, missä menee raja, jonka jälkeen ei voi sanoa, että osataan edes olennaisilta osin?

Vastaus:

Ensinnäkään sellaista käsitettä kuin mukautettu tutkintotodistus ei ole, on vain tutkintotodistus, jossa on mukautetuin ammattitaitovaatimuksin ja osaamistavoittein suoritettuja tutkinnon osia. Mukautukset on tehtävä tutkinnon osa kerrallaan, sillä opiskelija saattaa olla hyvä vaikkapa käytännön tehtävissä ja pystyy suoriutumaan tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista normaaliarvioinnin mukaisesti. Jossakin toisessa tutkinnon osassa on opiskelijalle liian vaikeita asioita, ja silloin tutkinnon osa tulee mukauttaa.

Koulutuksen järjestäjän laatimat mukautetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet ovat olennaisilta osin perustutkinnon perusteiden mukaisia, ja opiskelija selviää niistä työtehtävistä, joihin koulutus häntä valmistaa. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa tämä tarkoittaa sitä, että on etsittävä ja määriteltävä kustakin tutkinnon osasta kaikkein keskeisin osaaminen, jota ilman tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita ei voi saavuttaa. Osaaminen on kuvattava mukautettujen ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaisella tasolla. Osaaminen on tällöin alle T1-tason. T1-tason kriteerejä tuleekin käyttää apuna ja lähtökohtana luotaessa mukautettuja kriteerejä.

Mukautettu suoritus merkitsee sitä, että tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita sekä osaamisen arviointia on mukautettu tai niistä on poikettu opiskelijan yksilöllisten edellytysten mukaisesti, eikä opiskelijalta silloin voida odottaa samanlaista osaamista kuin perustutkinnon perusteiden mukaisesti opiskelleilta. Rajan määrittely tapahtuu koulutuksen järjestäjän hyväksymissä opetussuunnitelmissa, ja lopulliset päätökset tekevät alan asiantuntijat eli opettajat.

Kysymys:

Voiko opiskelija saada tutkintotodistuksen ja jatko-opintokelpoisuuden, jos kaikki tutkinnon osat on mukautettu? Miten työnantajat voivat valita työntekijöitä todistusten perusteella, jos kaikki saavat tutkintotodistuksen? Eikö tutkintojen arvo laske, jos niitä annetaan mukautettuina?

Vastaus:

Vaikka kaikki tutkinnon osat olisi suoritettu mukautetusti, opiskelija saa tutkintotodistuksen ja muodollisen jatko-opintokelpoisuuden. Vastaanottavan oppilaitoksen on opiskelijavalinnan yhteydessä arvioitava, onko opiskelija kykenevä opiskelemaan oppilaitoksessa. Opinto-ohjauksella opiskelijan tavoitteita voidaan suunnata jatko-opintojen suhteen realistisiksi.

Myös työnantajan tulee arvioida, pystyykö hakija tekemään sitä työtä, johon työntekijää haetaan. Tutkintotodistukseen tulee merkintä mukautetuista ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista sekä lakipykälä, johon mukautus perustuu. Tämän tulisi viestiä työnantajalle siitä, että ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita on mukautettu tai niistä on poikettu. Lisäksi opiskelijan osaaminen on arvioitu mukautetun arvosanan lisäksi myös sanallisesti, josta ilmenee tarkemmin opiskelijan osaaminen. Opinto-ohjauksella opiskelijaa voidaan ohjata hakeutumaan edellytystensä mukaisiin työtehtäviin. Yleinen tiedottaminen siitä, mitä mukauttaminen tarkoittaa, on myös paikallaan, kun oppilaitos on yhteydessä työpaikkoihin esimerkiksi työssäoppimisjaksojen yhteydessä.

Tutkintojen ja tutkintonimikkeiden arvon alenemisesta mukautusten myötä ei ole vaaraa, mikäli mukautuksen merkitys tunnetaan ja valmistuneet opiskelijat ohjataan heille soveltuviin työpaikkoihin. Toisaalta on työpaikkoja, joissa mukautetuilla tutkinnon osilla ei ole merkitystä, vaan työssä tarvittava osaaminen on sen tyyppistä, että tutkinnon suorittanut selviää tehtävistä.

Kysymys:

Miten yhteisten tutkinnon osan arvosana muodostuu, jos jokin osa-alue on mukautettu?

Vastaus:

Tutkinnon osan arvosanasta päättävät opetuksesta vastaava opettaja/opettajat siten, että kokonaisuus arvioidaan ja arvosana annetaan harkinnan mukaan ottaen huomioon mukautuksen laajuus ja niin, että se suhteutetaan tutkinnon osan muihin osa-alueisiin. Tutkintotodistuksen alaviitteeseen merkitään yhteisten tutkinnon osien osa-alueen tai koko tutkinnon osan osaamistavoitteiden ja osaamisen arvioinnin mukautus (M).

Kysymys:

Jos sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnossa (lähihoitaja) ammattitaitovaatimuksia on mukautettu merkittävästi, opiskelija ei voi saada tutkintotodistusta eikä terveydenhuollon ammatinharjoittamisoikeutta. Lääkehoitoa koskevaa mukauttamista ei voida tehdä. Milloin tavoitteita on mukautettu merkittävästi?

Vastaus:

Käsite ”merkittävästi” riippuu niistä tutkinnon osista, joita tulisi mukauttaa, ja harkinta jää koulutuksen järjestäjälle ja viime kädessä asiantunneville opettajille. Mukauttamista tulee arvioida suhteessa tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin ja työelämän edellyttämään osaamiseen sekä terveydenhuollon ammatinharjoittamisoikeuden edellyttämään potilas- ja asiakasturvallisuuteen. Opiskelijaa tulee myös ohjata opiskelussa ja urasuunnittelussa omien vahvuuksien ja osaamisten pohjalta valintoihin, jotka ovat sekä opiskelijan että työelämän näkökulmasta soveltuvimmat.

Lääkehoitoa koskevaa mukauttamista ei voida tehdä, ja jos opiskelija ei yllä T1-tason arviointikriteereihin, hän saa todistuksen vain suorittamistaan tutkinnon osista.

Kysymys:

Annoimme opiskelijalle todistuksen hänen suorittamistaan tutkinnon osista, koska opinnot jäivät olennaisilta osin puutteellisiksi. Hänellä oli HOJKS ja HOPS, joissa määriteltiin ne tutkinnon osat, jotka hän tulee oppilaitoksessa suorittamaan ja jossa sovittiin, että kolmivuotisen koulutuksen päätteeksi hänelle annetaan todistus suoritetuista tutkinnon osista. Nyt kuitenkin työvoimatoimistossa tulkittiin, että opiskelu on jäänyt kesken, ja kehoitettiin jatkamaan opiskelua. Miten todistukseen tulisi merkitä, että opiskelu on loppunut?

Vastaus:

Todistuksen alareunaan on hyvä lisätä maininta siitä, että opiskelija on opiskellut henkilökohtaisen opiskelun järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaisesti. Lisäksi liitteessä voi mainita, että opiskelu on päättynyt. Kun opiskelija on esittänyt todistuksen ja liitteen työvoimatoimistossa, on asia yleensä hoitunut. Tavallisesti on kyse erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista, ja silloin yhteydenotto oppilaitoksesta jo ennen opiskelun päättymistä olisi paikallaan.

A12 Arviointi valmentavassa koulutuksessa

Ammatillisen peruskoulutuksen lainsäädännön (630/1998, muutos 246/2015) 3 §:n mukaisesti voidaan järjestää tutkintoon johtamattomana valmentavana koulutuksena Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta ja Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta.

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia ammatilliseen peruskoulutukseen hakeutumiseen sekä vahvistaa opiskelijan, myös erityistä tukea tarvitsevan edellytyksiä suorittaa ammatillinen perustutkinto. Koulutus on ensisijaisesti tarkoitettu vailla toisen asteen tutkintoa oleville perusopetuksen päättäneille nuorille. Koulutukseen voivat osallistua myös aikuiset, jotka tarvitsevat valmiuksia ammatilliseen perustutkintoon siirtymistä varten.

Opiskelija voi missä vaiheessa tahansa siirtyä tutkintotavoitteiseen ammatilliseen koulutukseen, jos hänellä on siihen riittävät valmiudet. Samoin opiskelija voi kesken valmentavaa koulutusta siirtyä oppisopimuskoulutukseen, jos hänellä on siihen riittävät valmiudet ja sopiva oppisopimuspaikka.

Koulutus on joustavaa ja perustuu opiskelijan yksilöllisiin valintoihin ja osaamistavoitteisiin. Koulutuksen osien laajuus voi vaihdella yksilöllisesti koulutuksen perusteissa päätettyjen laajuuksien rajoissa.

Osaaminen arvioidaan koulutuksen osien arviointikriteerien pohjalta koulutuksen perusteiden mukaisesti. Arviointia voidaan täydentää tarvittaessa sanallisen arvioinnilla.

Oppimisen vahvistaminen -koulutuksen osan viestintä- ja vuorovaikutusosiossa todistukseen voidaan tarvittaessa merkitä opiskelijan saavuttama kielitaidon taso eurooppalaisen viitekehyksen mukaisesti.

Jos opiskelija suorittaa Oppimisen vahvistaminen -koulutuksen osassa perustutkinnon yhteisiä tutkinnon osia tai osa-alueita, ne arvioidaan voimassa olevan asetuksen ja arviointiasteikon mukaisesti.

Jos opiskelija korottaa koulutuksen yhteydessä perusopetuksen oppimäärän arvosanoja (perusopetuslain 628/98, 38 § mukaisessa erityisessä tutkinnossa), annetaan niitä hyväksytysti suorittaneille erillinen todistus perusopetuksen oppimäärän suorittamisesta kokonaan tai osittain.

Opiskelija voi henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti suorittaa ammatillisen perustutkinnon tutkinnon osia tai yhteisten tutkinnon osien osia alueita. Arviointi toteutetaan siten kuin niitä koskevissa perustutkintojen perusteissa määrätään.

Koulutukseen sisältyy vapaasti valittavia koulutuksen osia, jotka koulutuksen järjestäjän on nimettävä ja määriteltävä niille laajuus osaamispisteinä, ammattitaitovaatimukset/osaamistavoitteet ja osaamisen arviointi.

Koulutuksesta annetaan todistus suoritetusta koulutuksesta, mikäli opiskelija on suorittanut valmentavan koulutuksen osat osaamistavoitteiden mukaisesti. Todistukseen kirjataan suoritettujen koulutuksen osat ryhmiteltyinä koulutuksen perusteiden mukaisesti, niiden laajuudet ja tarvittaessa sanallinen kuvaus opiskelijan osaamisesta. Jos opiskelija keskeyttää koulutuksen, annetaan opiskelijalle todistus suoritetuista koulutuksen osista. Todistukseen tulee liittää opintosuoritusrekisteri tai muu selvitys, josta ilmenevät opiskelijan suorittamat koulutuksen osat pienemmät osat (A 811/1998, 13 a §, muutos 799/2014). Lisäksi todistukseen tulee liittää tieto siitä, mitä suorituksia koulutuksen kokonaan suorittamisesta annettavan todistuksen saaminen opiskelijalta edellyttää (Opetushallituksen määräys 90/011/2014, muutos 2015).

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen tavoitteena on antaa sairauden ja vamman vuoksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaista opetusta ja ohjausta. Koulutuksen aikana edistetään yhteistyössä kuntoutuspalveluiden tuottajien kanssa monialaisesti ja moniammatillisesti opiskelijan kokonaiskuntoutusta. Koulutuksen tavoitteena on pääsääntöisesti muu kuin ammatillisen perustutkinnon suorittaminen.

Koulutus on joustavaa ja perustuu opiskelijan yksilöllisiin valintoihin ja tavoitteisiin. Koulutuksen osien laajuus voi vaihdella yksilöllisesti koulutuksen perusteissa päätettyjen laajuuksien rajoissa.

Koulutukseen voi sisältyä valinnaisia koulutuksen osia, joiden tavoitteet ja arviointi tulee sisällyttää opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Valinnaiset koulutuksen osat koulutuksen järjestäjän on nimettävä ja määriteltävä niille osaamispisteet, osaamistavoitteet ja osaamisen arviointi. Mikäli opiskelija suorittaa osana valinnaisia opintoja perustutkinnon tutkinnon osia tai yhteisten tutkinnon osia, arvioidaan ne siten kuin perustutkintojen perusteissa määrätään.

Koulutuksessa voidaan poiketa arvioinnin yleisistä perusteista. Opiskelijan arvioinnissa opiskelijan osaamista verrataan koulutuksen perusteiden pohjalta laadittuihin opiskelijan henkilökohtaisiin osaamistavoitteisiin. Nämä osaamistavoitteet tulee kirjata opiskelija henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Osaamisen arviointi on aina sanallista, ja siinä kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut osaamistavoitteensa. Tarvittaessa voidaan osaamisen arviointia täydentää myös kuvallisella arvioinnilla.

Osaamisen arvioinnin perusteella tehdään tarvittavat muutokset opiskelijan opetukseen ja oppimisen tukemiseen. Muutokset kirjataan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

A13 Maahanmuuttajien ja vieraskielisten opiskelijoiden arviointi

Opiskelijan arvioinnin tehtävät ja tavoitteet pätevät myös maahanmuuttajiin ja vieraskielisiin opiskelijoihin, eli arvioinnin pitää tukea myönteisen minäkuvan kehittymistä ja kasvua ammatti-ihmisenä. Maahanmuuttajaopiskelijoiden opetuksen järjestelyissä voidaan näihin tavoitteisiin pääsemiseksi käyttää joustavia menetelmiä ja toteutustapoja. Suomalaisen koulutuskulttuurin ulkopuolelta tulleille voi olla vierasta, että ennen arvosanan muodostamista käydään opiskelijan ja opettajien ja työssäoppimisessa työpaikkaohjaajien kanssa arviointikeskustelu, jonka yhteydessä opiskelijalla on mahdollisuus arvioida itse omaa osaamistaan. Tämän vuoksi arvioinnin tavoitteita, perusteita ja arviointitapoja on selvitettävä tarpeen mukaan perusteellisesti ja selkeästi vieraskielisille tai toisesta kulttuurista tulleille opiskelijoille sekä varmistettava asian ymmärtäminen.

Maahanmuuttajien ja vieraskielisten opiskelijoiden kielitaidon taso vaihtelee. Vaikka puhekieli olisi sujuvaa, käsitteiden (varsinkin ammattiin liittyvien termien) ymmärtäminen vaatii enemmän aikaa kuin Suomessa syntyneillä henkilöillä. On mahdollista, ettei opiskelijoilla ole omassa kielessään vastaavia käsitteitä ollenkaan. Opettajien pitäisi arvioinnissaan ottaa huomioon, että suomen kielen taito kehittyy prosessinomaisesti ja kielen kehitys jatkuu vielä ammatillisen peruskoulutuksen aikana. Olennaista on, ettei opiskelijalta vaadita kohtuuttomia maassaoloaikaan nähden; erityisesti koulutuksen alkuvaiheessa kielitaidon taso pitää ottaa huomioon.

Peruslähtökohta kuitenkin on, että koulutuksen päättyessä maahanmuuttajalla ja vieraskielisellä on oltava sellainen suomen (tai ruotsin) kielen taito, että hän pystyy harjoittamaan ammattiaan Suomessa. Sen vuoksi opiskelijan on suoritettava äidinkieli-osa-alueelta joko ”äidinkieli, suomi” tai ”äidinkieli, suomi toisena kielenä” -osaamistavoitteet vähintään tyydyttävällä (T1) tasolla.

Suuri osa opiskelijoista, joiden äidinkieli on muu kuin suomi, osallistuu normaalien äidinkielen tuntien opetukseen. Joillakin saattaa kielitaito olla niin hyvä, että opetuksen seuraaminen sujuu vaivatta. Tärkeää on, että suomen kielen osaamistavoitteina käytetään tutkinnon perusteissa erikseen tälle ryhmälle laadittuja suomi toisena kielenä osaamistavoitteita (ruotsinkielisissä oppilaitoksissa ruotsi toisena kielenä osaamistavoitteet) riippumatta siitä, onko äidinkielen (suomen kielen) opetus järjestetty yhdessä muiden kanssa vai erillisessä ryhmässä.

Suomi toisena kielenä opetus tarkoittaa suomen kielen opetusta Suomessa asuville maahanmuuttajille ja vieraskielisille. Osaamistavoitteet ovat vaativammat kuin vieraan kielen opiskelussa. Opiskelija kuulee kieltä sekä oppilaitoksessa

että sen ulkopuolella. Suomen kieli ei ole Suomessa asuvalle opiskelijalle vieras kieli, vaan heidän oman äidinkieltensä lisäksi opiskeltava kieli.

Suomi toisena kielenä opetuksessa on erilaiset osaamistavoitteet ja menetelmät verrattuna siihen, että suomea opiskeltaisiin äidinkielenä. Nimitys ”toinen kieli” on kansainvälinen (= second language). Termiä ”suomi toisena kielenä” ei pidä sekoittaa termiin ”toinen kotimainen kieli”. Tavoitteena on vahva kaksikielisyys; opiskelijan tulee oman äidinkieltensä lisäksi hallita hyvin suomen kieli.

On mahdollista, että maahanmuuttajan suomen kielen taito on lähes äidinkieli, suomi – osaamistavoitteiden veroinen kielitaidon kaikilla osa-alueilla. Jos opettaja ja opiskelija päätyvät yhdessä siihen, voidaan maahanmuuttajan ja vieraskielisen äidinkielen osaaminen arvioida normaalisti muiden opiskelijoiden tapaan äidinkieli, suomi osaamistavoitteiden mukaan.

Opiskelijan opintosuoritusrekisteriin on äidinkielen kohdalle merkittävä, mitä äidinkieli-osa-alueen osaamistavoitteita arvioinnissa on käytetty. Äidinkielen arvosanat voidaan merkitä opintosuoritusrekisteriin seuraavilla tavoilla:

<i>Äidinkieli, suomi</i>	5 osp (jos opiskelijan kielen taso on lähes äidinkielen veroinen)
<i>Äidinkieli, suomi toisena kielenä</i>	5 osp

Valtioneuvoston asetuksen 801/2014, 4 §:n mukaan opiskelijalla on mahdollisuus opiskella myös omaa äidinkieltään äidinkielenä. Jos opiskelija haluaa ja jos oppilaitos voi järjestää hänen äidinkieltensä opetusta, sekin arvioidaan äidinkielen kohdassa. Perustutkinnon perusteissa on osaamistavoitteet ja sisällöt äidinkieli-osa-alueella myös opiskelijan omalle äidinkielelle, äidinkieli, opiskelijan oma äidinkieli. Opiskelijan opintoihin on joka tapauksessa kuuluttava suomen kielen osaamistavoitteita.

Tässä tapauksessa äidinkielestä voi olla kaksi arvosanaa. Käytäntö ja merkintätapa ovat silloin samat kuin peruskoulun todistuksissa, joissa samoin kohtaan ”äidinkieli” voidaan tarvittaessa merkitä kaksi kieltä suomi toisena kielenä ja oma äidinkieli.

On muistettava, että opiskelija voi opiskella omaa äidinkieltään myös vieraana kielenä, jolloin sen arvosana merkitään vieraaksi kieleksi. Oma äidinkieli ei voi silloin olla äidinkielen osa-alueen kohdalla, se voidaan merkitä vain jompaankumpaan kohtaan.

Kieliopintojen järjestelyt voivat olla hyvinkin erilaiset opiskelijoiden taustan ja kielitaidon mukaisesti. Toisen kotimaisen kielen opetus tulisi järjestää toisen

kotimaisen kielen osaamistavoitteiden mukaisesti ottaen huomioon opiskelijoiden kielitaidon taso. Tarvittaessa opetus voidaan järjestää alkeisopetuksena opiskelijan ja alan tarpeiden mukaan. Jos toisen kotimaisen kielen osaamistavoitteet ovat opiskelijalle joltain osin kohtuuttomia, voidaan opiskelijan kohdalla poiketa kyseisen kielen opiskelusta. Tällöin toisen kotimaisen kielen kohdalle tulee alaviite tutkintotodistukseen ja opintosuoritusotteeseen: ”Tutkinnon osan osa-alueen, toinen kotimainen kieli, osaamistavoitteiden osalta on poikettu ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (630/1998, muutos 246/2015) 21 §:n perusteella. Opiskelija on suorittanut toisen kotimaisen kielen osa-alueen tilalla xx osp äidinkielen osaamistavoitteita ja/tai xx osp vieraan kielen osaamistavoitteita ammatillisen perustutkinnon muodostumisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (801/2014) 3 §:n perusteella.” Päätöstä tehtäessä on käytettävä asiantuntevaa harkintaa ja pohdittava opiskelijan jatkotoiveita. Valtioneuvoston asetuksen 801/2014, 3 §:n mukaan tällaisessa tilanteessa opiskelijan on kuitenkin suoritettava kyseisen tutkinnon osan muita osa-alueita (äidinkieltä tai vierasta kieltä) niin, että tutkinnon osan Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen osaamis pistemäärä täyttyy.

Palvelualoja koskevien perustutkintojen perusteissa on määritelty arviointikriteerit alakohtaiselle kielitaidolle, millainen suomen kielen, toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen hallinta maahanmuuttajaopiskelijalla tulee olla. Näiden arviointikriteerien mukaisesti hänen kielitaitonsa on arvioitava.

Kysymyksiä ja vastauksia:

Kysymys:

Voiko äidinkielestä olla arvosana, vaikka opiskelija on kiinalainen? Oikea äidinkieli hänellä on luonnollisesti muu kuin suomi?

Vastaus:

Tilanteessa on erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Ne riippuvat siitä, haluaako opiskelija ja voiko koulutuksen järjestäjä järjestää opetusta ja arviointia opiskelijan omassa äidinkielessä (kiinan kieli). Todennäköisesti koulutuksen järjestäjä ei järjestä kiinan kielen opetusta ja, jos opiskelija ei voi sitä yhteistyöoppilaitoksessaakaan opiskella, hän ei silloin voi valita kiinan kieltä äidinkielen opintoihinsa. Jos kiinan kielen osaamisen arviointi on mahdollista, kiinan kielen osaaminen voidaan tunnustaa ja merkitä arvosanoineen äidinkielen tai vieraan kielen osa-alueen kohtaan.

Opiskelija opiskelee suomen kieltä äidinkieli, suomi toisena kielenä -osaamistavoitteiden mukaan. Tämä tutkinnon osa on tarkoitettu juuri maahanmuuttajille ja vieraskielisille, ja sen osaamistavoitteet ovat hiukan suppeammat kuin äidinkieli, suomi -osaamistavoitteet. Opiskelijoita arvioidaan niiden kriteerien mukaisesti. Jos tämä kiinalainen opiskelija on ollut Suomessa pitkään ja hän

yhdessä opettajansa kanssa arvioi suomen kielen taitonsa erittäin hyväksi (äidinkielenään suomea puhuvien tasoiseksi), hänen todistukseensa voidaan merkitä äidinkieli, suomi -osaamistavoitteiden mukainen arvosana kuten muillekin opiskelijoille. Menettelystä on kuitenkin sovittava opiskelijan kanssa.

Kysymys:

Maahanmuuttajaopiskelija on englanninkielisessä ammatillisessa peruskoulutuksessa. Opiskelijan suomen kielen taso on sellainen, ettei hän yllä äidinkieli, suomi toisena kielenä osaamistavoitteiden T1-tasolle. Voiko koulutuksen järjestäjä laatia hänelle omat osaamistavoitteet äidinkieli 1 osp:n laajuisesti?

Vastaus:

Jos ammatillinen peruskoulutus järjestetään jollakin vieraalla kielellä, on koulutuksessa olevien saavutettava sellainen suomen kielen taso, jotta he voivat Suomessa työllistyä tai hakeutua jatko-opintoihin. Tämän mukaisesti opiskelijoiden tulee saavuttaa äidinkieli, suomi (ruotsi) toisena kielenä osaamistavoitteet perustutkinnon perusteiden mukaisesti vähintään tasolla T1 opetuksen määrästä riippumatta.

Kysymys:

Meillä opiskelee lähihoitajakoulutuksessa opiskelijoita, joiden äidinkieli on venäjä. He ovat opiskelleet omassa maassaan sairaanhoitajakoulutuksessa venäjää äidinkielenä, joka lienee heille hyväksi luettavissa? Onko suomi heille toinen kotimainen kieli? Kuinka käy heidän jatko-opintokelpoisuutensa, jos he eivät opiskele ruotsia?

Vastaus:

Venäjä voidaan merkitä opiskelijoidenne äidinkieleksi, mutta osaaminen on kuitenkin arvioitava jollakin tavalla arvosanan saamiseksi. Heidän opiskeluun on kuuluttava myös suomen kieltä. Suomi ei ole heille toinen kotimainen kieli, vaan osaamistavoitteet ja arviointi ovat äidinkieli, suomi toisena kielenä -osaamistavoitteiden mukaisesti. Opintasuoritusrekisteriin voidaan merkitä äidinkielen kohdalle kaksi äidinkieltä, jos venäjä halutaan ottaa suomen kielen rinnalle. Opintosuoritusrekisterissä lukisi silloin näin: äidinkieli, oma äidinkieli, venäjä 1 osp (ja arvosana) sekä äidinkieli, suomi toisena kielenä 4 osp (ja arvosana).

Koulutuksen järjestäjä voi poiketa perustutkinnon perusteista opiskelijan toisen kotimaisen kielen opiskelun osalta, jos kielen opiskelu katsotaan opiskelijalle kohtuuttomaksi. Kolmivuotisen perustutkinnon suorittaminen antaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot käyttävät kuitenkin itsenäisesti valintakriteereitään alan mukaan. Jatko-opintojen opiskelijavalinta ei kaadu siihen, että opiskelijalta puuttuu toinen kotimainen kieli. Joidenkin alojen jatko-opinnoissa se voi aiheuttaa erityisjärjestelyjä.

B NÄYTTÖTUTKINNOT

B1 Arvioinnin suunnittelu

Arvioinnin suunnittelu ei ole erillinen vaihe näyttötutkintojärjestelmässä. Se sisältyy näyttötutkintojen järjestämissopimukseen ja näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmaan sekä lisäksi näyttötutkintoon valmistavaan koulutuksen suunnitteluun. Tutkintotilaisuuksissa tapahtuvan osaamisen arvioinnin ja oppimisen arvioinnin näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa tulee aina perustua näyttötutkinnon perusteisiin. Arvioinnin, kuten muunkin toiminnan, laatu ja sen kehittäminen on otettava huomioon. Laadun kehittämiseksi selvitetään, miten tutkintotilaisuudet ja valmistavan koulutuksen aiemmat arviointimenetelmät ovat toteutuneet osaamisen arvioinnissa ja millaista palautetta tutkinnon suorittajat ja opiskelijat sekä työpaikat ovat antaneet.

Koulutuksen järjestäjä vastaa näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta sekä näihin liittyvästä ohjauksesta. Jos henkilö ei ole osallistunut näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen, henkilökohtaistamisesta vastaa näyttötutkinnon järjestäjä. Koulutuksen järjestäjä selvittää hakeutujan aiemmin hankkiman ja osoittaman osaamisen hakeutujan esittämien asiakirjojen ja muun hakeutujan antamaan selvitykseen perusteella ja arvioi yhdessä hakeutujan kanssa hänelle soveltuvan tutkinnon.

Tutkinnon suorittajan aikaisemmin hankitulla osaamisella voi olla merkitystä 1) näyttötutkintotilaisuuksien sisältöön ja aikatauluun ja 2) näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisältöön ja aikatauluun. Tarvittavan ammattitaidon hankkiminen perustuu tutkintoon hakeutumisvaiheessa todettuun tutkinnon suorittajan tarpeeseen hankkia lisää ammattitaitoa, jotta hän voi hyväksytysti osoittaa osaamisensa tutkintotilaisuuksissa.

Näyttötutkintoon valmistava koulutus

Koulutuksen järjestäjä suunnittelee yhdessä tutkinnon suorittajan kanssa missä ja miten tutkinnon suorittaja hankkii tutkinnon perusteissa edellytetyn ammattitaidon. Ammattitaidon hankkiminen suunnitellaan tutkinnonosittain. Koulutuksen järjestäjä suunnittelee yhdessä tutkinnon suorittajan kanssa myös mahdolliset ohjaus- ja tukitoimet sekä erityisen tuen menettelyt. Jos tutkinnon suorittajalla on tarve osallistua opiskeluvaihtoehtoja parantaviin opintoihin, koulutuksen järjestäjä suunnittelee yhdessä tutkinnon suorittajan kanssa näihin opintoihin osallistumisen. Suunnittelussa on otettava huomioon näyttötutkin-

toon hakeutumisen yhteydessä todettu tutkinnon suorittajan aiemmin hankkima ja osoittama osaaminen. Suunnitellessaan työpaikoilla tapahtuvaa oppimista koulutuksen järjestäjän on tehtävä yhteistyötä työpaikkojen kanssa.

Näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen suunnittelussa on syytä ottaa huomioon

- oppimisen arvioinnin toteutus
- opiskelijan oppimisen etenemisen seuranta ja palautteen antaminen opiskelijalle
- opiskelijan itsearviointitaitojen kehittäminen tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja hyväksytyin suorituksen kriteerien pohjalta ja
- näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen osallistumistodistuksen antaminen.

Näyttötutkinnot

Näyttötutkintojen järjestämissopimus perustuu ammatillisesta aikuis-koulutuksesta annettuun lakiin (631/1998, 7 §) ja asetukseen (812/1998, 5 §) sekä Opetushallituksen ohjeeseen (1/440/2012). Näyttötutkintojen järjestämissopimuksen 4 §:ssä sovitaan mm. tutkintotilaisuuksien järjestelyistä ja tutkintosuoritusten arvioijista. Lisäksi näyttötutkinnon järjestäjä sitoutuu perehdyttämään arvioijat tehtävään.

Näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa kuvataan yksityiskohtaisesti, miten kukin tutkinto aiotaan järjestää. Siinä kuvataan seuraavia arviointiin liittyviä asioita:

- 1) henkilökohtaistaminen tutkinnon järjestämisen eri vaiheissa
  - tutkinnon soveltuvuus näyttötutkintoon hakeutujalle
  - tutkinnon suorittajan aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen
  - hakeutumisen päätteeksi tehtävät johtopäätökset
  - arviointi- ja päätöksentekoprosessi aikaisemmin osoitetun osaamisen tunnustamiseksi
- 2) näyttötutkintotilaisuuksien järjestäminen
  - työpaikan tai työssäoppimispaikan soveltuvuuden arviointi ja valintakriteerit näyttötutkintotilaisuuksien järjestämiseen.
  - näyttötutkintotilaisuuksien sisältö tutkinnon osittain: 1) käytännön työtehtävät, joissa tutkinnon suorittaja osoittaa tutkinnon perusteissa vaaditun ammattitaidon kattavasti ja luotettavasti, 2) täydentävät ammattitaidon osoittamistavat, joilla varmistetaan kattavuus ja luotettavuus ja 3) tutkinnon perusteisiin mahdollisesti sisältyvien erillispätevyyksien suorittaminen

- 3) arvioijien valinta, osaamisen arviointi ja dokumentointi
- arvioijien valinta ja perehdyttäminen
  - osaamisen arviointi ja dokumentointi
  - arviointiesityksen tekeminen ja dokumentointi
  - arvioinnista, oikaisumenettelystä, tutkintosuoritusten uusinnasta ja arviointipäätöksestä tiedottaminen.

Tutkintotoimikunta hyväksyy arvioijat. Arvioijien tiedot lähetetään tutkintotoimikunnalle esimerkiksi 1) arvioijaluettelon muodossa, jota ylläpidetään Optima-kokousalustalla, 2) arviointiesitysten yhteenvedossa ja 3) tutkintotilaisuuksien ennakoilmoituksissa. Nimetyistä arvioijista on tutkintotoimikunnan päätöksen mukaan tarvittu seuraavia tietoja:

- nimi
- yritys tai organisaatio
- asema tai tehtävä yrityksessä
- ammatillinen koulutus
- työkokemus
- mitä kolmikannan tahoja edustaa
- onko osallistunut arvioijien perehdytykseen
- onko näyttötutkintomestari
- mitä tutkinnon osaa tai osia hän arvioi.

Arvioijilla tulee olla hyvä ammattitaito kyseisen näyttötutkinnon tai sen osan alalta, ja lisäksi hänen on tunnettava kyseessä olevan näyttötutkinnon perusteet ja osaamisen arvioinnin keskeiset periaatteet. Arvioijien tulee ottaa huomioon hallintolaissa (434/2003, 27 §) säädetyt esteellisyyden perusteet toimissaan arvioijina. Esteellisyys voi tulla kysymykseen myös silloin, kun opettaja on keskeisesti opettanut näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa, tai työpaikkaohjaaja toimii samalla myös tutkintosuoritusten arvioijana. Osaamisen arvioinnin objektiivisuutta voidaan lisätä perehdyttämällä arvioijia tehtävänsä ja arvioinnin kriteeriperusteisuudella.

Osaamisen arvioinnin ja dokumentoinnin suunnittelussa on otettava huomioon, että arviointi toteutetaan tutkintotilaisuuksissa tutkinnon suorittajan henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan mukaisesti. Arvioinnit dokumentoidaan asiakirjamalleihin, jotka ovat hyväksytyt näyttötutkinnon järjestämissuunnitelman liitteenä. Vaihtoehtoisesti arvioinnin dokumentointiin voidaan käyttää tutkintotoimikunnan laatimia arviointilomakkeita ja näyttötutkintoaineistoihin sisältyviä arviointilomakkeita. Opetushallitus on laatinut arviointiesitysten yhteenvedon, joka on saatavilla osoitteessa www.oph.fi/nayttotutkinnot. Arvioinnin tulee kattaa kaikki tutkinnon perusteissa määritellyt ammattitaitovaati-

mukset ja hyväksytyt suorituksen kriteerit. Tutkinnon suorittajalle tulee ennen tutkintotilaisuutta kertoa selkeästi, miten arvioinnin perusteita sovelletaan hänen kohdallaan. Tutkinnon suorittajalle tulee myös antaa mahdollisuus tutkintosuoritustensa itsearviointiin.

Tutkintotoimikunnat

Näyttötutkintojen järjestämisestä ja valvonnasta vastaavat Opetushallituksen yhteydessä toimivat tutkintotoimikunnat. Ne ovat lakisääteisiä luottamushenkilöelimiä, jotka on asetettu hoitamaan julkista tehtävää. Tutkintotoimikuntien jäsenet toimivat tehtävässään oman toimensa ohella ja virkavastuulla.

Tutkintotoimikuntien tehtävää, toimivaltaa ja vastuuta määrittelevät ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lainsäädännön (L 631/1998 ja A 812/1998) lisäksi säädökset hallintoasioiden käsittelystä ja hallinnon julkisuudesta. Keskeisimmät säädökset sisältyvät hallintolakiin (434/2003) ja lakiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999). Tutkintotoimikunnan keskeisenä työn perustana ovat Opetushallituksen määräykset tutkintotoimikunnan toimialaan kuuluvien näyttötutkintojen perusteista. Tutkintotoimikunta ja tutkinnon järjestäjä eivät voi jättää noudattamatta tutkinnon perusteita tai poiketa niistä. Lisäksi Opetushallitus on antanut määräyksen näyttötutkinnoista, näyttötutkintojen osista, näyttötutkintoihin tai niiden osiin valmistavasta koulutuksesta ja muusta ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisesta ammatillisesta lisäkoulutuksesta annettaviin todistuksiin merkittävistä tiedoista (20/011/2015).

Opetushallitus päättää tutkintotoimikuntien toimialoista ja alueista ja asettaa ne kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tutkintotoimikunnan toimialana on yksi tai useampi näyttötutkinto. Kaikki tutkintotoimikunnat ovat valtakunnallisia. Tutkintotoimikuntaan nimetään enintään yhdeksän jäsentä, jotka edustavat työnantajia, työntekijöitä, opettajia ja, jos itsenäinen ammatinharjoittaminen on alalla laajuudeltaan merkittävää, itsenäisiä ammatinharjoittajia. Tarvittaessa tutkintotoimikuntaan voidaan nimittää pysyviä asiantuntijoita. Työnantajien ja työntekijöiden edustajia tulee olla yhtä monta. Kaksikielisten tutkintotoimikuntien tulee olla kielellisesti riittävän edustavia. Opetushallituksen tulee tutkintotoimikuntien jäseniä nimittäessään ottaa huomioon naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettu laki (609/1986).

Tutkintotoimikunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja sihteerin tutkintotoimikunnan toimikaudeksi. Toimikunnan esityksestä Opetushallitus voi nimittää tutkintotoimikunnalle ulkopuolisen sihteerin.

Tutkintotoimikuntien tehtävinä ovat muun muassa vastata näyttötutkintojen järjestämisestä ja valvonnasta, sopia näyttötutkintojen järjestämisestä koulutuksen järjestäjien ja tarvittaessa muiden yhteisöjen ja säätiöiden kanssa, joilla on riittävä asiantuntemus, päättää näyttötutkintojen arvioinnista antamalla tutkintotodistuksen tai todistuksen tutkinnon osan suorittamisesta sekä päättää arvioinnin oikaisemisesta.

B2 Arvioinnista tiedottaminen

Näyttötutkinnon järjestäjän tehtävänä on huolehtia ennen tutkintotilaisuuden aloittamista, että tutkinnon suorittajalla on riittävät tiedot siitä, mitä osaamista tutkintosuorituksissa edellytetään. Mitkä ovat tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja hyväksytyin suorituksen kriteerit? Samoin tutkinnon suorittajalle on syytä selvittää, miten 1) todistukseen tuleva ammatillisen perustutkinnon arvosana muodostuu ja 2) miten hyväksyty/hylätty-asteikko poikkeaa numeerisesta arvioinnista.

Suunnitelmallisuus on tehokkaan tiedottamisen laatuvaatimus. Arvioinnista tiedottamisen on tapahduttava suunnitelmallisesti kertomalla tarpeellista tietoa (mitä tiedotetaan) oikeaan aikaan (milloin tiedotetaan) oikeille henkilöille (kenelle tiedotetaan) selkeästi ja varmistamalla perillemeno (miten tiedotetaan).

Tarpeellinen tieto täsmentää arvioinnin ongelmiin liittyviä kysymyksiä ja antaa niihin vastauksia. On ratkaistava, mikä tieto on tarpeellista eri ryhmille.

Oikeaan aikaan tapahtuva tiedottaminen tarkoittaa sitä, että kaikki arviointiin osallistuvat henkilöt ja tutkinnon suorittaja, jonka tutkintosuorituksia arvioidaan, saavat etukäteen tarkan tiedon arvioinnin periaatteista ja niiden soveltamisesta.

Oikeita henkilöitä ja toimijoita tiedottamisessa ovat kaikki ne, joita arviointi koskee: tutkinnon suorittajat, arvioijat, työpaikkaohjaajat, työpaikkakouluttajat, tutkintotoimikunnat ja koulutuksen tai tutkinnon hankkijat. Kohderyhmään kuuluvien määrä vaihtelee tapauskohtaisesti.

Selkeys on tärkeää tiedotettaessa. Viestinnässä syntyy helposti väärinkäsityksiä, joilta voi välttyä ainakin jossakin määrin käyttämällä tavallisia ilmaisuja ja esimerkkejä.

Viestin perillemeno kannattaa varmistaa konkreettisesti. Tulkitsevatko eri kohderyhmät asiat samalla tavalla? Saavuttaako tieto kaikki asianosaiset? Pelkkä tiedottaminen ei aina riitä, vaan tarvitaan niitä, jotka selventävät sisältöjä. Tämä edellyttää avoimuutta ja vuorovaikutteista ilmapiiriä.

Näyttötutkinnoissa tiedotettavia asioita ovat seuraavat:

- arvioinnin tehtävät ja tavoitteet eli miksi arvioidaan
- aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen
- arviointimenetelmät

- oppimisen arviointi näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa ja sen merkitys
- hyväksytyt suorituksen kriteerit
- osaamisen arviointi
- arviointiesityksen tekeminen
- arvioinnista päättäminen
- hylätyn tutkinnon osan uusiminen
- arvosanan korottaminen ammatillisissa perustutkinnoissa
- arvioinnin oikaisu
- arviointipäätöksestä tiedottaminen
- todistukset näyttötutkintoihin valmistavasta koulutuksesta ja muusta ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisesta ammatillisesta lisäkoulutuksesta
- tutkintotodistuksen antaminen ja todistuksen sisältö
- todistus tutkinnon osan suorittamisesta.

B3 Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Osaamista voidaan hankkia monin eri tavoin ja eri aikoina. Oppimista tapahtuu virallisessa (formaalissa) koulutuksessa oppilaitoksissa, mutta myös työelämässä, perheen piirissä, harrastusten parissa ja muuna arkioppimisena (informaali oppiminen). Arkioppiminen on useimmiten ”vahingossa tapahtuvaa” oppimista eli toimintaa, jota ei ole suunniteltu erilliseksi oppimistapahtumaksi. Oppiminen voi olla myös suunniteltua ja tavoitteellista. Nonformaalissa oppimisessa suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus ovat oppijan itsensä määrittelemiä.

Elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaan osaaminen tulee saada näkyväksi eli tunnistaa ja tunnustaa riippumatta siitä, miten osaaminen on hankittu. Virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella opitun osaamisen tunnustaminen on yksi Euroopan komission elinikäisen oppimisen aihealueista. Tavoitteeksi on asetettu erityisesti epävirallisessa (nonformaalinen) ja arkioppimisessa (informaalinen) saavutettujen oppimistulosten tunnistamisen ja tunnustamisen menetelmien kehittäminen.

Osaamisen tunnustaminen mahdollistaa joustavammat oppimispolut ja urasuunnitelmat. Aikaisemmin osoitetun osaamisen tunnustamisella voidaan lyhentää tutkinnon suorittamisaikaa, lyhentää näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta ja tehostaa koulutusta. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ovat osa henkilökohtaistamisprosessia. Jokaiselle tutkinnon suorittajalle laaditaan aiemmin hankitun osaamisen perusteella henkilökohtaistamista koskeva asiakirja, jossa sovitaan näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta.

Aikaisemmin osoitetun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista säädellään seuraavissa säännöksissä ja määräyksissä:

- Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998, 8 a §
- Valtioneuvoston asetus ammatilliseen aikuiskoulutukseen liittyvästä henkilökohtaistamisesta 25.6.2015.

Näiden säädösten ja määräysten lisäksi Opetushallitus ohjeistaa osaamisen tunnustamisesta **Näyttötutkinto-oppaassa 2015**, joka on luettavissa osoitteessa www.oph.fi/nayttotutkinnot elokuussa 2015.

Näyttötutkintojärjestelmässä osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen toteutetaan näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen ja tutkinnon suorittamisen henkilökohtaistamisessa.

Koulutuksen järjestäjä selvittää hakeutujan aiemmin hankkiman ja osoittaman osaamisen hakeutujan esittämien asiakirjojen ja muiden hakeutujan antamien selvitysten perusteella ja arvioi yhdessä hakeutujan kanssa hänelle soveltuvan tutkinnon. Osaaminen tunnustetaan käyttämällä monipuolisesti erilaisia alalle soveltuvia menetelmiä, esimerkiksi haastatteluja, testejä ja työnäytteitä. Osaamisen tunnustamisessa selvitetään, millaista osaamista henkilö on hankkinut työkokemuksella ja koulutuksella, tutkinnon alaan liittyvässä harrastustoiminnassa tai luottamustehtävissä. Lisäksi selvitetään, onko hän suorittanut erillispätevyyksiä. Osaamisen tunnustamisessa voidaan hyödyntää osaan.fi-verkko-osoitteesta löytyvää ohjelmaa. Suoritettava tutkinto ja noudatettavat tutkinnon perusteet, mahdollinen osaamisala ja tutkinnon osat kirjataan henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan kohtaan. Tutkinnon suorittajan aiemmin hankkima ja osoittama osaaminen kirjataan henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan kohtaan 3.

Jos hakeutuja on suorittanut **voimassa olevien ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon perusteiden mukaisen tutkinnon osan tai osia**, jotka voidaan liittää osaksi suoritettavaa tutkintoa siten kuin tutkinnon muodostumisesta tutkinnon perusteissa määrätään, koulutuksen järjestäjä toimittaa tiedon hakeutujan aiemmin suorittamista tutkinnon osista tutkintotoimikunnalle. Tutkinto tai tutkinnon osa kirjataan henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan kohtaan 4.

Jos hakeutuja on suorittanut muita kuin edellä mainittuja tutkintoja tai tutkinnon osia, koulutuksen järjestäjä toimittaa niistä tiedon näyttötutkinnon järjestäjän nimeämille tutkintosuoritusten arvioijille. Arvioijien tehtävänä on arvioida, vastaavatko tutkinnot tai tutkinnon osat suoritettavan tutkinnon perusteita sekä varmistaa hakeutujan osaamisen ajantasaisuus. Arvioinnin perusteella arvioijat esittävät tutkintotoimikunnille, miltä osin näin todennettu osaaminen soveltuu tunnustettavaksi vastaamaan suoritettavan tutkinnon osia. Tutkinto tai tutkinnon osa kirjataan henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan kohtaan 5.

Jos hakeutujalla on muuta aiemmin hankkimaa tai osoittamaa osaamista, jota suoritettavan tutkinnon perusteissa tutkinnon osan tai tutkinnon osien suorittamiseksi edellytetään, koulutuksen järjestäjä ohjaa hakeutujan suoraan tutkintotilaisuuteen. Tällöin tutkinto tai tutkinnon osa on mahdollista suorittaa ilman valmistavaa koulutusta tai muuta lisäammattitaidon hankkimista.

Osaamisen tunnustamisesta päättäminen

Tutkintotoimikunta päättää tutkinnon osittain osaamisen tunnustamisesta. Tutkintotoimikunta ei tunnusta pääsääntöisesti yksittäisiä ammattitaitovaatimuksia

tai pelkästään työn lopputulosta. Näyttötutkinnon järjestäjä tunnustaa tutkinnon perusteisiin sisältyvät todistukset erillispätevyksien suorittamisesta, mikäli kyseinen todistus on voimassa.

Osaamisen tunnustamisessa on otettava huomioon sellaiset tutkinnot ja tutkinnon osat, joiden ammattitaidon osoittamistavoista tai näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja laajuudesta säädetään muussa lainsäädännössä. Tällaisia ovat esimerkiksi vartijan ammattitutkinto, turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto, liikenneyrittäjäkurssi yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinnossa ja linja-autonkuljettajan ammattitutkinnossa, ajoneuvonosturin-kuljettajan ammattitutkinto, lentokoneasennuksen perustutkinto ja kuljetusalan perustason ammattipätevyys.

Näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen henkilökohtaistamisen dokumentointi

Henkilökohtaistamista koskevaan asiakirjaan merkitään seuraavat tiedot hakeutumisen henkilökohtaistamisen päättyessä:

- 1) tutkinnon suorittajan nimi;
- 2) suoritettava tutkinto ja noudatettavat tutkinnon perusteet, mahdollinen osaamisala ja tutkinnon osat;
- 3) tutkinnon suorittajan aiemmin hankkima ja osoittama osaaminen;
- 4) tiedot niistä tutkinnon osista, jotka on ilmoitettu tutkintotoimikunnalle niiden liittämiseksi tutkintosuoritukseen;
- 5) tiedot niistä tutkinnon osista, joiden tunnustamista koskeva esitys on tehty tutkintotoimikunnalle osaamisen tunnustamista varten;
- 6) valmistavan koulutuksen ja muun tarvittavan ammattitaidon hankkimisen tarve sekä muut johtopäätökset;
- 7) tarvittava ohjaus ja tuki;
- 8) mahdollisesti tarvittavat opiskeluvalmiuksia parantavat opinnot;
- 9) näyttötutkinnon järjestäjä.

B3.1 Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnossa

Henkilökohtaistamisesta säädetään ammatillista aikuiskoulutusta koskevan lain (631/1998) 8 a §:ssä ja valtioneuvoston asetuksessa ammatilliseen aikuiskoulutukseen liittyvästä henkilökohtaistamisesta.

Näyttötutkinnossa henkilökohtaistaminen jakautuu kolmeen vaiheeseen: koulutukseen hakeutuminen, tutkinnon suorittaminen ja tarvittavan ammattitaidon hankkiminen. Koulutuksen järjestäjä huolehtii siitä, että näyttötutkintoon hakeutuja, tutkinnon suorittaja ja näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa olevan opiskelija saa riittävästi ohjausta, neuvontaa ja tukea tutkinnon suorit-

tamisen eri vaiheissa. Jos henkilö ei ole osallistunut näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen, henkilökohtaistamisesta vastaa näyttötutkinnon järjestäjä.

Hakeutumisvaiheessa selvitetään, mitä aiemmin hankittua ja osoitettua osaamista tutkintoon hakeutujalla on, mistä osaamisesta hänellä on luotettavia dokumentteja osaamisen tunnustamisen pohjaksi ja minkä hankitun osaamisen turvin hänet voidaan ohjata suoraan näyttötutkintotilaisuuteen (B3.1). Samoin selvitetään, mitä tutkinnon perusteiden mukaista osaamista hänen on hankittava lisää saadakseen ammattitaitonsa tutkinnon ammattitaitovaatimusten mukaiseksi.

Hakeutumisvaiheen jälkeen henkilö joko aloittaa tutkinnon suorittamisen tutkintotilaisuuksissa tai lähtee hankkimaan tarvittavaa ammattitaitoa sen mukaan, millaista aiemmin hankittua osaamista näyttötutkintoon hakeutujalla on.

Näyttötutkinnon suorittamisen henkilökohtaistaminen

Koulutuksen järjestäjä suunnittelee yhdessä tutkinnon suorittajan kanssa, miten tutkinnon suorittaja osoittaa tutkinnon perusteissa edellytetyn ammattitaidon. Ammattitaidon osoittaminen suunnitellaan tutkinnon osittain. Henkilökohtaistamista koskevaan asiakirjaan kirjataan tutkinnon suorittamisen osalta ainakin seuraavat tiedot:

- tutkintotilaisuuksien ajankohdat, paikat ja sisältö;
- arvioijat tutkinnon osittain;
- mahdollisen erityisen tuen tarpeen mukaiset toimenpiteet tutkintotilaisuuksien järjestelyissä.

Koulutuksen järjestäjä suunnittelee yhdessä tutkinnon suorittajan kanssa missä ja miten tutkinnon suorittaja hankkii tutkinnon perusteissa edellytetyn ammattitaidon. Ammattitaidon hankkiminen suunnitellaan tutkinnon osittain. Koulutuksen järjestäjä suunnittelee yhdessä tutkinnon suorittajan kanssa myös mahdolliset ohjaus- ja tukitoimet sekä erityisen tuen menettelyt. Jos tutkinnon suorittajalla on tarve osallistua opiskeluvälmiuksia parantaviin opintoihin, koulutuksen järjestäjä suunnittelee yhdessä tutkinnon suorittajan kanssa näihin opintoihin osallistumisen. Suunnittelussa on otettava huomioon näyttötutkintoon hakeutumisen yhteydessä todettu tutkinnon suorittajan aiemmin hankkima ja osoittama osaaminen. Suunnitellessaan työpaikoilla tapahtuvaa oppimista koulutuksen järjestäjän on tehtävä yhteistyötä työpaikkojen kanssa. Henkilökohtaistamista koskevaan asiakirjaan kirjataan tarvittavan ammattitaidon hankkimisen tavoitteet, sisällöt ja tavat sekä mahdollisen erityisen tuen tarpeen mukaiset toimenpiteet valmistavan koulutuksen ja muun tarvittavan ammattitaidon hankkimisen osalta.

Henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan sekä siihen tehdyt muutokset allekirjoittavat koulutuksen järjestäjä ja tutkinnon suorittaja. Oppisopimuskoulutuksessa henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan allekirjoittaa myös tutkinnon suorittajan työnantaja.

B3.2 Henkilökohtainen opiskeluohjelma oppisopimuskoulutuksessa

Asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/1998, 6 §) on säädetty **oppisopimuskoulutuksessa laadittavasta henkilökohtaisesta opiskeluohjelmasta**.

Henkilökohtainen opiskeluohjelma sisältää seuraavat tiedot:

1. suoritettava tutkinto, opetuksessa noudatettava opetussuunnitelman tai näyttötutkinnon peruste sekä tutkinnon laajuus
2. keskeiset työtehtävät
3. koulutukseen sisältyvä tietopuolinen opetus
4. tietopuolisten opintojen ajoittuminen koulutusajalle
5. vastuulliset kouluttajat
6. muut opintojen järjestämisen kannalta tarpeelliset seikat.

Jos näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamista koskevat tiedot, joita edellytetään valtioneuvoston asetuksessa ammatilliseen aikuis-koulutukseen liittyvästä henkilökohtaistamisesta, merkitään henkilökohtaiseen opiskeluohjelmaan, toimii henkilökohtainen opiskeluohjelma henkilökohtaistamista koskevana asiakirjana. Henkilökohtaisen opiskeluohjelman laativat opiskelija, työnantaja ja koulutuksen järjestäjä yhdessä.

Kun opiskelijalle oppisopimuskoulutuksessa tunnustetaan ja tunnustetaan aikaisemmin joko työkokemuksella tai koulutuksella hankittua osaamista, merkitään osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen henkilökohtaiseen opiskeluohjelmaan. Osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen tekeminen on ajoitettava aina siten, että henkilökohtainen opiskeluohjelma on liitettävissä oppisopimukseen.

B4 Oppimisen arviointi näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa

Ammattitaidon oppiminen ja ammatillinen kasvu (ammatillisen identiteetin kehittyminen) tarkoittavat aikaisempien tieto-, ajatus- ja toimintamallien täydentämistä ja uudelleenjärjestämistä. Oppimisen arvioinnilla tuetaan opiskelijan yksilöllistä tapaa jäsentää, hankkia, käsitellä ja arvioida opetuksessa saatua tietoa ja taitoa. Jokaisella on aikaisempien tieto-, ajatus- ja toimintamalliensa perusteella erilainen lähtötilanne osaamisessaan, jonka pohjalta hän hahmottaa ja vastaanottaa uutta. Opettajan ja kouluttajan tehtävä on arvioinnin avulla tukea opiskelijan ammatillista kasvua haluttuun suuntaan. Opiskelija tarvitsee omassa ammatillisessa kasvussaan sellaisen henkilön tukea, joka osaa keskustella ja antaa palautetta siitä, miten edetään kohti työelämän ja tutkinnon perusteiden edellyttämää ammattitaitoa. Syvälinen oppiminen vaatii oppimiskokemusten käsittelyä kokeneiden työntekijöiden ja opettajien kanssa.

Oppimisen arviointi on opiskelijan tukemista ja ohjaamista ammattitaitovaatimusten saavuttamisessa (ohjaava ja kannustava arviointi), oppimisen etenemisen seuraamista sekä opiskelijan itsearviointitaidon kehittämistä. Oppimisen arvioinnin perusteella tehdään mahdolliset muutokset opetukseen ja oppimisen tukemiseen parempiin oppimistuloksiin pääsemiseksi.

B4.1 Oppimisen arviointi näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa

Näyttötutkintojärjestelmässä oppimista arvioidaan näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa, työssä oppimisen aikana, oppisopimuskoulutuksen tietopuolisten opintojen aikana tai esimerkiksi palautteena verkko-opinnoista. Valmistavassa koulutuksessa opettajien ja ohjaajien velvollisuus on seurata opiskelijan oppimista ja osaamisen kehittymistä ohjaamalla ja kannustamalla tutkinnon ammattitaitovaatimusten saavuttamiseen. Edistymisestä annetaan opiskelijalle palautetta. Työpaikalla tai työssäoppimispaikalla työpaikkaohjaaja tai työpaikkakouluttaja ja mahdollisesti esimies antavat palautetta oppimisen edistymisestä sekä ohjaavat oppimaan lisää.

On tärkeää, että valmistavassa koulutuksessa oleva saa edistymisestään palautetta ja yhdessä opettajien ja työpaikkakouluttajien tai työpaikkaohjaajien kanssa voidaan todeta, milloin opiskelijalla on riittävästi valmiuksia suorittaa tutkinto. Aikuisopiskelijat tarvitsevat kannustusta näkemään omat vahvuutensa ja suhtautumaan osaamisensa puutteisiin voitettavissa olevina haasteina. Mahdollisiin oppimisvaikeuksiin tulee puuttua ajoissa ja ottaa huomioon, että aikuisen oppimisvaikeuksiin puuttuminen vaatii ohjaajalta ja opettajalta erityisiä taitoja ja hienotunteisuutta.

Yksi valmistavan koulutuksen tehtävä on itsearvioinnin kehittäminen. Opiskelijaa ohjataan ja kannustetaan arvioimaan itseään työntekijänä suhteessa tutkinnon perusteissa edellytettyihin ammattitaitovaatimuksiin. Vaikka osa opiskelijoista on jo pitkään työskennellyt suorittavan tutkinnon alalla, ei itsensä realistinen arvioiminen, varsinkaan suhteessa tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukseen, ole itsestään selvää. Kun opiskelijaa ohjataan arvioimaan itseään suhteessa tutkinnon ammattitaitovaatimukseen ja arvioinnin kriteereihin, samalla opiskelijaa autetaan myös sisäistämään tutkinnon suorittamisessa vaaditut ammattitaitovaatimukset ja osaamisen taso.

Valmistavan koulutuksen ja työssä oppimisen tarkoitus on hankkia tutkinnon perusteiden mukainen ammattitaito, jonka tutkinnon suorittaja osoittaa tutkintotilaisuudessa. Valmistavan koulutuksen ja työpaikalla tapahtuvan oppimisen arviointi on erotettava selkeästi osaamisen arvioinnista tutkintotilaisuuksissa. Oppimisen arviointi ei saa vaikuttaa osaamisen arviointiin. Näyttötutkintoon valmistavasta koulutuksesta annettaviin osallistumistodistuksiin merkitään tiedot koulutuksen sisällöstä ja koulutuksen kestosta. Todistuksen allekirjoittaa koulutuksen järjestäjä. Tarkempia tietoja koulutuksen sisällöstä voidaan antaa esimerkiksi opintorekisteriotteella.

Lisätietoja opiskelijan ohjaamisesta ja oppimisen arvioinnista Opetushallituksen ohjeesta Työpaikkaohjaajien koulutus 3 ov, joka on saatavilla osoitteessa http://www.oph.fi/julkaisut/2012/tyopaikkaohjaajien_koulutus.

B4.2 Oppimisen arviointi oppisopimuskoulutuksessa

Oppisopimuskoulutuksessa tapahtuvaan oppimisen arviointiin sovelletaan samoja periaatteita kuin ne, jotka on kuvattu luvussa B4.1. Oppisopimuskoulutus koostuu työpaikalla tapahtuvasta koulutuksesta ja tietopuolisista opinnoista. Oppisopimuskoulutuksessa tietopuolisten opintojen oppimista arvioi opetuksesta vastaava opettaja. Työpaikalla tapahtuvassa koulutuksessa oppimista arvioi työnantajan nimeämä henkilö.

B5 Osaamisen arviointi

B5.1 Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit

Ammatillisten tutkintojen ammattitaitovaatimukset määräytyvät työelämän edellyttämän osaamisen ja tutkintotyyppin (ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto, erikoisammattitutkinto) mukaisesti. Ammatillisten tutkintojen tutkintotyyppit on määritelty laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998) ja laissa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998).

Kun ammatillinen perustutkinto suoritetaan näyttötutkintona, ovat arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit luvun A5.1 mukaiset.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa arvioinnin kohteet on määritelty osaamisalueina, joihin arvioinnissa on kiinnitettävä erityistä huomiota. Jokaiseen tutkinnon osaan on laadittu omat arvioinnin kohteet ammattitaitovaatimusten mukaisesti.

Ammattitaitovaatimukset määrittävät, mitä tutkinnon suorittajan on osattava tehdä. Arvioinnin kriteerit määrittävät, miten eli minkä tasoisesti ammattitaitovaatimusten edellyttämä työ on osattava tehdä, jotta tutkintosuoritus on hyväksytty. Vuodesta 2014 alkaen on uusissa ammatti- ja erikoisammattitutkintojen perusteissa ainoastaan **hyväksytyt suorituksen kriteerit**. Käsitteet arvioinnin kohteet ja arvioinnin kriteerit ovat näin ollen poistumassa ammatti- ja erikoisammattitutkintojen perusteista.

B5.2 Osaamisen arviointi näyttötutkinnoissa

Näyttötutkinnoissa tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa tutkintotilaisuuksissa henkilökohtaisen tutkintosuunnitelman mukaisesti. Näyttötutkinnon perusteet ovat Opetushallituksen määräys. Tutkintotoimikunta ja tutkinnon järjestäjä eivät voi jättää noudattamatta tutkinnon perusteita tai poiketa niistä.

Tutkinnon suorittajan osaamista tutkintotilaisuudessa arvioivat tehtävänsä perehdytetyt, tutkintotoimikunnan hyväksymät arvioijat. Ammatillisissa perustutkinnoissa hyväksytyt tutkintosuoritukset arvioidaan asteikolla tyydyttävä 1, hyvä 2 ja kiitettävä 3. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa tutkintosuoritus arvioidaan asteikolla hyväksytty/hylätty.

Ammattitaidon osoittaminen

Ammattitaito osoitetaan pääsääntöisesti työelämän todellisissa työtehtävissä. Koska ammattitaidon hallinnassa korostetaan kokonaisuuksien hallintaa, tulisi työpaikan tai työssäoppimispaikan valinnassa ja sen soveltuvuuden arvioinnissa pyrkiä siihen, että tutkinnon suorittaja voi tutkintotilaisuudessa osoittaa kattavasti tutkinnon osan edellyttämän ammattitaidon.

Jos ammattitaitoa ei voida arvioida kattavasti, tutkinnon suorittaja voi käytännön työtehtävien lisäksi täydentää tutkintosuoritustaan tarvittaessa, jotta kaikki ammattitaitovaatimukset tulevat kattavasti, luotettavasti ja tutkinnon perusteiden mukaisesti osoitetuiksi. Tutkintotilaisuudessa osoitettua osaamista voidaan täydentää muun muassa haastatteluilla ja erillisillä tehtävillä.

Ammattitaidon osoittamisessa on otettava huomioon näyttötutkinnon perusteiden ammattitaidon osoittamistavat sekä ne tutkinnot tai tutkinnon osat, joita määrittelevät EU:n direktiivit tai muu erillislainsäädäntö. Näissä tutkinnoissa (esimerkiksi lihantarkastajan ammattitutkinto, vartijan ammattitutkinto ja ajoneuvonosturinkuljettajan ammattitutkinto) on tutkinnon osia, joissa tutkinto tai tutkinnon osa on järjestettävä kyseisen erillislainsäädännön mukaisesti.

Arvioijat

Näyttötutkinnoissa tutkinnon suorittajan osaamista arvioivat henkilöt edustavat kolmikantaisesti työnantajia, työntekijöitä ja opetusalaan sekä tarvittaessa itsenäisiä ammatinharjoittajia. Arvioijilla on hyvä olla varahenkilöt esimerkiksi sairastumisen varalle. Arvioija voi edustaa vain yhtä kolmikannan osapuolta, joka on henkilön pääasiallisen työtehtävän mukainen.

Tutkintosuoritusten arvioijilla tulee olla hyvä ammattitaito kyseisen näyttötutkinnon tai sen osan alalta. Lisäksi heidän on tunnettava arvioitavana olevan tutkinnon perusteet, osaamisen arvioinnin keskeiset periaatteet sekä arvioitavan tutkinnon osan ammattitaidon osoittamistavat. Tutkintotoimikunta ja näyttötutkinnon järjestäjä sopivat arvioijien valintakriteereistä näyttötutkintojen järjestämissopimuksen 4 §:ssä. Näyttötutkinnon järjestäjä vastaa siitä, että tutkintotoimikunta saa tiedot arvioijista näyttötutkintojen järjestämissopimuksessa sovitulla tavalla. Tutkinnon järjestäjä huolehtii arvioinnin järjestämisestä myös tilanteessa, jossa suunniteltu arvioija on estynyt tulemaan tutkinnon suorittajan ja hänen työpaikkansa kanssa sovittuun tutkintotilaisuuteen.

Näyttötutkinnon järjestäjä on näyttötutkintojen järjestämissopimuksessa sitoutunut siihen, että arvioijat on perehdytetty arviointitehtäväänsä huolellisesti. Heidät on perehdytetty suoritettavan näyttötutkinnon perusteisiin ja niissä määriteltyihin ammattitaitovaatimuksiin, arvioinnin kohteisiin, arvioinnin kriteereihin ja ammattitaidon osoittamistapoihin. Arvioijat ovat myös perehtyneet tutkinnon suorittajan henkilökohtaistamista koskevaan asiakirjaan siitä, miten osaaminen osoitetaan tutkintotilaisuudessa. Arvioijat vastaavat siitä, että tutkinnon suorittajan osaaminen arvioidaan oikeudenmukaisesti, ammattitaitoisesti ja tutkinnon perusteiden mukaisesti.

Osaamisen arviointi

Tutkintotilaisuudessa arvioija tai arvioijat arvioivat tutkinnon suorittajan osaamista seuraamalla ja havainnoimalla hänen työskentelyään suhteessa tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksiin, arvioinnin kohteisiin ja kriteereihin. Tutkintosuoritus on työpaikan arkista työtoimintaa, joka eroaa normaalista työpäivästä vain siten, että työskentelyä arvioidaan. Tutkintosuoritus voi olla tuotanto- tai palveluprosessin mukainen yhtenäinen kokonaisuus tai koostua useista yksittäisistä tutkintosuorituksista. Tutkinnon suorittajan ja arvioijien tulee olla perillä tutkinnon perusteissa määritellyistä ammattitaitovaatimuksista, arvioinnin kohteista ja kriteereistä jo ennen tutkintotilaisuutta. Samoin kaikkien osapuolten tulee tietää, missä työtehtävissä tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa. Tämän tiedon pohjalta arvioijat seuraavat tutkinnon suorittajan työntekoa.

Mikäli tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksia joudutaan osoittamaan useammassa työprosessin vaiheessa, voidaan ennen tutkintotilaisuutta sopia arvioijien kesken työnjaosta. Tutkinnon osan arviointiesityksen tekevät kuitenkin arvioijat yhdessä (ks. luku B5.2). Opetushallitus suosittelee, että yhdellä arvioijista on näyttötutkintomestarin koulutus. Arvioijia valittaessa tulee harkita myös esteellisyyksymyksiä. Esteellisyys voi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun opettaja, joka on keskeisesti opettanut näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa, tai työpaikkaohjaaja toimii samalla myös tutkintosuoritusten arvioijana. Tietoja esteellisyydestä ja esteellisyysperusteista on luettavissa hallintolaista (L 434/2003, 27–29 §). Arvioijien perehdyttämisellä tehtäväänsä ja kriteeriperustaisella arvioinnilla objektiivisuutta voidaan lisätä. Arvioijien on myös muistettava korrektius ja salassapitovelvollisuus. Tutkinnon suorittajan selviytymisestä ei voi julkisesti keskustella. Arvioijien mahdollisen esteellisyyden selvittämisestä ja ratkaisemisesta sovitaan näyttötutkinnon järjestämisuunnitelmassa. Arvioijan esimies- tai vertaisasema sinänsä ei ole esteellisyyden peruste, ellei esteellisyys johdu muista syistä.

Arvioijat kirjaavat tutkintotilaisuudessa tekemänsä havainnot tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja arvioinnin kohteiden ja kriteerien pohjalta. Arvioinnin dokumentoinnissa käytetään asiakirjamalleja, joihin kirjataan kolmikannan edustajien arvioinnit, tutkinnon osan ja koko tutkinnon suorittaminen. Nämä arviointilomakkeet voivat olla tutkintotoimikunnan laatimia tai hyväksymiä. Jälkimmäisessä tapauksessa näyttötutkinnon järjestäjä laatii asiakirjamallit ja lähettää ne näyttötutkinnon järjestämisuunnitelman liitteenä hyväksyttäväksi tutkintotoimikunnalle.

Arvioija ei saa häiritä tutkintosuorituksen etenemistä. Tutkinnon suorittajan haastattelu ja suullinen kuuleminen on järjestettävä niin, ettei se häiritse tai keskeytä tuotanto- ja palveluprosessin mukaisia työtehtäviä. Joissakin näyttötutkinnoissa on arvioinnin kriteerejä, jotka liittyvät esimerkiksi potilasturvallisuuteen, tietosuojaan ja työturvallisuuteen. Jos tutkinnon suorittaja ei noudata em. säännöksiä, arvioija voi keskeyttää tutkintotilaisuuden. Keskeyttäminen johtaa tutkinnon osan hylkäämiseen. Tutkintotilaisuuden keskeyttämisen mahdollisuus on syytä ottaa huomioon arvioijien perehdyttämisessä.

Tutkinnon suorittajalle on annettava mahdollisuus suoritustensa itsearviointiin. Tutkinnon suorittaja esittää itsearviointinsa suullisesti tai kirjallisesti. Lisäksi tutkinnon suorittajalle on tarvittaessa annettava mahdollisuus täydentää tutkintosuorituksiaan suullisesti. Tutkinnon suorittajan suullisen täydentämisen lisäksi on muitakin täydentäviä ammattitaidon osoittamistapoja, jotka on otettava huomioon osaamisen arvioinnissa. Useissa tutkinnon perusteissa edellytetään kirjallisten dokumenttien tuottamista, esimerkiksi työsuunnitelma, hoitosuunnitelma ja liiketoimintasuunnitelma, jotka on arvioitava ennen varsinaista tutkintosuoritusta tai arviointiesityksen tekemistä. Arvioinnin periaatteiden mukaisesti tutkinnon suorittajalle on hyvä antaa palautetta tutkintotilaisuuden päätyttyä. Tässä palautetilanteessa arvioija tai arvioijat ja tutkinnon suorittaja keskustele- vat tutkintosuorituksesta tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja arvioinnin kriteereiden pohjalta.

Arvioijien työnjako

Tutkinnon osa muodostaa ammatin osa-alueen, joka voidaan erottaa luonnol- lisesta työprosessista omaksi kokonaisuudekseen. Jokainen tutkinnon osa on arvioitava erikseen. Työelämän sekä opettajien edustajat tekevät kolmikantai- sesti huolellisen ja monipuolisen arvioinnin. Lähtökohtana on aina kolmikan- tainen arviointi, mutta on tilanteita, joihin kaikkien arvioijien ei ole mahdollista osallistua. Tällöin tämän yhden arvioijan on kuitenkin dokumentoitava tutkin- tosuorituksen arviointi siten, että arviointiesitystä tehtäessä kaikki kolmikan- nan edustajat ovat voineet perehtyä ko. tutkintosuorituksen arviointiin. Sellaisia tilanteita, joihin kaikkien arvioijien ei ole mahdollista osallistua, voivat olla esimerkiksi seuraavat: 1) tutkintotilaisuudessa saatetaan käsitellä sellaisia asi- oita tai dokumentteja, joita voidaan pitää luottamuksellisina tai joiden voidaan katsoa kuuluvan liikesalaisuuksien piiriin, 2) tutkintotilaisuus on luonteeltaan luottamuksellinen: neuvottelu, myyntitilanne tai jopa kehityskeskusteluun ver- rattava, 3) työtila saattaa olla sellainen, että usean ”ylimääräisen” henkilön lä- snäolo häiritsee työpaikan normaaleja rutiineja.

Arvioijien perehdyttäminen

Näyttötutkintojen järjestämissopimuksen 4 §:ssä näyttötutkinnon järjestäjä on sitoutunut perehdyttämään arvioijat tutkintasuoritusten arviointiin. Tämän perusteella arvioijat on perehdytettävä tehtävään. Lisäksi arvioijien tiedoissa tai arvioijaluettelossa tutkinnon järjestäjän tulee selvittää tutkintotoimikunnalle, onko arvioijat perehdytetty arviointitehtävään.

Kun tutkinnon järjestäjä järjestää arvioijien perehdyttämistilaisuuksia, on otettava huomioon se, miten nimenomaan työelämästä tulevat arvioijat voivat osallistua tilaisuuksiin, jotka eivät aina kuulu normaaleihin työtehtäviin. Tämä edellyttää perehdyttämisessä erilaisia järjestelyjä. Perehdyttäminen voidaan pilkkoa lyhyihin jaksoihin, joita toteutetaan työpaikalla. Perehdyttäminen toteutetaan työajan ulkopuolella, henkilökohtaisella keskustelulla, verkko-opintoina tai kirjallisen aineiston avulla. Nämä tavat ovat soveltuvia erityisesti silloin, kun arvioijia opastetaan tuntemaan näyttötutkintojärjestelmää ja arvioinnin yleisiä periaatteita. Silloin kun arvioijaa perehdytetään tutkinnon perusteisiin ja tutkinnon suorittajan osaamisen arviointiin yksittäisessä tutkintotilaisuudessa, tähän saattaa riittää pelkästään henkilökohtainen tutkintosuunnitelma ja käytettävät arviointilomakkeet. Tämä menettely on riittävä erityisesti silloin, kun arvioija on kokenut ja arviointi tapahtuu hänen ja tutkinnon suorittajan omalla työpaikalla.

B6 Arvioinnista päättäminen

B6.1 Arvioinnista päättäminen näyttötutkinnoissa

Kun tutkinnon suorittaja on osoittanut kaikki tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset ja arvioinnit on dokumentoitu, kolmikantainen arvioijaryhmä (työntantajataho, työntekijätaho ja opetusalan edustaja sekä mahdollisesti itsenäinen ammatinharjoittaja, jos itsenäinen ammatinharjoittaminen on alalle luonteenomaista) kokoontuu **arviointikokoukseen**. Kokouksessa tehdään tutkinnon osan arviointiesitys tutkintotoimikunnalle.

Arviointiesitys tehdään tutkinnon suorittajan arviointiaineiston perusteella. Arviointiaineisto koostuu seuraavista kokonaisuuksista: 1) tutkintosuoritusten kattavat arvioinnit, 2) tutkinnon perusteissa mainitut, tutkinnon suorittajan laatimat arvioidut asiakirjat, 3) kopiot erillispätevyyksien suorittamista koskevista todistuksista, mikäli niitä edellytetään tutkinnon perusteissa, 4) tutkintotoimikunnan tunnustamat dokumentit aiemmin osoitetusta osaamisesta sekä 5) tutkintosuorituksia täydentävät dokumentit tilanteessa, jossa käytännön työtehtävät eivät ole kattaneet kaikkia tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksia. Arviointiaineiston pohjalta kolmikantainen arvioijaryhmä tekee tutkintotoimikunnalle arviointiesityksen tutkinnon osan arvosanasta perustutkinnoissa ja tutkinnon osan hyväksymisestä tai hylkäämisestä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa. Hylätyiksi esitetyistä suorituksista toimitetaan tutkintotoimikunnalle perustelut. Perustelut ovat erityisen tärkeitä, mikäli tutkinnon suorittaja hakee arviointiin oikaisua. Perusteluina hylätyille suorituksille mainitaan ne näyttötutkinnon perusteiden kriteerit, joiden osalta osaaminen ei ole ollut riittävää. Osa tutkintotoimikunnista edellyttää myös hyväksytyjen tutkinnon osien arviointiesitysten perusteluja itselleen. Perustelujen avulla tutkintotoimikunta voi varmistua tutkintosuoritusten laadusta ja varautua myös tutkinnon osan hyväksytyyn suorituksen arvosanasta tehtävään arvioinnin oikaisuun.

Ennen arviointiesityksen tekemistä on tutkinnon suorittajalle annettava mahdollisuus esittää oma itsearviointinsa tutkintosuorituksestaan. Tutkinnon suorittajan itsearviointin lisäksi on tärkeää ja arvioinnin periaatteiden mukaista antaa tutkinnon suorittajalle palautetta hänen suorituksestaan ja perustella tehty arviointiesitys. Näyttötutkinnon järjestäjä laatii tutkinnon tai tutkinnon osien suorittamisesta arviointipöytäkirjan, jonka arvioijat allekirjoittavat. Tutkinnon suorittaja on esteellinen osallistumaan arviointikokoukseen. Tutkinnon suorittaja voi allekirjoittaa arviointiesityksen tiedoksi saaneena. Tutkinnon suorittajalle on aiemmin, ennen tutkintotilaisuutta kerrottu arvioinnin oikaisumenettelystä.

Arvioijien erimielisyystilanne

Arvioijien erimielisyystilanteen ratkaisemisesta sovitaan näyttötutkintojen järjestämissopimuksen liitteenä olevassa näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa. Jos arvioijat eivät ole samaa mieltä tutkinnon osan arviointiesityksestä, heidän tulee keskustelemalla ja omaa näkemystään perustelemalla päästä tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin, arvioinnin kohteisiin ja kriteereihin nähden yhteiseen esitykseen. Enemmistö päätöstä ei tule sellaisenaan tehdä, vaan päätöksen tulee olla yhteinen. Arviointiesitystä tehtäessä kolmikannan jäsenet ovat tasa-vertaisia arvioijia ja jokaisen näkemys on samanarvoinen.

Jos tutkinnon suorittaja on tehnyt tutkintosuorituksensa kattavasti tutkinnon perusteita noudattaen, ei arvioijien erimielisyyksien vuoksi häntä tule laittaa tekemään tutkintosuorituksiaan uudelleen. Saattaa myös olla niin, että yksittäisissä tutkintotilaisuuksissa arvioijien tekemiä havaintoja ei ole kirjattu kolmikannalle tuleviin asiakirjoihin riittävällä tarkkuudella, joten erimielisyystilanteessa voi olla tarpeen käydä läpi tutkintotilaisuuksien muistiinpanot ja kirjaukset.

Arviointikokouksessa ei arvioida tutkinnon suorittajan osaamista vaan tehdään tutkinnon osan arviointiesitys. Arviointikokouksen aikana voidaan huomata, että tutkintosuoritusten arvioinnit eivät olekaan kattavia tai luotettavia. Lähtökohtaisesti näyttötutkinnon vastuuhenkilö tai varahenkilö vastaa arviointikokouksen koolle kutumisesta ja kokouksen kulusta. Tilanteessa, jossa tutkinnon osan arviointiesitystä ei pystytä tekemään tutkinnon suorittajan arviointiaineiston pohjalta, on arviointia tarkasteltava koko tutkinnon osan näkökulmasta. Jos ko. ammattitaitovaatimuksen merkitys suhteessa koko tutkinnon osaan on vähäinen, voidaan tutkinnon osan suoritus esittää hyväksyttäväksi. Jos ammattitaitovaatimus on merkittävä, tulee tutkinnon osan suoritus esittää hylättäväksi. Samoin yksittäisen arvioinnin kriteerin osalta tulee kolmikannan arvioida, onko kriteerin merkitys koko tutkinnon osan ammattitaidon osalta niin suuri, että koko tutkinnon osaa ei voida pitää hyväksyttävänä.

Näyttötutkinnon järjestäjä vastaa tutkinnon suorittajan osaamisen arvioinnista ja arviointiesitysten sekä todistuspöytäkirjan mukaan todistusten toimittamisesta tutkintotoimikunnalle siten kuin näyttötutkintojen järjestämissopimuksessa on sovittu. Tutkinnon osien arviointiesitykset lähetetään pääsääntöisesti yhteenvedotaulukkona tutkintotoimikunnalle. Useimmat tutkintotoimikunnat ovat laatineet valmiit asiakirjapohjat arviointiesitysten toimittamiseen tutkintotoimikunnalle. Ne löytyvät kunkin tutkintotoimikunnan kotisivuilta osoitteesta www.oph.fi/nayttotutkinnot tai Optima-kokousalustalta. Lisäksi Opetushallitus on laatinut asiakirjamallin arviointiesitysten yhteenvedoksi.

Näyttötutkintojen järjestämissopimuksessa sovitaan myös aikataulusta, jonka puitteissa arviointiesitykset lähetetään tutkintotoimikunnalle tutkintotilaisuuden päätyttyä. Tutkintotoimikunnat edellyttävät, arviointiesitykset tulevat tutkintotoimikunnalle viimeistään 10–14 vuorokautta ennen kokousta. Tutkintotoimikunta tarkistaa asiakirjojen oikeellisuuden ennen päätöksentekoa sekä todistusten allekirjoittamista ja antamista. Virheelliset asiakirjat palautetaan näyttötutkinnon järjestäjälle oikaistaviksi. Näyttötutkinnon järjestäjä vastaa todistusten oikeellisuudesta. Tärkeää on myös, että arviointiesitysten yhteenvedot ovat yhdenmukaisia annettavien todistusten kanssa.

Tutkintotoimikunta päättää arvioinnista sekä allekirjoittaa tutkintotodistukset ja todistukset tutkinnon osan suorittamisesta. Opetushallitus suosittelee, että tutkinnon suorittaja saa tutkintotodistuksen tai pyytämänsä todistuksen tutkinnon osan suorittamisesta kahden kuukauden kuluessa viimeisestä tutkintotilaisuudesta. Tästä syystä useimmat tutkintotoimikunnat pitävät kokouksen kerran kuukaudessa. Kokousten ajankohdista ilmoitetaan tutkintotoimikuntien kotisivuilla (www.oph.fi/nayttotutkinnot). Tutkintotoimikunta voi ennen päätöksentekoa pyytää näyttötutkinnon järjestäjältä lisätietoja arviointiesityksestä. Pyyntö voi koskea esimerkiksi henkilökohtaistamista koskevia asiakirjoja ja yksittäisiä arviointilomakkeita, joita ei normaalisti lähetetä tutkintotoimikunnalle.

Tutkintotoimikunta voi antaa tutkinnon suorittamisesta tarkentavia ohjeita, mutta tutkinnon perusteista tai ammatillista aikuiskoulutusta koskevista sääöksistä poikkeavia ohjeita tutkintotoimikunta ei saa antaa. Tämä on mainittu kaikkien tutkinnon perusteiden määräyskirjeessä, joka on tutkinnon perusteiden ensimmäinen sivu. Tarkentavat ohjeet voivat koskea esimerkiksi työpaikan tai työssäoppimispaikan valintaa, arvioijien valintaa ja näyttötutkintotilaisuuksien sisältöä silloin, kun tutkinnon perusteissa näihin tarvitaan lisää ohjeita. Ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja arvioinnin kriteereitä tutkintotoimikunta ei saa muuttaa.

B6.2 Arvioinnista päättäminen oppisopimuskoulutuksessa

Kun opiskelija oppisopimuksella suorittaa perustutkinnon ammatillisena peruskoulutuksena, hän osoittaa osaamisensa ammattiosaamisen näytöillä ja muulla osaamisen arvioinnilla siten, kuin tutkinnon perusteissa on kunkin tutkinnon osan kohdalla määrätty. Arviointi ja siitä päättäminen toteutetaan kuten ammatillisessa peruskoulutuksessa on ohjeistettu luvussa A6.

Kun opiskelija oppisopimuksella suorittaa ammatillisen perustutkinnon näyttötutkintona, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon, hänen tutkintosuorituksensa arviointi ja siitä päättäminen toteutetaan luvussa B6 ohjeistetun näyttötutkintojärjestelmän toimintatavan mukaisesti.

B7 Arviointiaineiston säilyttäminen

Näyttötutkinnon järjestäjien velvollisuus on henkilötietolain (523/1999) mukaisesti noudattaa hyvää tiedonhallintatapaa ja vastata siitä, että näyttötutkinnon järjestäjän henkilöstöllä on tarvittava tieto käsiteltävien asiakirjojen julkisuudesta sekä tietojen antamisesta ja käsittelyssä sekä asiakirjojen ja tietojärjestelmien suojaamisesta käytettävistä menettelyistä. Henkilöstön on siis syytä perehtyä hyvään tiedonhallintatapaan, dokumentointiin ja arkistoinnin keskeisiin periaatteisiin.

Näyttötutkinnon järjestäjällä on vastuu todistusten arkistoinnista ja tarvittaessa kopion antamisesta todistuksista. Näyttötutkinnon järjestäjän omissa arkistointiohjeissa tulisi olla kirjattuna periaatteet, miten arviointiaineistoa kerätään ja säilytetään, muun muassa asiakirjojen säilytysajat, säilytyspaikat arkistossa ja arkistointivastuut. Lisätietoja arkistonmuodostussuunnitelman laatimisen periaatteista löytyy Kansallisarkistosta (www.ams-opas.fi). Niin ikään Kansallisarkisto on määrännyt (17.11.2003 KA 321/43/03) pysyvästi säilytettäväksi tutkintotodistukset ja todistukset tutkinnon osan tai osien suorittamisesta, mikäli tietoja ei ole tallennettu pintorekisteriin.

Tutkintosuoritusten arvioinnit ja henkilökohtaistamista koskeva asiakirja voidaan laatia myös sähköisessä muodossa. Em. asiakirjat arkistoidaan paperisina kappaleina, joista löytyvät asiakirjan hyväksymistä ja päivittämistä koskevat tiedot päivittäin ja allekirjoitettuina.

B7.1 Arviointiaineiston julkisuus

Näyttötutkinnon järjestämisessä on otettava huomioon, että osa tutkinnon järjestämisessä ja arviointiprosessissa syntyvästä aineistosta voi olla salassa pidettävää. Tällaisia asiakirjoja ovat muun muassa henkilökohtaistamista koskevat asiakirjat, tutkinnon suorittajien henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallinen arviointi, arvioijien omat muistiinpanot sekä mahdolliset arviointipöytäkirjat.

Henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan sekä ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin (630/1998) perustuvien henkilökohtaisen opiskeluohjelman ja henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman salassapitoon sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) säännöksiä. Em. lain 24 §:ssä on 32-kohtainen luettelo asiakirjojen salassapitoperusteista. Näyttötutkintojen järjestämiseen ja henkilökohtaistamiseen sovelletaan lähinnä seuraavia kohtia:

- 17: asiakirjat, jotka sisältävät tietoja julkisyhteisön liike- tai ammattisalaisuudesta
- 20: asiakirjat, jotka sisältävät tietoja yksityisestä liike- tai ammattisalaisuudesta
- 22: asiakirjat, jotka sisältävät tietoja pääsy- tai muusta kokeesta tai testistä
- 25: asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai työhallinnon henkilöasiakkaasta sekä tämän saamasta etuudesta tai tukitoimesta taikka sosiaalihuollon palvelusta tai työhallinnon henkilöasiakkaan palvelusta taikka tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta taikka tietoja henkilön seksuaalisesta käyttäytymisestä ja suuntautumisesta
- 29: asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilölle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta ja sen tuloksesta
- 30: oppilashuoltoa ja oppilaan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat, oppilaan ja kokelaan koesuoritukset sekä sellaiset oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja
- 31: asiakirjat, jotka sisältävät tiedon henkilön ilmoittamasta salaisesta puhelinnumerosta.

Lisäksi eräissä muissa kohdissa on lueteltu asioita, jotka joidenkin alojen osalta saattavat olla sellaisia, että huomion kiinnittäminen niiden salassapitoon on aiheellista.

Soveltuvuuskokeen numeroarviointi on salainen, jos se selvästi kertoo henkilökohtaisista ominaisuuksista. Muuten numeroarviointi on julkinen. Samoin julkista on sanallinen arviointi, jossa ei arvioida henkilökohtaisia ominaisuuksia. Tällaisia ovat maininnat siitä, onko opiskelija saavuttanut asetetut tavoitteet ja tarvitseeko hän lisäharjoitusta. Käyttäytymisen sanallinen arviointi on henkilökohtaisten ominaisuuksien arviointia, joten se on salassa pidettävää.

Tietosuojasta on saatavissa lisätietoja osoitteessa www.uta.fi/opiskelu/tietosuoja.

B7.2 Arviointiaineiston säilyttäminen

Näyttötutkintojen järjestämisessä syntyvät asiakirjat

Näyttötutkintotoiminnassa syntyy erilaisia asiakirjoja, jotka on syytä arkistoida sekä tutkinnon järjestäjän että tutkinnon suorittajien mahdollisia myöhempiä tarpeita varten.

Arviointiin liittyviä asiakirjoja ovat muun muassa seuraavat:

Sopiminen:

- näyttötutkintojen järjestämissopimus
- näyttötutkinnon järjestämisuunnitelma
- arvioijaluettelo

Henkilökohtaistaminen:

- henkilökohtaistamista koskeva asiakirja, johon dokumentoidaan näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistaminen

Näyttötutkintotilaisuuksien aikana syntyvät asiakirjat:

- arviointilomakkeet
- arviointiesitys tutkinnon osan suorittamisesta
- arviointiesitysten yhteenveto
- tutkinnon suorittajan itsearviointi
- tutkinnon suorittajan tuottamat dokumentit ja tuotokset
- kirjeenvaihto tutkintotoimikunnille
- arvioinnin oikaisuun liittyvät asiakirjat

Asiakirjat, jotka lähetetään tutkintotoimikunnalle, mutta joista näyttötutkinnon järjestäjän arkistoon jää kopiot:

- tutkintotodistus
- todistus tutkinnon osan suorittamisesta
- arviointiesitys tutkinnon osan suorittamisesta
- tutkintotoimikunnalle lähetettävä yhteenveto koko tutkinnon suorittamisesta

Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen liittyvät dokumentit:

- todistukset näyttötutkintoihin valmistavasta koulutuksesta ja muusta ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisesta ammatillisesta lisäkoulutuksesta.

Näyttötutkinnon järjestäjällä on vastuu näyttötutkinnon järjestämisessä ja henkilökohtaistamisessa syntyvien arviointia koskevien asiakirjojen säilyttämisestä vaaditun ajan. Asiakirjoja tulee säilyttää niin kauan kuin tutkinnon suorittaminen on kesken. Kun tutkintotodistus tai todistus tutkinnon osan suorittamisesta on annettu, arvioinnin oikaisuaika on kulunut umpeen tai arvioinnin oikaisupyyntö on käsitelty tutkintotoimikunnassa, voidaan asiakirjat todistuksia lukuun ottamatta hävittää tai palauttaa tutkinnon suorittajalle. Arvioinnin dokumentointi tulee tehdä sillä tarkkuudella, että sen avulla voidaan tarvittaessa tehdä uusi arviointi.

B8 Arvioinnin uusiminen näyttötutkinnoissa

Koska näyttötutkinnon suorittaminen hyväksytään tutkinnon osa kerrallaan, tarkoittaa tutkintosuoritusten uusinta (näyttötutkinnon järjestämissuunnitelman kohta 17), että koko tutkinnon osa on hylätty ja se suoritetaan uudelleen kokonaisuudessaan. Tutkinnon suorittaja voi halutessaan korottaa saamaansa ammatillisen perustutkinnon arvosanaa (asteikolla 1–3), ja hän voi tulla uuteen tutkintotilaisuuteen.

Tutkinnon suorittamisen henkilökohtaistamisessa sovitaan, miten ja milloin tutkinnon suorittaja mahdollisesti uusii tutkintosuorituksensa. Tässä yhteydessä on pohdittava myös sitä, tarvitseeko tutkinnon suorittajan hankkia lisää ammatitaitoa ennen tutkintosuorituksen uusimista. Uuden tutkintotilaisuuden järjestäminen työpaikalla tai työssäoppimispaikalla edellyttää myös työpaikan resurssien ja arvioijien käyttöä, mistä on sovittava työpaikan edustajien kanssa.

B9 Osaamisen arvioinnin oikaisu näyttötutkinnoissa

Tutkinnon suorittaja voi vaatia arvioinnin oikaisua tutkintotoimikunnan tekemästä arviointipäätöksestä. Tutkinnon suorittaja voi pyytää arvioinnin oikaisua asianomaiselta tutkintotoimikunnalta 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin hän on saanut tutkintotoimikunnalta tutkinnon järjestäjän kautta tiedon näyttötutkinnon tai sen osan arviointipäätöksestä. Näyttötutkinnon järjestäjän tulee selvittää tutkinnon suorittajalle oikaisumenettely ennen tutkintotilaisuutta. Tutkinnon suorittajalla on oikeus saada kopiot omista tutkintoon liittyvistä kirjallisista dokumenteista sekä arviointia suoritettaessa käytetyistä tai asiaa ratkaistaessa käytettävistä muista asiakirjoista (esimerkiksi näyttötutkinnon järjestäjän tutkintotoimikunnalle laatima erillinen selvitys).

Tutkinnon suorittaja osoittaa kirjallisen oikaisupyynnön tutkintotoimikunnalle. Jos tutkintotoimikunnan tekemä arviointipäätös on ilmeisen virheellinen, tutkintotoimikunta voi arvioijia kuultuaan velvoittaa toimittamaan uuden arvioinnin. Arviointia koskevasta oikaisuvaatimuksesta annettuun tutkintotoimikunnan päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Mikäli arvioinnissa on tapahtunut selvä virhe, arvioijat voivat suorittaa uuden arvioinnin ilman oikaisupyyntöä (itseoikaisu).

B10 Todistukset

B10.1 Todistukset näyttötutkinnoissa

Opetushallitus on antanut määräyksen (20/011/2015) näyttötutkinnoista, näyttötutkintojen osista, näyttötutkintoihin tai niiden osiin valmistavasta koulutuksesta ja muusta ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisesta ammatillisesta lisäkoulutuksesta annettaviin todistuksiin merkittävistä tiedoista.

Todistusten mallit

Edellä mainitun määräyksen liitteenä ovat hyväksytyt todistusten mallit ja niitä koskevat ohjeet. Mallit ovat:

- tutkintododistukset ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon suorittamisesta sekä todistukset mainittujen tutkintojen osien suorittamisesta
- näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen osallistumistodistus
- todistus muuhun kuin tutkintoon valmistavaan ammatilliseen lisäkoulutukseen osallistumisesta.

B10.2 Ammattikirja

Ammattikirja on Opetushallituksen ja työelämän osapuolten yhteisesti hyväksymä asiakirja, johon voidaan merkitä suoritettut perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot sekä muut tutkinnot ja työsuhteet. Perustutkinnon merkintä ammattikirjaan edellyttää tutkinnon osien suorittamista keskimäärin arvosanalla hyvä.

Tämän ulkoasultaan passin näköisen asiakirjan sisältö on painettu suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja saksaksi. Näyttötutkinnon järjestäjä hankkii ja allekirjoittaa ammattikirjan. Se on näyttötutkinnon suorittajalle maksullinen. Lisätietoja ammattikirjasta löytyy osoitteesta www.oph.fi/nayttotutkinnot > säädökset, ohjeet ja lomakkeet > ammattikirja.

B10.3 Kunniakirja

Näyttötutkinnon järjestäjä voi tilata näyttötutkinnon suorittajalle Opetushallituksesta maksullisen kunniakirjan suoritettusta näyttötutkinnosta. Kunniakirjan allekirjoittavat tutkintotoimikunnan ja näyttötutkinnon järjestäjän edustaja. Kunniakirjan tilauslomake löytyy osoitteesta www.oph.fi/nayttotutkinnot > määräykset, ohjeet ja lomakkeet. Kunniakirjat on hyvä tilata riittävän ajoissa, jotta ne voidaan toimittaa tutkintotoimikunnalle allekirjoitettaviksi samanaikaisesti todistusten kanssa.

B10.4 Kansainväliseen käyttöön tarkoitetut tutkintotodistusten tai todistusten liitteet

Näyttötutkintojen osalta Opetushallitus suosittelee, että tutkinnon järjestäjä antaa tutkinnon suorittaneelle kansainväliseen käyttöön tarkoitetun tutkintotodistusliitteen.

Opetushallitus on laatinut tutkintotodistusten myöntäjien avuksi kansainväliseen käyttöön tarkoitetut liitteet kaikkiin perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin. Perustutkintoihin liitteet on laadittu osaamisaloittain niin, että jokaisella kyseisen tutkinnon suorittaneella on mahdollisuus saada omaa tutkintoaan vastaavan osaamisen kuvaus. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen liitteissä kerrotaan perustietoa tutkinnoista ja niissä vaadittavasta ammattitaidosta. Liitteet on tehty suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Liitteet löytyvät osoitteesta http://europass.fi/certificate_supplement, josta jokainen voi halutessaan tulostaa tarvitsemansa liitteen. Kansainväliseen käyttöön tarkoitettu liite on tallennettu pdf-tiedostona, joten sitä ei voi muuttaa.

B11 Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden osaamisen arviointi näyttötutkinnoissa

Henkilökohtaistamisen eri vaiheissa tulee turvata erityistä tukea tarvitsevien tutkinnon suorittajien tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa tutkinto sekä hankkia tarvittavaa ammattitaitoa ja koulutusta. Eri tutkinnon suorittamisen vaiheissa on otettava huomioon erilaiset tutkinnon suorittamista ja opiskelua haittaavat tai estävät tekijät. Tutkinnon suorittajan tulee saada tarvittava erityinen ohjaus, tukipalvelut ja erityisjärjestelyt, jotka mahdollistavat oppimisvaikeuksista, sairaudesta tai vammasta riippumatta osallistumisen tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen ja näyttötutkinnon suorittamiseen. Henkilökohtaistamisen avulla luodaan tutkinnon suorittajalle parhaat mahdolliset olosuhteet osoittaa osaamisensa tutkintotilaisuuksissa.

Näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutuminen

Kun erityistä tukea tarvitseva henkilö suorittaa tutkintonsa näyttötutkintona, koulutuksen järjestäjä huolehtii näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta sekä näihin liittyvästä ohjauksesta.

Hakeutuessaan suorittamaan tutkintoa kyseinen henkilö ja koulutuksen järjestäjä selvittävät yhdessä monipuolisin menetelmin henkilön aiemmin hankkimaa ja osoitettua osaamista. Koulutuksen järjestäjä suunnittelee yhdessä tutkinnon suorittajan kanssa myös mahdolliset ohjaus- ja tukitoimet sekä erityisen tuen menettelyt. Henkilö voi tarvita tukea oppimisvaikeuksiensa vuoksi, tai sairaus tai vamma voi haitata tarvittavan ammattitaidon hankkimista ja ammattitaidon osoittamista tutkintotilaisuuksissa.

Hakeutumisvaiheessa selvitetään myös henkilön vahvuudet ja erityiset osaamisalueet, oppimiskäsitykset ja -kokemukset sekä näkemykset itsestään oppijana sekä tutkinnon suorittajalle soveltuva näyttötutkinto. Jos henkilö ohjataan suorittamaan ammatillista perustutkintoa, on lisäksi ratkaistava, suorittaako hän ammatillisen perustutkinnon ammatillisessa peruskoulutuksessa vai näyttötutkintona.

Jos todetaan, että opiskelija tarvitsee erityisiä opetus- ja opiskelijahuollon palveluja vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyminen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi, hänen opetuksensa järjestetään erityisopetuksena ja hänelle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Tästä on säädetty ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (L 630/1998, 20 §). Tämä asiakirja on samalla suunnitelma tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta.

Erityisopetusta saavalle tutkinnon suorittajalle henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma muodostaa yhdessä henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan kanssa yksilöllisen kokonaissuunnitelman ja sopimuksen. Näistä asiakirjoista tulee ilmetä suunnitellut ja toteutuneet tutkinnon suorittajan henkilökohtaistamista koskevat erityiset tukipalvelut, ohjaus ja tarvittavat erityisjärjestelyt. Henkilökohtaistamista koskevan asiakirjan sisältö on kuvattu tämän oppaan luvussa B3.1.

Näyttötutkinnon suorittaminen

Erityistä tukea tarvitsevilla tutkinnon suorittajilla on samat ammattitaitovaatimukset näyttötutkinnoissa kuin muillakin näyttötutkinnon suorittajilla. Näyttötutkinnon suorittamisessa ja tutkintosuoritusten arvioinneissa ei mukauteta ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä, vaan ne ovat samat kaikille tutkinnon suorittajille. Siitä huolimatta tutkinnon järjestäjä voi tukea tutkinnon suorittajaa monin tavoin hänen valmistautuessaan tutkintotilaisuuteen. Monet erityisjärjestelyt mahdollistavat tutkinnon perusteissa edellytetyn osaamisen ja ammattitaidon osoittamisen näyttötutkintotilaisuudessa silloin, kun tutkinnon suorittaja tarvitsee erityistä tukea.

Henkilökohtaistamisprosessissa sovitaan etukäteen siitä erityisestä tuesta, jota tutkinnon suorittaja tarvitsee. Erityinen tuen tarve tulee tunnistaa näyttötutkintotilaisuutta suunniteltaessa ja työpaikan tai työssäoppimispaikan soveltuvuutta arvioitaessa. Näyttötutkintotilaisuuden järjestelyt ja tarvittavat erityiset tukitoimet suunnitellaan yhdessä näyttötutkinnon järjestäjän, näyttötutkinnon suorittajan ja työelämän edustajan kanssa. Jos tutkintotilaisuutta ei voida järjestää työpaikalla tai työssäoppimispaikalla, sovitaan siitä erikseen tutkintotoimikunnan kanssa näyttötutkintojen järjestämissopimuksen liitteenä olevassa näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa.

Ennen tutkintotilaisuuden aloittamista varmistetaan, että tutkinnon suorittaja ymmärtää tutkintotilaisuuteen liittyvät käytännöt, ohjeet ja määräykset. Tutkintosuoritusten ohjeistuksessa kiinnitetään erityistä huomiota ammattitaidon osoittamistapojen, ammattitaitovaatimusten ja hyväksytyt suorituksen kriteerien selkeyttämiseen. Tutkintotilaisuudessa voidaan lisäksi hyödyntää erilaisia tukimateriaaleja, kuten selkokielisiä tekstejä, kuvia, piirustuksia, malleja ja apuvälineitä. Tutkinnon järjestäjän tulee kuitenkin muistaa, että tutkinnon suorittaja osoittaa tutkintotilaisuudessa itsenäisesti osaamisensa ammattitutkinnoissa ja erikoisammattitutkinnoissa. Ammatillisten perustutkintojen tutkintosuoritukset voidaan tehdä ohjattuna, mutta tällä voi olla vaikutusta annettavaan arvosanaan.

Tutkintotilaisuudessa voidaan tutkinnon perusteiden rajoissa antaa myös lisäaikaa tehtävien suunnitteluun ja mahdollisiin täydentäviin tutkintosuorituksiin. Käytännön työtehtävät on suoritettava näyttötutkinnon perusteissa määritetyllä työtehtävien vaatimalla joutuisuudella. Näyttötutkintoon kuuluvat mahdolliset tutkintosuoritusta täydentävät kirjalliset osat voidaan korvata suullisella suorituksella joko osittain tai kokonaan, jos se tutkinnon suorittajan toimintakyky huomioiden on perusteltua. Tutkinnon perusteissa nimeltä mainittuja asiakirjoja, joita edellytetään laadittaviksi hyväksytyssä tutkintosuorituksessa, ei voida kuitenkaan korvata suullisella esityksellä (esimerkiksi työsuunnitelma, hoitosuunnitelma ja liiketoimintasuunnitelma).

Tutkintosuoritusten arvioijat tulee perehdyttää ottamaan huomioon henkilökohtaistamista koskevassa asiakirjassa mainittu tutkinnon suorittajan erityinen tuki ja ohjaus. Ammattitaitoa tulee arvioida niin, ettei tuki vaikuta tutkinnon suorittajan suoritusta heikentävästi.

Tarvittavan ammattitaidon hankkiminen

Koulutuksen järjestäjän tulee näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tunnistaa ja ottaa huomioon opiskelijan mahdollinen opiskeluun tai tutkinnon suorittamiseen vaikuttava erityinen tuen tarve. Koulutuksen järjestäjä päättää, minkälaisia erityisiä opetus- ja opiskelijahuollon palveluita valmistavassa koulutuksessa on tarjolla yleisten, kaikille kuuluvien opetus- ja opiskelijahuollon palveluiden lisäksi.

Henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan kirjataan

- 1) suoritettava tutkinto, opetuksessa noudatettavat näyttötutkinnon perusteet sekä opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma
- 2) se, millä perusteella opiskelijan opetus annetaan erityisopetuksena
- 3) se, mitä opiskelun edellyttämiä erityisiä opetus- ja opiskelijahuollon palveluja opetuksessa tai sen yhteydessä annetaan
- 4) se, mitä muita henkilökohtaisia palvelu- ja tukitoimia opiskelija saa.

Henkilökohtaistamisessa tulee kiinnittää huomiota erilaisten oppimiseen liittyvien strategioiden ja oppimistyylien kehittymiseen ja riittävän erityisen ohjauksen ja tuen saamiseen. Lisäksi voidaan tarvittaessa sopia tarvittavista valmistavaan koulutukseen liittyvistä erityisjärjestelyistä. Erityistä tukea tarvitsevat aikuiset ovat usein löytäneet itselle parhaiten soveltuvat keinot oppia ja selviytyä oppimista haittaavista pulmista, ja tätä tietoa tulee hyödyntää suunnitellessa erityisiä tukitoimia.

Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa tulee ottaa huomioon joustavasti muun muassa soveltuvimmat koulutuksen ja oppimisen järjestämis muodot ja oppimisympäristöt, monipuoliset ja vaihtelevat oppimis- ja arviointimenetelmät, opetuksen ja oppimateriaalien selkeys, osaamisen hankkimiseen tarvittavan ajan huomioon ottaminen ja tarvittavien erityisten tuki- ja ohjauspalveluiden laatu ja määrä. Lisäksi tulee henkilökohtaistamisessa hyödyntää erityistä tukea tarvitsevan henkilön vahvat osaamisalueet ja hänelle soveltuvimmat tavat ammattitaidon hankkimiseen.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on salassa pidettävä asiakirja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain perusteella (621/1999 24 § 25 k).

B12 Maahanmuuttajat näyttötutkinnon suorittajina

Henkilökohtaistamisen eri vaiheissa tulee turvata lisätukea tarvitsevien tutkinnon suorittajien tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa tutkinto ja hankkia tarvittavaa ammattitaitoa ja koulutusta. Tutkinnon suorittamisen eri vaiheissa on otettava huomioon tutkinnon suorittamista ja opiskelua mahdollisesti haittaavat ja hidastavat tekijät, kuten puutteet kielitaidossa. Tutkinnon suorittajan tulee saada tarvittava erityinen ohjaus, tukipalvelut ja erityisjärjestelyt, jotka mahdollistavat eri kieli- ja kulttuuritaustasta riippumatta osallistumisen tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen ja näyttötutkinnon suorittamiseen. Henkilökohtaistamisen avulla luodaan tutkinnon suorittajalle parhaat mahdolliset olosuhteet osoittaa osaamisensa tutkintotilaisuuksissa.

Näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutuminen

Hakeutumisvaiheessa maahanmuuttaja niin kuin muut tutkinnon suorittajat valitsevat yhdessä esimerkiksi koulutuksen järjestäjän, työnantajansa tai työhallinnon edustajan kanssa soveltuvan tutkinnon tai sen osan. Tutkinnon suorittaja pohtii, mitä aiemmin hankittua ja osoitettua osaamista hänellä jo on ja mitä osaamista hänen on tutkinnon suorittamiseksi vielä hankittava. Samalla varmistetaan, että henkilö on ymmärtänyt näyttötutkintojärjestelmän periaatteet ja käytännöt. Lisäksi osaamisen tunnistamisen perusteella arvioidaan, miltä osin henkilön aiemmin suoritettuja tutkintoja tai tutkinnon osia voidaan tunnustaa kuten valtioneuvoston asetuksessa (25.6.2015) ammatilliseen aikuiskoulutukseen liittyvästä henkilökohtaistamisesta säädetään. Edellisen lisäksi arvioidaan, miltä osin henkilö voidaan ohjata suoraan hänelle soveltuvan tutkinnon, sen osan tai osien suorittamiseen tai miltä osin henkilö ohjataan tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen.

Oppimis- ja opettamisnäkemys ovat kulttuuri- ja arvosidonnaisia käsitteitä. Ajatus elinikäisestä, jatkuvasta oppimisesta, ryhmässä työskentelyn taidot, suunnittelutaidot, itseohjautuvuus, aktiivinen tiedonhankinta ja joustava tiedonkäsittely ovat keskeisiä asioita aikuiskoulutuksessa.

Opiskelijavalintojen yhteydessä mahdolliset käytettävät valinta- ja soveltuvuuskokeet on kielellisesti laadittu henkilöille, joiden äidinkieli on testeissä alkupe-
räisessä käytössä. Tämä tulisikin ottaa huomioon maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita valittaessa. Lisäksi tulisi muistaa, että suomen kielen taito voi kehittyä eri osa-alueilla eriaikaisesti. Sujuva puhuminen ei tarkoita, että henkilö kykenee tuottamaan sujuvaa kirjallista tekstiä. Valinta- ja soveltuvuuskoetta ei tule sekoittaa kielikokeeseen, jossa arvioidaan vain henkilön riittävää yleiskielitaitoa eikä ammatillisia valmiuksia.

Näyttötutkinnon suorittaminen

Maahanmuuttajien ja muiden kieli- ja kulttuuriryhmien edustajilla on samat ammattitaitovaatimukset näyttötutkinnoissa kuin muillakin näyttötutkinnon suorittajilla. Ammattitaitoa tulee arvioida niin, etteivät kielitaidon mahdolliset puutteellisuudet vaikuta suoritusta heikentävästi. Jos tutkintokieli ei ole opiskelijan äidinkieli, on opiskelijalla ennen tutkintotilaisuutta oltava sellainen kielitaito, että hän ymmärtää tutkintosuoritukseen liittyvät ohjeet ja määräykset selvästi esitettynä.

Tuen tarve tulee tunnistaa jo näyttötutkintoon hakeuduttaessa. Sen perusteella on suunniteltava tukitoimet yhdessä näyttötutkinnon järjestäjän, työelämän edustajan ja näyttötutkinnon suorittajan kanssa etukäteen. Tutkintosuoritusten arvioijat tulee tarvittaessa valmentaa siihen, miten kielelliset ja kulttuuriset tekijät mahdollisesti vaikuttavat yksilöiden väliseen viestintään. Tutkintosuoritusten arvioijat tulee perehdyttää etukäteen ottamaan huomioon henkilökohtaistamista koskevassa asiakirjassa mainittu tutkinnon suorittajan erityinen tuki ja ohjaus. Ammattitaitoa tulee arvioida niin, etteivät tukitoimet tai erityisjärjestelyt vaikuta tutkinnon suorittajan suoritusta heikentävästi.

Ennen tutkintotilaisuuden aloittamista varmistetaan, että tutkinnon suorittaja tuntee tutkintotilaisuuteen liittyvät käytännöt, ohjeet ja määräykset. Tutkintosuoritusten ohjeistuksessa kiinnitetään erityistä huomiota ammattitaidon osoittamistapojen, ammattitaitovaatimusten ja hyväksytyin suorituksen kriteerien selkeyttämiseen. Tutkintotilaisuudessa voidaan lisäksi tutkinnon perusteiden mukaisesti käyttää erilaisia tukimateriaaleja, kuten selkokielisiä tekstejä, kuvia, piirustuksia, malleja ja apuvälineitä. Tutkinnon järjestäjän tulee kuitenkin muistaa, että tutkinnon suorittaja osoittaa tutkintotilaisuudessa itsenäisesti osaamisensa tutkinnon perusteiden mukaisesti.

Tutkintotilaisuudessa voidaan tutkinnon perusteiden rajoissa antaa myös lisäaikaa tehtävien suunnitteluun ja mahdollisiin täydentäviin tutkintosuorituksiin. Käytännön työtehtävät on suoritettava näyttötutkinnon perusteissa määritetyllä tavalla työtehtävien vaatimassa ajassa. Näyttötutkintoon kuuluvat mahdolliset tutkintosuoritusta täydentävät kirjalliset osat voidaan korvata suullisella suorituksella joko osittain tai kokonaan, jos tutkinnon suorittajan ominaisuudet niin edellyttävät. Tutkinnon perusteissa nimeltä mainittuja asiakirjoja, joita edellytetään laadittaviksi hyväksytyssä tutkintosuorituksessa (esimerkiksi työsuunnitelma, hoitosuunnitelma ja liiketoimintasuunnitelma), ei voida kuitenkaan korvata suullisella esityksellä.

Tutkintokielestä sovitaan näyttötutkintojen järjestämissopimuksessa. Tutkintokieliä voivat olla pääsääntöisesti suomi, ruotsi ja saame. Tutkintotilaisuudet järjestetään näyttötutkintojen järjestämissopimuksessa sovitulla tai sovitulla tutkintokielillä.

Näyttötutkinnon perusteet saattavat edellyttää tutkinnon suorittajalta suullisen tai kirjallisen kielitaidon hallintaa esimerkiksi asiakaspalvelutilanteissa. Kielitaitovaatimukset voivat vaihdella tutkinnon suorittajan kielitaustan mukaan palvelualan tutkinnoissa, kuten tämän oppaan liitteessä 5 esitetään.

Tarvittavan ammattitaidon hankkiminen

Koulutuksen järjestäjän tulee näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tunnistaa ja ottaa huomioon opiskelijan mahdollinen opiskeluun tai tutkinnon suorittamiseen vaikuttava lisätuen tarve.

Henkilökohtaistamisessa tulee kiinnittää huomiota erilaisten oppimiseen liittyvien strategioiden ja oppimistyylien kehittymiseen ja riittävän erityisen ohjauksen ja tuen saamiseen. Lisäksi voidaan tarvittaessa sopia tarvittavista valmistavaan koulutukseen liittyvistä erityisjärjestelyistä.

Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa tulee ottaa huomioon joustavasti muun muassa soveltuvimmat koulutuksen ja oppimisen järjestämismuodot ja oppimisympäristöt, monipuoliset ja vaihtelevat oppimis- ja arviointimenetelmät, opetuksen ja oppimateriaalien selkeys, osaamisen hankkimiseen tarvittavan ajan huomioon ottaminen ja tarvittavien tuki- ja ohjauspalveluiden laatu ja määrä. Lisäksi tulee henkilökohtaistamisessa hyödyntää tukea tarvitsevan henkilön vahvat osaamisalueet ja hänelle soveltuvimmat tavat ammattitaidon hankkimiseen.

B13 Oppaassa käytettyjä käsitteitä

Ammatillinen aikuiskoulutus

Ammatillisella aikuiskoulutuksella tarkoitetaan ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia, näyttötutkintoina suoritettavia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja samoin kuin niihin valmistavaa koulutusta sekä muuta kuin näyttötutkintoon valmistavaa lisäkoulutusta.

Ammatillinen peruskoulutus

Ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta.

Ammatillinen perustutkinto

Ammatillisessa perustutkinnossa osoitetaan laaja-alaiset perusvalmiudet alan eri tehtäviin sekä erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito vähintään yhdellä osa-alueella. Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintona.

Ammatillisen perustutkinnon perusteet

Opetushallituksen antama määräys, joka sisältää perustutkinnon muodostamisen, tutkintonimikkeet, tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit sekä ammattitaidon osoittamistavat.

Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettu perustutkinto

Ammatillinen perustutkinto, jossa koulutus on järjestetty perustutkinnon perusteiden mukaista koulutuksen järjestäjän hyväksymää opetussuunnitelmaa noudattaen.

Ammattikirja

Opetushallituksen hyväksymä asiakirja, johon tehty merkintä näyttötutkinnosta on tutkintotodistukseen rinnastettava todistus näyttötutkinnon suorittamisesta.

Ammattiosaamisen näyttö

Ammatillisessa peruskoulutuksessa ammatillisten tutkinnon osien arviointimenetelmä, jolla opiskelija osoittaa osaamisensa työtilanteissa ja -tehtävissä työpaikalla, oppilaitoksessa tai muussa koulutuksen järjestäjän osoittamassa paikassa. Ammattiosaamisen näytöt suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä työelämän kanssa. Koulutuksen järjestäjä laatii suunnitelman osaamisen arvioinnin toteuttamisesta ja osaamisen arviointimenetelmistä osana opetussuunnitelmaansa. Toimielin hyväksyy suunnitelman ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista.

Ammattitaitovaatimus

Ammatillisissa tutkinnon osissa on yksi tai useampia ammattitaitovaatimuksia, jotka on muodostettu työelämän tehtävä- ja toimintakokonaisuuksista ja jotka kertovat, mitä tutkinnon suorittajan on osattava.

Ammattitutkinto

Ammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattiosaamista, joka on perustutkintoa syvempää tai kohdistuu rajatumpiin työtehtäviin.

Arvioinnin kohteet (ammattillisten perustutkintojen perusteissa)

Arvioinnin kohteilla ilmaistaan ne osaamisen alueet, joihin arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota. Arvioinnin kohteet on kuvattu työprosessin, -välineiden, -menetelmien ja materiaalien sekä työn perustana olevan tiedon ja elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallintana.

Arviointikriteerit (ammattillisten perustutkintojen perusteissa)

Arviointikriteerit määrittävät ammatillisissa perustutkinnoissa annettavan arvosanan tason.

Arvioinnin kriteerit (ammatti- ja erikoisammattitutkinnon perusteista poistuva käsite)

Arvioinnin kriteerit määrittävät ammatti- ja erikoisammattitutkintojen perusteissa hyväksytyt tutkintosuorituksen tason.

Arviointiaineisto

Näyttötutkinnoissa tutkinnon osittain koottu kirjallinen ja tarvittaessa myös digitaalinen aineisto, joka koostuu tutkintosuoritusten kattavista arvioinneista. Lisäksi arviointiaineistoon liitetään tarvittaessa 1) tutkinnon suorittajan laatimat ja arvioidut asiakirjat, jotka on mainittu tutkinnon perusteissa, 2) kopiot erillispätevyyksien suorittamista koskevista todistuksista, 3) tutkintotoimikunnan tunnustamat dokumentit aiemmin osoitetusta osaamisesta ja 4) tutkintosuorituksia täydentävät dokumentit tilanteessa, jossa käytännön työtehtävät eivät kata kaikkia tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksia. Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijalle on varattava tilaisuus tutustua kirjalliseen tai muutoin tallennettuun osaamisen arvioinnin perusteena olevaan aineistoon. Arviointiaineistoa on säilytettävä vähintään kuuden kuukauden ajan.

Arviointiesitys

Tutkinnon suorittajan arviointiaineiston perusteella tehty arvioijien esitys tutkintotoimikunnalle tutkinnon osan arvioinnista.

Arviointikeskustelu ammatillisessa peruskoulutuksessa

Arviointikeskustelu on osaamisen osoittamisen jälkeen toteutettu keskustelu, jonka tavoitteena on päästä yhteisymmärrykseen opiskelijan osaamisesta suhteessa ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin. Keskustelu toteutetaan yhdessä opiskelijan, työpaikan edustajan ja opettajan kanssa.

Arviointikokous

Kokous, jossa työnantaja, työntekijöitä ja opettajia edustavat tutkintotoimikunnan hyväksymät arvioijat tekevät tutkintotoimikunnalle tutkinnon osan arviointiesityksen kattavan arviointiaineiston perusteella.

Arviointisuunnitelma

Ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän suunnitelma tutkinnon osien arvioinnista, opiskelijan osaamisen arvioinnin toteuttamisesta ja osaamisen arviointimenetelmistä.

Erikoisammattitutkinto

Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattiosaamista, joka on syvällistä ammatinhallintaa tai monialaista osaamista.

Erityisopetus

Henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille suunniteltua opetusta, jossa voidaan poiketa perustutkinnon perusteista mukauttamalla ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita sekä osaamisen arviointia.

Erotodistus

Todistus poistuu ammatillisesta peruskoulutuksesta. Osallistumistodistusta näyttötutkintoon valmistavasta koulutuksesta ja osallistumistodistusta näyttötutkintoon valmistavasta oppisopimuskoulutuksesta voidaan käyttää sellaisenaan myös todistuksina suoritetuista opinnoista opintojen kestäessä ja erotodistuksina.

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, HOPS

Ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän toimesta yhdessä opiskelijan kanssa laatima opiskelijan yksilöllisiin tavoitteisiin ja valintoihin perustuva henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jota päivitetään opiskelun aikana. Se sisältää myös ammattiosaamisen näyttöihin sekä opiskelijan muihin opiskelun kulkuun vaikuttavia asioita.

Henkilökohtaistaminen

Henkilökohtaistamisella tarkoitetaan ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa koulutuksen järjestäjälle tai tietyissä tapauksissa näyttötutkinnon järjestäjälle säädettyä tehtävää. Koulutuksen järjestäjä tai näyttötutkinnon järjestäjä vastaa näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta sekä näihin liittyvästä ohjauksesta.

Henkilökohtaistamista koskeva asiakirja

Ammatilliseen aikuiskoulutukseen liittyvästä henkilökohtaistamisesta annetun Valtioneuvoston asetuksen (25.6.2015) mukainen asiakirja, johon dokumentoidaan näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistaminen.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijan opetuksen järjestämisestä erityisopetuksena ja laatii erityisopetuksen toteuttamiseksi opiskelijalle henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman, jota päivitetään tarvittaessa.

Henkilökohtainen opiskeluohjelma

Ammatillisesta koulutuksesta annetussa asetuksessa (811/1998, 6 §) määritelty asiakirja, jonka koulutuksen järjestäjä laatii yhdessä opiskelijan ja työnantajan kanssa siten, että se on liitettävissä oppisopimukseen sopimusta hyväksyttäessä. Henkilökohtaisen opiskeluohjelman tulee sisältää vähintään edellä mainitussa asetuksessa määritellyt asiat sekä muut opiskelijan HOPS:iin sisältyvät asiat (ks. henkilökohtainen opiskelusuunnitelma). Näyttötutkinnoissa se kattaa näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisen.

Hyväksytyt suorituksen kriteerit

Arvioinnin kriteerit määrittävät ammatti- ja erikoisammattitutkintojen perusteissa hyväksytyt tutkintosuorituksen tason.

Kolmikanta

Kolmikantainen edustus näyttötutkintojärjestelmässä tarkoittaa työnantajien, työntekijöiden ja opettajien edustusta näyttötutkintoprosessin eri vaiheiden toteutuksessa sekä edustusta tutkintotoimikunnassa. Kolmikantaan voi kuulua myös itsenäisiä ammatinharjoittajia, mikäli se on alalle tyypillistä.

Koulutuksen järjestäjä

Kunta, kuntayhtymä, valtion liikelaitos ja rekisteröity yhteisö tai säätiö, jolla on opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä lupa ammatillisen peruskoulutuksen (L 630/1998, 8 §) ja/tai ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen ja ammatillisen lisäkoulutuksen (L 630/1998, 4 §) järjestämiseen.

Koulutuksen järjestämisuoto

Ammatillista peruskoulutusta voidaan järjestää oppilaitosmuotoisena tai oppisopimuskoulutuksena.

Koulutuksen perusteet

Opetushallituksen antama määräys niistä koulutuksista, jotka eivät johda tutkintoon. Näitä ovat ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus.

Mukautetut ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet

Ammatillisessa erityisopetuksessa perustutkinnon perusteissa määriteltyjä ammattitaitovaatimuksia, osaamistavoitteita ja osaamisen arviointia voidaan mukauttaa. Tällöin vaatimustaso asetetaan perustutkinnon T1 – tyydyttävän vaatimustason alapuolelle.

Näyttötodistus

Ammatillisen peruskoulutuksen tutkintodistus sisältää päättötodistuksen ja näyttötodistuksen. Näyttötodistus sisältää ammatillisten tutkinnon osien ammattiosaamisen näyttöjen arvosanat sekä kuvauksen suoritetuista näytöistä. Näyttötodistuksen allekirjoittaa koulutuksen järjestäjän nimeämä toimitus.

Näyttötutkinnon järjestäjä

Koulutuksen järjestäjä tai muu yhteisö tai säätiö, joka on solminut tutkintotoimikunnan kanssa tiettyä näyttötutkintoa ja näyttötutkintoja koskevan näyttötutkintojen järjestämissopimuksen.

Näyttötutkinnon järjestämissuunnitelma

Näyttötutkinnon järjestäjän laatima suunnitelma näyttötutkintotilaisuuksien järjestämisestä.

Näyttötutkinto

Näyttötutkinto on ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu ammattitaidon hankkimistavasta riippumaton ammatillinen perustutkinto ja ammatti- tai erikoisammattitutkinto. Näyttötutkinnot muodostuvat ammatillisista tutkinnon osista. Tutkintoon tai siihen sisältyvään osaamisalaan sisältyy vähintään yksi pakollinen tutkinnon osa ja vähintään yksi valinnainen tutkinnon osa.

Tutkinnon perusteissa määritelty ammattitaito osoitetaan tutkintotilaisuuksissa. Näyttötutkinto antaa kelpoisuuden korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin ja yleisen kelpoisuuden ammattikorkeakouluopintoihin.

Näyttötutkintojen järjestämissopimus

Tutkintotoimikunnan tekemä sopimus koulutuksen järjestäjän tai muun yhteisön tai säätiön kanssa näyttötutkinnon järjestämisestä.

Näyttötutkintomestari

Näyttötutkintomestari on Opetushallituksen hyväksymän (15 ov tai 25 op) näyttötutkintomestarin koulutusohjelman suorittanut henkilö.

Näyttötutkintoon valmistava koulutus

Lähi-, etä- ja monimuoto-opetuksena tai oppisopimuskoulutuksena järjestetty koulutus, jonka aikana tutkinnon suorittaja hankkii valmiudet suorittaa näyttötutkintoon tai tutkinnon osaan liittyvät tutkintosuoritukset hyväksytysti.

Oppimisen arviointi

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijan oppimisen arviointia, jossa opiskelijalle annetaan suullista ja kirjallista palautetta.

Oppisopimuskoulutus

Oppisopimuskoulutus on työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävää koulutusta, jota täydennetään tietopuolisilla opinnoilla. Oppisopimuskoulutus perustuu opiskelijan ja työnantajan välillä tehtyyn kirjalliseen määräaikaiseen työsopimukseen (oppisopimus) ja edellyttää työnantajan ja koulutuksen järjestäjän sopimusta oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä.

Osaamisala

Tutkinnon perusteet voivat jakaantua kahteen tai useampaan osaamisalaan, jotka muodostuvat yhdestä tai useammasta pakollisesta ja valinnaisesta tutkinnon osasta.

Osaamisen arviointi

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijan osaamisen arviointia, jossa verrataan opiskelijan osaamista perustutkinnon perusteissa tai koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa määrättyyn osaamiseen.

Osaamisen osoittaminen

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijan ammatillisen osaamisen osoittamista, jossa opiskelijan osaamista arvioidaan ammattiosaamisen näytöillä sekä tarvittaessa muulla tavoin.

Osaamisperusteisuus

Kuvaa opiskelijan tai tutkinnon suorittajan osaamista riippumatta koulutuksen järjestämismuodosta tai koulutuksen toteuttamismuodosta. Se edistää aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista, korostaa oppimistuloksia tietoina ja taitoina sekä tukee koulutuksen laadun parantamista.

Osaamisen tunnistaminen

Menettely, jossa opiskelijan tai tutkinnon suorittajan tutkinnon perusteiden tai koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman ammattitaitovaatimuksia tai osaa-mistavoitteita vastaava aikaisemmin hankittu osaaminen selvitetään.

Osaamisen tunnustaminen

Toimenpide, jossa verrataan opiskelijan tai tutkinnon suorittajan aikaisemmin hankkimaa osaamista suoritettavan tutkinnon perusteiden ammattitaitovaati-muksiin tai osaamistavoitteisiin, jolloin voidaan tehdä tunnustamis päätös siitä, että osaamista ei tarvitse enää osoittaa tai hankkia.

Päätötodistus

Ammatillisen peruskoulutuksen tutkintotodistus sisältää päätötodistuksen ja näyttötodistuksen. Päätötodistukseen merkitään kaikkien tutkintoon sisältyvi-en tutkinnon osien arvosanat. Päätötodistuksen allekirjoittaa koulutuksen jär-jestäjä.

Todistus tutkinnon osan suorittamisesta

Todistus ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitut-kinnon osan tai osien suorittamisesta.

Todistus suoritetusta koulutuksesta

Todistus suoritetusta koulutuksesta annetaan ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavasta koulutuksesta ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta.

Todistus suoritetuista koulutuksen osista

Todistus suoritetuista koulutuksen osista opiskelijan erotessa kesken valmenta-van koulutuksen suorittamisen (ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus).

Toimielin

Ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän asettama elin, joka hyväksyy ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisen ja arvioinnin suunnitel-man, valvoo näyttötoimintaa ja päättää näyttöjen arvioijista sekä käsittelee osaamisen arviointia koskevat oikaisuvaatimukset.

Tutkinnon osa

Tutkinnon osa muodostaa ammatin osa-alueen, joka voidaan erottaa laajasta työprosessista itsenäiseksi arvioitavaksi kokonaisuudeksi.

Tutkinnon perusteet

Opetushallituksen antama määräys, jossa määritellään tutkintonimikkeet, tutkinnon muodostuminen pakollisista ja valinnaisista tutkinnon osista sekä laajuus osaamispisteinä sekä tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset tai osaa-mistavoitteet ja osaamisen arviointi (Perustutkinnon perusteet ammatillisessa peruskoulutuksessa).

Opetushallituksen antama määräys, jossa määrätään ammatti- ja erikoisammattitutkintojen osaamisalat, tutkintonimikkeet, tutkinnon muodostuminen pakollisista ja valinnaisista tutkinnon osista, tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja osaamisen arviointi (Ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon perusteet).

Tutkinnon suorittaja

Näyttötutkintoa suorittava henkilö.

Tutkinnon osan suorittaja

Henkilö, joka suorittaa tutkinnon yhden osan tai useampia osia, mutta ei koko tutkintoa.

Tutkinto

Ammatillinen tutkinto on yhdelle tai useammalle osaamisalalle suunnattu osaamiskokonaisuus. Ammatillisen tutkinnon ammattitaitovaatimukset ja osaamista-voitteet perustuvat työelämän tarpeisiin.

Tutkintomaksu

Näyttötutkintoon osallistuvalla tutkintoon ilmoittautumisen yhteydessä perittävä tutkintokohtainen maksu. Vuonna 2015 tutkintomaksu on 58 euroa. Tutkinnon järjestäjä tilittää tutkintomaksut Opetushallitukselle.

Tutkintosuoritus

Näyttötutkinnon suorittajan tutkintotilaisuudessa antama osoitus tutkinnon perusteissa vaadittavasta ammattitaidosta.

Tutkintotilaisuus

Tapahtuma tai tilanne, jossa näyttötutkinnon suorittaja osoittaa tutkinnon perusteissa vaadittavan ammattitaidon tutkinnon osittain.

Tutkintotodistus

Todistus ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittamisesta.

Tutkintotoimikunta

Opetushallituksen asettama työnantaja, työntekijöitä, opettajia ja itsenäisiä ammatinharjoittajia edustava luottamuselin. Tutkintotoimikunnat muun muassa vastaavat ja valvovat näyttötutkintojen järjestämistä, solmivat näyttötutkintojen järjestämissopimukset, antavat tutkintotodistukset ja päättävät tutkintosuoritus-ten arvioinnin oikaisusta.

Työssäoppiminen

Ammatillisessa peruskoulutuksessa työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettyä koulutusta (ei oppisopimuskoulutusta), josta on kirjallisesti sovittu työnantajan kanssa ja joka voidaan toteuttaa tutkinnon perusteen ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden mukaisesti.

Työpaikkaohjaaja

Työpaikalla opiskelijan vastuulliseksi ohjaajaksi nimetty henkilö, joka on ammattitaidoltaan, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevä tähän tehtävään ja joka arvioi opiskelijan oppimista ja osaamista.

Työpaikkakouluttaja

Henkilö, joka työpaikalla kouluttaa opiskelijaa ammatilliseen perustutkintoon johtavassa oppisopimuskoulutuksessa tai näyttötutkintoon valmistavassa oppisopimuskoulutuksessa. Työpaikkakouluttaja on ammattitaidoltaan, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevä tähän tehtävään, ja hän arvioi opiskelijan tai tutkinnon suorittajan oppimista ja osaamista.

Valmentavat koulutukset

Ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä järjestettävät, ei tutkintoon johtavat koulutukset, joita ovat Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus ja Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus.

Yhteiset tutkinnon osat

Tutkinnon osia, jotka sisältävät ammatilliseen peruskoulutukseen alasta ja tutkinnosta riippumatta yhteistä osaamista ja ammattitaidon saavuttamiseksi kuuluvia osaamistavoitteita. Yhteiset tutkinnon osat ovat 1) viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 2) matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 3) yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen ja 4) sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen.

Yhteisten tutkinnon osien osa-alue

Yhteisiin tutkinnon osiin sisältyvä yksittäinen pienempi osa, joka vastaa aiempia erillisiä oppiaineita (kuten äidinkieli, vieraat kielet, matematiikka, työelämätaidot, yhteiskuntataidot, psykologia jne.).

LIITTEET

Liite 1. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ammatillisessa peruskoulutuksessa ja näyttötutkinnoissa

	Ammatillinen peruskoulutus	Näyttötutkinto
Osaamisen tunnistaminen	<p>Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on selvittää, mitä osaamista opiskelijalla on</p> <ul style="list-style-type: none"> • opiskelun aloitusvaiheessa (alkukartoitus) • aloitettaessa uuden tutkinnon osan opiskelu • opiskelun aikana. <p>Selvityksen perusteella voidaan päätyä</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaamisen tunnistamiseen tai • opiskelun tukitoimiin. <p>Opiskelija hakee osaamisen tunnustamista koulutuksen järjestäjän ohjeistamalla tavalla.</p> <p>Opiskelija toimittaa osaamisestaan kaikki tarvittavat todistukset ja selvitykset osaamisen tunnustamisesta vastaavalle henkilölle.</p>	<p>Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on selvittää, mitä osaamista tutkinnon suorittajalla on</p> <ul style="list-style-type: none"> • hänen hakeutuessaan näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen (henkilökohtaistamisen ensimmäinen vaihe). <p>Selvityksen perusteella voidaan päätyä</p> <ul style="list-style-type: none"> • ehdottamaan hänen jo osoittamansa osaaminen tunnustettavaksi • ohjaamaan tutkinnon suorittaja suoraan tutkintotilaisuuteen tai • ohjaamaan tutkinnon suorittajaa hankkimaan lisää tarvittavaa ammattitaitoa. <p>Tutkinnon suorittaja toimittaa osaamisestaan kaikki tarvittavat todistukset ja selvitykset ko. tutkinnosta vastaavalle henkilölle.</p>

<p>Osaamisen tunnustaminen</p>	<p>Osaamisen vastaavuuden arvioinnin suoritettavan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin tekee alakohtainen opettaja tai osaamisen tunnustamisesta vastaava henkilö, jos on kyse tutkinnon perusteissa määrätyistä osaamisen vastaavuuksista (lukion opintojen tunnustaminen).</p>	<p>Jos hakeutuja on suorittanut voimassa olevien ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon perusteiden mukaisen tutkinnon osan tai osia, jotka voidaan liittää osaksi suoritettavaa tutkintoa siten kuin tutkinnon muodostumisesta tutkinnon perusteissa määrätään, koulutuksen järjestäjä toimittaa tiedon hakeutujan aiemmin suorittamista tutkinnon osista tutkintotoimikunnalle.</p> <p>Jos hakeutuja on suorittanut muita kuin edellä mainittuja tutkintoja tai tutkinnon osia, koulutuksen järjestäjä toimittaa niistä tiedon näyttötutkinnon järjestäjän nimeämille tutkintosuoritusten arvioijille. Arvioijien tehtävänä on arvioida, vastaavatko tutkinnot tai tutkinnon osat suoritettavan tutkinnon perusteita sekä varmistaa hakeutujan osaamisen ajantasaisuus. Arvioinnin perusteella arvioijat esittävät tutkintotoimikunnalle miltä osin näin todennettu osaaminen soveltuu tunnustettavaksi vastaamaan suoritettavan tutkinnon osia.</p> <p>Jos hakeutujalla on muuta aiemmin hankkimaa tai osoittamaa osaamista, jota suoritettavan tutkinnon perusteissa tutkinnon osan tai tutkinnon osien suorittamiseksi edellytetään, koulutuksen järjestäjä ohjaa hakeutujan tehdyn selvityksen perusteella suoraan tutkintotilaisuuteen. Tällöin tutkinto tai tutkinnon osa on mahdollista suorittaa ilman valmistavaa koulutusta tai muuta lisäammattitaidon hankkimista.</p> <p>Tutkintotoimikunta päättää osaamisen tunnustamisesta.</p>
---------------------------------------	--	---

<p>Osaamisen tunnustaminen</p>	<p>Jos aiemmin hankittu osaaminen on osoitettu jossakin koulutuksessa, arvosana tunnustetulle osaamiselle määräytyy koulutuksesta annettujen todistusten mukaan ja muunnetaan tarvittaessa muuntotaulukon avulla.</p> <p>Jos osaamisen tunnustamista hakevalla todetaan olevan osaamista koko tutkinnon osan kattavasti, mutta hän ei ole osoittanut osaamistaan tai osoitetusta osaamisesta ei ole arvosanaa, hänen osaamisensa on arvioitava ammattiosaamisen näytöllä ja muulla arvioinnilla perusteiden mukaisesti.</p> <p>Osaamisen tunnustaminen kirjataan opintosuoritusrekisteriin ja henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.</p> <p>Tutkinnon osat, joista osaaminen on tunnustettu, merkitään tutkintotodistukseen alaviitteellä.</p>	<p>Jos ammatillista perustutkintoa suoritettaessa aiemmin hankittu osaaminen on osoitettu jossakin ammatillisessa tutkinnossa, arvosana tunnustetulle osaamiselle määräytyy annettujen todistusten mukaan ja muunnetaan tarvittaessa muuntotaulukon avulla.</p> <p>Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa on arvosana hyväksyty.</p> <p>Osaamisen tunnustaminen kirjataan arviointiesityksen yhteenvetoon.</p>
---------------------------------------	--	--

Liite 2. Oppimisen/valmistavan koulutuksen ja osaamisen arviointi sekä arvioinnista päättäminen ammatillisessa peruskoulutuksessa ja näyttötutkinnoissa

OPPIMISEN ARVIOINTI AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA JA NÄYTTÖTUTKINTOON VALMISTAVASSA KOULUTUKSESSA 1.8.2015 ALKAEN		
	Ammatillinen peruskoulutus (ammatilliset tutkinnon osat)	Näyttötutkinto
Oppimisen arviointi/oppimisen arviointi näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa	<p>Opettaja tai työpaikkaohjaaja arvioi opiskelijan oppimisen edistymistä ohjaamalla ja kannustamalla tutkinnon ammattitaitovaatimusten ja tavoitteiden saavuttamiseen. Edistymisestä annetaan palaute suullisesti tai kirjallisesti.</p> <p>Oppimisen arvioinnissa ei käytetä arvosanoja.</p>	<p>Opettaja tai työpaikkaohjaaja arvioi tutkinnon suorittajan edistymistä valmistavan koulutuksen aikana ohjaamalla ja kannustamalla tutkinnon ammattitaitovaatimusten saavuttamiseen.</p> <p>Edistymisestä annetaan palaute suullisesti tai kirjallisesti.</p> <p>Oppimisen arvioinnissa ei käytetä arvosanoja.</p>
OSAAMISEN ARVIOINTI		
Ammattitaidon osoittaminen	<p>Ammattitaito osoitetaan pääasiassa työtä tekemällä eli ammattiosaamisen näytöllä työelämän edellyttämänä kokonaisuuksien hallintana toimielimen hyväksymän suunnitelman mukaisesti.</p> <p>Mikäli ammattitaitovaatimukset eivät tule kattavasti osoitettua työpaikalla, näyttöä voidaan jatkaa toisessa työpaikassa tai oppilaitoksessa.</p> <p>Ammattiosaamisen näyttöä voidaan lisäksi täydentää muulla osaamisen arvioinnilla perustutkinnon perusteiden mukaisesti.</p>	<p>Ammattitaito osoitetaan tutkintotilaisuuksissa pääsääntöisesti työelämän todellisissa työtehtävissä tutkinnon suorittajan henkilökohtaisen tutkintosuunnitelman mukaisesti.</p> <p>Käytännön työtehtävien ja hyväksytyjen tutkintoon sisältyvien erillispätevyysien lisäksi tutkintosuorituksia voidaan tarvittaessa täydentää, jotta kaikki ammattitaitovaatimukset tulevat kattavasti ja luotettavasti osoitetuiksi (mm. kirjalliset kuvaukset, videointi ja haastattelu).</p>

<p>Arvioijat</p>	<p>Ammattiosaamisen näytön arvioinnista päättävät opettajat ja työelämän edustajat yhdessä.</p> <p>Muilla kuin opettajilla tulee olla sellainen kyseisen alan asiantuntijuus, jota voidaan pitää riittävänä ammattiosaamisen näyttöjen arvioinnissa.</p> <p>Toimielin päättää ammattiosaamisen näytön arvioijat.</p>	<p>Työnantajien, työntekijöiden sekä opetusalan edustajat arvioivat tutkinto-suoritukset.</p> <p>Itsenäisiä ammatinharjoittajia voidaan käyttää myös arvioijina, jos se on alalle tyyppillistä.</p> <p>Arvioijilla tulee olla hyvä alan ammattitaito. Vähintään yhdellä arvioijalla tulee olla näyttötutkintomestarikoulutus silloin, kun tehdään tutkinnon osan kolmikantainen arviointiesitys.</p> <p>Tutkintotoimikunta hyväksyy arvioijat.</p>
<p>Arvioinnin toteuttaminen</p>	<p>Arviointi suoritetaan perustutkinnon perusteiden arvioinnin kohteiden ja arviointikriteerien mukaisesti kolmiportaisella asteikolla 1–3.</p> <p>Ammattiosaamisen näytön jälkeen pidetään arviointikeskustelu, johon osallistuvat opiskelija, työpaikkaohjaaja ja opettaja.</p> <p>Arviointikeskustelussa opiskelija esittää oman itsearviointinsa, ja hänellä on mahdollisuus suullisesti täydentää ammattiosaamisen näyttöään.</p> <p>Keskustelun tavoitteena on saada yhteinen näkemys opiskelijan osaamisesta, joka kirjataan arvioinnin kohteittain ammattiosaamisen näyttöjen arviointilomakkeelle.</p>	<p>Arviointi suoritetaan tutkintojen perusteiden arvioinnin kohteiden ja arvioinnin kriteerien mukaisesti, ammatillista perustutkintoa suorittavilla kolmiportaisella asteikolla 1–3 ja ammatti- ja erikoisammattitutkintoa suorittavilla asteikolla hyväksytyt/hylätyt.</p> <p>Arvioijat tallentavat tutkintosuorituksesta tekemänsä havainnot arviointilomakkeelle, jonka pohjalta mahdollisen muun arviointiaineiston kanssa tehdään tutkinnon osan arviointiesitys.</p> <p>Tutkinnon suorittajalle on annettava mahdollisuus suoritustensa itsearviointiin. Tämä itsearviointi toteutetaan näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa sovitulla tavalla.</p> <p>Tutkinnon suorittajaa kuullaan tarvittaessa tutkintotilaisuuden aikana tai sen päätyttyä.</p>

<p>Arvosanasta päättäminen</p>	<p>Arviointikeskustelun päätteeksi pääsääntöisesti opettaja ja työpaikkaohjaaja yhdessä päättävät ammattiosaamisen näytön arvosanan.</p> <p>Muusta tutkinnon osaan sisältyvästä osaamisen arvioinnista päättävät opettajat.</p> <p>Tutkintotodistuksen arvosanat määräytyvät osaamisen arvioinnin mukaan.</p>	<p>Kun tutkinnon suorittaja on osoittanut kaikki tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset ja niiden arviointi on dokumentoitu, arvioijat tekevät tutkinnon osan arviointiesityksen tutkintotoimikunnalle. Arviointiesitys tehdään tutkinnon suorittajan arviointiaineiston perusteella. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa esitetään tutkinnon osan hyväksymistä tai hylkäämistä. Ammatillisissa perustutkinnoissa arvioijaryhmä päättää, millaisella arvosanalla tutkinnon osa esitetään hyväksyttäväksi.</p> <p>Tutkintotoimikunta päättää arvioinnista.</p> <p>Tutkintotodistuksen arvosanat määräytyvät osaamisen arvioinnin mukaan.</p>
---------------------------------------	---	--

Liite 3. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja suunnittelee toimintaansa sekä kehittää itseään ja työtään. Hän arvioi omaa osaamistaan. Hän ratkaisee työssään ongelmia sekä tekee valintoja ja päätöksiä. Hän toimii työssään joustavasti, innovatiivisesti ja uutta luovasti. Hän hankkii tietoa, jäsentää, arvioi ja soveltaa sitä.

Vuorovaikutus ja yhteistyö

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä ilmaisee erilaisia näkökantoja selkeästi, rakentavasti ja luottamusta herättäen. Hän toimii yhteistyökykyisesti erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmän jäsenenä sekä kohtelee erilaisia ihmisiä tasavertaisesti. Hän noudattaa yleisesti hyväksytyjä käyttäytymissääntöjä ja toimintatapoja. Hän hyödyntää saamaansa palautetta toiminnassaan.

Ammattietiikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii työssään ammatin arvoperustan mukaisesti. Hän sitoutuu työhönsä ja toimii vastuullisesti noudattaen tehtyjä sopimuksia ja ammattiinsa kuuluvaa etiikkaa.

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii turvallisesti ja vastuullisesti työ- ja vapaa-aikana sekä liikenteessä ja ylläpitää terveellisiä elintapoja sekä toiminta- ja työkykyään. Hän työskentelee ergonomisesti ja hyödyntää alallaan tarvittavan terveystieteiden sekä ehkäisee työhön ja työympäristöön liittyviä vaaroja ja terveyshaittoja.

Aloitekyky ja yrittäjäyys

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja edistää toiminnallaan tavoitteiden saavuttamista. Hän toimii aloitteellisesti ja asiakaslähtöisesti työntekijänä ja/tai yrittäjänä. Hän suunnittelee toimintaansa ja työskentelee tavoitteiden saavuttamiseksi. Hän toimii taloudellisesti ja tuloksellisesti ja johtaa itseään. Hän mitoittaa oman työnsä tavoitteiden mukaan.

Kestävä kehitys

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii ammattinsa kestävän kehityksen ekologisten, taloudellisten, sosiaalisten sekä kulttuuristen periaatteiden mukaisesti. Hän noudattaa alan työtehtävissä keskeisiä kestävän kehityksen säädöksiä, määräyksiä ja sopimuksia.

Estetiikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja ottaa toiminnassaan huomioon oman alansa esteettiset tekijät. Hän edistää tai ylläpitää työympäristönsä viihtyisyyttä ja muuta esteettisyyttä.

Viestintä ja mediaosaaminen

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti tilanteeseen sopivalla tavalla hyödyntäen kielitaitoaan. Hän havainnoi, tulkitsee sekä arvioi kriittisesti erilaisia mediatuotteita, käyttää mediaa ja viestintäteknologiaa sekä tuottaa media-aineistoja.

Matematiikka ja luonnontieteet

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja käyttää peruslaskutoimituksia työssä vaadittavien ja arkipäivän laskutehtävien ratkaisemisessa. Hän käyttää esim. kaavoja, kuvaajia, kuvioita ja tilastoja ammattitehtävien ja -ongelmien ratkaisemisessa, ja hän soveltaa fysiikan ja kemian lainalaisuuksiin perustuvia menetelmiä ja toimintatapoja työssään.

Teknologia ja tietotekniikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja hyödyntää ammatissa käytettäviä teknologioita monipuolisesti. Hän ottaa työssään huomioon tekniikan hyödyt, rajoitukset ja riskit. Hän käyttää tietotekniikkaa monipuolisesti ammatissaan ja kansalaisena.

Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja käyttää hyödykseen tietoa yhteiskunnan perusrakenteista ja toimintavoista sekä osallistuu rakentavalla tavalla yhteisön toimintaan ja päätöksentekoon. Hän toimii oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti sekä työssä että arkielämässä. Hän pyrkii aktiivisella toiminnalla vaikuttamaan epäkohtien poistamiseen. Hän noudattaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakeja. Hän toimii asiallisesti ja työelämän vaatimusten mukaisesti eri kulttuureja edustavien ihmisten kanssa kotimaassa ja kansainvälisissä toiminnoissa.

Liite 4. Ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja yleiset arviointikriteerit ammatillisessa peruskoulutuksessa

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
1. Työprosessin hallinta Arvioidaan oman työn suunnittelua, työsuorituksen arviointia ja oman toiminnan kehittämistä.	Opiskelija		
	suunnittelee työtään, mutta uusissa tilanteissa tai työympäristön muuttuessa tarvitsee ohjausta	suunnittelee oman työnsä	suunnittelee itsenäisesti vastuullaan olevia töitä ja tehtäviä
Arvioidaan työkokonaisuuden toteuttamista, itsenäisyyttä ja vastuullisuutta.	arvioi työnsä onnistumista	arvioi työnsä onnistumista työn kuluessa ja selviytyy uusista ja muuttuvista tilanteista oma-aloitteisesti	arvioi työnsä onnistumista, perustelee arviotaan ja arvioi sekä kehittää työskentelytapojaan ja työympäristöään
	toimii tutuissa työtehtävissä	ottaa huomioon työskentelyssään työnsä kokonaisuuden (<i>esim. mistä alkaa, mihin päättää ja mitä välineitä ym. työssä tarvitaan</i>)	ottaa huomioon työnsä kokonaisuuden, toimintaympäristön ja oman työnsä osana sitä
	työskentelee siten, että työn lopputulos on hyväksyttävissä työn suunnitelman tai laatuvaatimusten mukaisesti	työskentelee siten, että työn lopputulos sisältää työtehtävän erityisvaatimuksia	työskentelee työpaikan erityisvaatimusten mukaisesti siten, että työn lopputulos on tavoitteiden mukainen
	tarvitsee työvaiheissa etenemisessä ajoittaista ohjausta	etenee sujuvasti työvaiheesta toiseen	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti sovittaen työnsä työympäristön muuhun toimintaan
	noudattaa työohjeita, työaikoja, sopimuksia sekä neuvottelee poikkeamista.	tekee annetut tehtävät omatoimisesti ja huolehtii työtehtävistään alusta loppuun ja vastaa omasta työosuudestaan.	tekee omalla vastuualueellaan omatoimisesti muitakin kuin annettuja työtehtäviä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
2. Työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Arvioidaan työtehtävään ja työympäristöön soveltuvan työmenetelmän ja työvälineiden sekä materiaalien valintaa ja käyttöä.	käyttää työhönsä liittyviä keskeisimpiä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja toistuvissa työtilanteissa, mutta tarvitsee joidenkin osalta ohjausta (<i>menetelmät, välineet, materiaalit määritellään tutkinnon osittain</i>).	käyttää työhönsä liittyviä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja omatoimisesti työtilanteissa.	valitsee työhönsä sopivimmat työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit ja käyttää niitä sujuvasti vaihtelevissa työtilanteissa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Arvioidaan työssä tarvittavan tiedon hallintaa ja soveltamista.	käyttää tavallisimpien menetelmien, välineiden ja materiaalien käytön perustana olevaa tietoa toistuvissa työtilanteissa (<i>eli ne menetelmät, välineet ja materiaalit, jotka on määritelty kohteessa 2</i>), mutta tarvitsee ohjausta tiedon hankinnassa ja soveltamisessa.	hankkii ja käyttää työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti.	hankkii ja käyttää itsenäisesti tietoa työssään vaihtelevissa työtilanteissa ja perustelee työhön liittyviä ratkaisujaan hankkimansa tiedon pohjalta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
<p>Oppiminen ja ongelmanratkaisu</p> <p>Arvioidaan omaa osaamista työn tekijänä ja työn kehittämistä, ongelmien ratkaisemista sekä valintojen ja päätösten tekemistä.</p>	hakee ohjattuna tietoa	hakee tietoa ohjeiden mukaan	hakee itsenäisesti tietoa
	suunnittelee työtään, mutta uusissa tilanteissa tai työympäristön muuttuessa tarvitsee ohjausta	suunnittelee oman työnsä ja arvioi työnsä onnistumista työn kuluessa	suunnittelee itsenäisesti vastuullaan olevia tehtäviä ja arvioi osaamistaan ja työnsä onnistumista sekä perustelee arviotaan
			arvioi ja kehittää työskentelytapojaan ja työympäristöään
	arvioi työnsä onnistumista	ottaa vastaan palautetta ja toimii palautteen mukaisesti	kehittää toimintaansa saamansa palautteen pohjalta
	selviytyy tutuista tilanteista, mutta muuttuvissa ja valintatilanteissa tarvitsee ohjausta ja tukea	selviytyy muuttuvista ja valintatilanteista omaaloitteisesti	toimii erilaisissa tilanteissa itsenäisesti, tilanteeseen sopivasti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja
<p>Vuorovaikutus ja yhteistyö</p> <p>Arvioidaan toimintaa vuorovaikutustilanteissa ja yhteistyökykyä.</p>	noudattaa vuorovaikutustilanteisiin annettuja ohjeita toimiessaan omassa oppimis- ja työyhteisössään	toimii tilanteen vaatimalla tavalla omassa oppimis- ja työyhteisössään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	ilmaisee selkeästi asiansa ja tuo rakentavasti esille erilaisia näkökantoja
	tekee työyhteisössä vastuullaan olevat tehtävät, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	tekee omatoimisesti työyhteisössä vastuullaan olevat tehtävät	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasavertaisesti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisön ja ryhmän jäsenenä
	toimii tutussa työyhteisössä ja ryhmässä ja pyytää tarvitessaan apua muilta	toimii erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä ja ryhmässä	tukee ja auttaa muita sekä ottaa työssään huomioon seuraavan työvaiheen ja työntekijän

<p>Ammattietiikka</p> <p>Arvioidaan toimintaa ammattietiikan, ammatin arvoperustan ja tehtyjen sopimusten mukaisesti.</p>	<p>noudattaa annettuja eettisiä ohjeita ja aikatauluja</p>	<p>noudattaa annettuja eettisiä ohjeita, sopimuksia ja säädöksiä sekä aikatauluja</p>	<p>toimii työyhteisön arvojen, tavoitteiden, eettisten ohjeiden, sopimusten ja säädösten mukaisesti vaihtelevissa tilanteissa sekä noudattaa aikatauluja</p>
<p>Terveys, turvallisuus ja toimintakyky</p> <p>Arvioidaan terveyttä ylläpitävää ja turvallista toimintaa sekä toimintakyvyn ylläpitoa.</p>	<p>noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen eikä muille</p>	<p>noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa työssään huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden</p>	<p>noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa työssään huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden</p>
	<p>varmistaa turvallisuuden ohjeiden mukaisesti</p>	<p>varmistaa turvallisuuden</p>	<p>varmistaa turvallisuuden ja tiedottaa havaitsemistaan vaaroista ja riskeistä</p>
	<p>käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä</p>	<p>käyttää turvallisesti suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä</p>	<p>käyttää turvallisesti suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä</p>
	<p>työskentelee pääsääntöisesti ergonomisesti oikein.</p>	<p>työskentelee ergonomisesti oikein.</p>	<p>käyttää turvallisia, sopivasti kuormittavia ja vaihtelevia työmenetelmiä ottaen huomioon ergonomian.</p>

Liite 5. Kielitaitovaatimukset palvelualoilla

	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Alakohtainen kielitaidon hallinta suomenkielisillä	palvelee asiakkaita suomen kielellä ja selviytyy auttavasti palvelutilanteesta ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä	palvelee asiakkaita suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä	palvelee asiakkaita suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä
Alakohtainen kielitaidon hallinta ruotsinkielisillä	palvelee asiakkaita ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen suomen kielellä ja selviytyy auttavasti palvelutilanteesta yhdellä vieraalla kielellä	palvelee asiakkaita ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen joustavasti suomen kielellä sekä hoitaa palvelutilanteen yhdellä vieraalla kielellä	palvelee asiakkaita ruotsin ja suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti yhdellä vieraalla kielellä
Alakohtainen kielitaidon hallinta muunkielisillä	hoitaa palvelutilanteen suomen tai ruotsin kielellä sekä selviytyy auttavasti palvelutilanteesta yhdellä muulla kielellä	hoitaa palvelutilanteen suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä vieraalla kielellä ja selviytyy auttavasti toisella kotimaisella kielellä	palvelee asiakkaita suomen tai ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen joustavasti toisella kotimaisella kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä
Alakohtainen kielitaidon hallinta vieraskielisessä koulutuksessa	hoitaa palvelutilanteen koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä osaa auttaa palvelutilanteessa asiakkaan eteenpäin yhdellä muulla kielellä	hoitaa palvelutilanteen koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä muulla kielellä	palvelee asiakkaita koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä hoitaa palvelutilanteen joustavasti yhdellä muulla kielellä

Verkojulkaisu
ISBN 978-952-13-6166-1
ISSN 1798-8926

Arvioinnin opas on laadittu ammatillisen koulutuksen ja näyttötutkintojen järjestäjien, työelämän edustajien ja tutkintotoimikuntien sekä opiskelijoiden ja tutkinnon suorittajien käyttöön. Oppaan on tarkoitus helpottaa arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista.